

Τ.Ε.Ι ΜΕΣΟΛΟΓΓΙΟΥ
ΣΧΟΛΗ: ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ ΚΑΙ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ
ΤΜΗΜΑ: ΣΥΝ/ΚΩΝ ΟΡΓΑΝΩΣΕΩΝ ΚΑΙ ΕΚΜΕΤΑΛΕΥΣΕΩΝ

ΠΤΥΧΙΑΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

Θέμα:

Η ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΗ ΚΛΗΡΟΝΟΜΙΑ ΚΑΙ Η ΠΡΟΣΤΑΣΙΑ ΤΗΣ

ΕΙΣΗΓΗΤΗΣ:
ΚΟΥΣΣΟΥΡΗ ΟΛΥΜΠΙΑ

ΣΠΟΥΔΑΣΤΗΣ
ΜΑΧΑΙΡΙΔΗΣ Ν. ΣΤΕΦΑΝΟΣ

ΜΕΣΟΛΟΓΓΙ 2006

*Την αφιερώνω
στην οικογένειά μου*

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Η Ελλάδα διαθέτει έναν από τους πιο αρχαίους πολιτισμούς στον κόσμο, ο οποίος έχει αναγνωριστεί διεθνώς για την παγκόσμια προσφορά του στην εξέλιξη των επιστημών, των γραμμάτων και των τεχνών. Ο πλούτος, όπως και η ποικιλία των αντικειμένων, που πρέπει να καταγραφούν και να διατηρηθούν, είναι όντως σημαντικός και αυξάνεται διαρκώς. Η χώρα μας, είναι μία μικρή χώρα με περιορισμένους σχετικά πόρους και για αρκετές δεκαετίες δεν διέθετε ούτε τον εξοπλισμό ούτε τα απαραίτητα κονδύλια που θα εξασφάλιζαν τη διατήρηση ακόμα και των πιο σημαντικών μνημείων της.

Η προστασία της Πολιτιστικής κληρονομιάς, περιλαμβάνει μία σειρά διαδικασιών (επιστημονικού, τεχνικού, διοικητικού και νομικού χαρακτήρα), που περιλαμβάνει :

- α) τον εντοπισμό, την επιφανειακή έρευνα και την ανασκαφή όπου είναι απαραίτητο,**
- β) την καταγραφή και την αρχειοθέτηση,**
- γ) τη μελέτη και την τεκμηρίωση,**
- δ) τη διασφάλιση από καταστροφή, φθορά, αλλοίωση, κλοπή, παράνομη εξαγωγή κτλ.,**
- ε) τη συντήρηση και την αποκατάσταση,**
- στ) την αναβάθμιση και τη διευκόλυνση της πρόσβασης του κοινού.**

Στόχος της εργασίας μου, είναι η παρουσίαση των απειλών που δέχεται σήμερα η πολιτιστική κληρονομιά καθώς και η ανάδειξη των λύσεων που επιτρέπουν τον περιορισμό των κινδύνων αποψίλωσης της εθνικής πολιτιστικής κληρονομιάς και την αξιοποίηση των νέων δυνατοτήτων για τη διάδοση και τον εμπλουτισμό της.

Στην προσπάθειά μου να παρουσιάσω το θέμα αυτό όσο το δυνατόν καλύτερα, χρησιμοποίησα την ανάλογη **βιβλιογραφία – νομοθεσία – νομολογία.**

Σ' αυτό το σημείο θέλω να εκφράσω τις ευχαριστίες μου σε όσους με βοήθησαν στην ολοκλήρωση της πτυχιακής εργασίας μου.

Ευχαριστώ θερμότατα την εισηγήτριά μου καθηγήτρια κυρία Κουσουρή Ολυμπία πρώτα απ' όλα που δέχτηκε αυτό το θέμα, αλλά και για τη βοήθειά της, ευχαριστώ επίσης την κυρία Παπαδοπούλου Ελισάβετ και την κυρία Μοσχωφίδου Κλεονίκη, αρχαιολόγο που χωρίς τη βοήθειά τους, δεν θα ήταν εφικτή η προσέγγιση του θέματος της προστασίας της πολιτιστικής μας κληρονομιάς.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

	σελ.
ΣΥΝΤΟΜΟΓΡΑΦΙΕΣ.....	2
ΕΙΣΑΓΩΓΗ.....	3
 ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1^ο : ΕΝΝΟΙΟΛΟΓΙΚΕΣ ΔΙΕΡΕΥΝΗΣΕΙΣ	
Έννοιες και Ορισμοί.....	9
1.1 Πολιτιστικά Αγαθά.....	9
1.2 Πολιτιστική Κληρονομιά.....	11
1.3 Μνημεία.....	13
1.4 Τοπίο.....	14
1.5 Διατήρηση.....	15
1.6 Συντήρηση.....	16
1.7 Προστασία.....	17
1.8 Διάσωση.....	18
1.9 Ανακατασκευή.....	19
1.10 Αναπαλαίωση.....	19
1.11 Αναστήλωση.....	19
1.12 Αποκατάσταση.....	19
1.13 Στερέωση.....	19
 ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2^ο : Η ΡΥΠΑΝΣΗ ΤΟΥ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΟΣ ΩΣ ΑΠΕΙΛΗ ΓΙΑ ΤΗΝ ΥΛΙΚΗ ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΗ ΚΛΗΡΟΝΟΜΙΑ.....	
2.1 Έννοια του Περιβάλλοντος.....	22
2.2 Απειλές της Υλικής Πολιτιστικής Κληρονομιάς.....	21
2.3 Ρύπανση Εσωτερικών Χώρων και Περιβαλλοντικές Παράμετροι Διατήρησης της Υλικής Πολιτιστικής Κληρονομιάς.....	23
2.4 Φωτισμός.....	24
2.5 Θερμοκρασία.....	27
2.6 Υγρασία.....	28

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3^ο : Η ΠΑΡΑΝΟΜΗ ΔΙΑΚΙΝΗΣΗ ΤΩΝ ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΩΝ ΑΓΑΘΩΝ – ΣΗΜΕΡΑ : ΜΟΡΦΕΣ, ΕΚΤΑΣΗ, ΑΙΤΙΕΣ.....29

ΤΙΤΛΟΣ Α΄: ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗ ΤΟΥ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΟΣ.....29

3.1 Η επιστροφή ή απόδοση των πολιτιστικών αγαθών στη χώρα προέλευσής τους : προβλήματα ελλείπει διεθνών Συμβάσεων ή διμερών συμφωνιών.....	31
3.1.1 Το πρόβλημα της εφαρμογής των αλλοδαπών κανόνων προστασίας της πολιτιστικής κληρονομιάς.....	32
3.1.2 Το πρόβλημα της καλόπιστης κτήσης.....	34
3.1.3 Το Χρονικό Διεκδίκησης των Μαρμάρων.....	36

ΤΙΤΛΟΣ Β΄: Η ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΣΗ ΤΟΥ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΟΣ ΣΕ ΕΘΝΙΚΟ

ΕΠΙΠΕΔΟ : Η ελληνική νομοθεσία.....	38
3.2 Η Διατήρηση της Υλικής Πολιτιστικής Κληρονομιάς στην Ελλάδα.....	38
3.3 Έλεγχος των αρχαιολογικών ανασκαφών.....	43
3.3.1 Ρύθμιση των ανασκαφών.....	43
3.3.2 Παράνομες ανασκαφές.....	44
3.4 Κλοπή και Υπεξαίρεση.....	45
3.4.1 Προληπτικά μέτρα.....	45
3.4.1.1 Καταγραφή της πολιτιστικής κληρονομιάς.....	45
3.4.1.2 Φύλαξη και Ασφάλεια.....	47
3.5 Παράνομη Εξαγωγή.....	49

ΤΙΤΛΟΣ Γ΄: Η ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΣΗ ΤΟΥ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΟΣ ΣΕ ΔΙΕΘΝΕΣ

ΕΠΙΠΕΔΟ : Οι διεθνείς συμβάσεις.....	50
3.6 Η Σύμβαση της Unesco της 14.11.1970.....	50
3.6.1 Πεδίο εφαρμογής.....	50
3.6.1.1 Προστατευόμενα αγαθά.....	50
3.6.1.2 Παράνομες Πράξεις.....	52
3.7 Περιεχόμενο προστασίας.....	53
3.7.1 Εθνικές υπηρεσίες προστασίας.....	53
3.7.2 Έλεγχος των εξαγωγών.....	54
3.7.3 Έλεγχος των εισαγωγών.....	54

3.7.4 Έλεγχος των μεταβιβάσεων της κυριότητας.....	55
3.8 Η οργάνωση των Διεθνών Εκστρατειών της Ουνέσκο.....	56
3.8.1 Σκοποί.....	57
3.8.2 Οργάνωση.....	59
3.8.3 Οι Διεθνείς Εκστρατείες.....	65
3.8.3.1 Γεωγραφική κατανομή.....	65
3.8.3.2 Είδη μνημείων.....	65
3.7.3.3 Σκοποί.....	67
3.8.4 Συνοπτική Θεώρηση.....	69

ΤΙΤΛΟΣ Δ΄: Η ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΣΗ ΤΟΥ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΟΣ ΣΕ ΚΟΙΝΟΤΙΚΟ ΕΠΙΠΕΔΟ: Η ευρωπαϊκή ένωση και ο πολιτισμός – Πρόγραμμα

Πολιτισμός 2000.....	72
3.9 Ερμηνεία της Ευρωπαϊκής Επιτροπής.....	72
3.10 Μια κοινότητα πολιτισμών.....	73
3.11 Προστασία και αξιοποίηση της πολιτιστικής κληρονομιάς.....	75
3.11.1 Το θέατρο, δραστηριότητα πολυμέσων.....	77
3.11.2 Το OLAND διαφυλάσσει το παρελθόν του.....	78
3.11.3 Η ψηφιακή τεχνολογία στην υπηρεσία της πολιτιστικής κληρονομιάς.....	79
3.12 Ένας ιδιαίτερος οικονομικός τομέας.....	80
3.12.1 Όταν ο πολιτισμός πωλείται στο διαδίκτυο.....	83

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4^ο : ΑΝΑΔΕΙΞΗ ΚΑΙ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΗ ΑΞΙΟΠΟΙΗΣΗ

ΤΗΣ ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΗΣ ΚΛΗΡΟΝΟΜΙΑΣ.....	84
4.1 Εισαγωγή.....	84
4.2 Η Ανάπτυξη του Πολιτιστικού Τουρισμού στην Ελλάδα - Διαπιστώσεις.....	84

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ.....90

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ : ΙΣΧΥΟΥΣΑ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΝΟΜΟΘΕΣΙΑ.....95

Σημαντικές Συμβάσεις ή γεγονότα για την διατήρηση της πολιτιστικής κληρονομιάς.....	96
---	----

- **N. 3082/2002**, « Για την προστασία των αρχαιοτήτων και εν γένει της πολιτιστικής κληρονομιάς»(ΦΕΚ153/Α΄/28.6.2002).....97
- **Ποινικές Διατάξεις**.....110
- **N. 2833/2000**, « Θέματα προετοιμασίας των Ολυμπιακών Αγώνων 2004», (ΦΕΚ 150/Α΄/30.5.2000).....116
- **N. 2557/1997**, «Θεσμοί, μέτρα και δράσεις πολιτιστικής ανάπτυξης», (ΦΕΚ 271/24.12.1997).....116
- **Υπουργική Απόφαση αρ. ΥΠΠΟ/ΓΝΟΣ/28856/12.6.1996**, « Δικαίωμα εισόδου σε μουσεία, μνημεία και αρχ/κούς χώρους», (ΦΕΚ 445/Β΄/13.6.1996).....122

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

ΣΥΝΤΟΜΟΓΡΑΦΙΕΣ

ΝΔ	: Νομοθετικό Διάταγμα
ΤΑΠΑ	: Ταμείο Αρχαιολογικών Πόρων και Απαλλοτριώσεων
ΥΑ	: Υπουργική Απόφαση
ΥΠΠΟ	: Υπουργείο Πολιτισμού
ΦΕΚ	: Φύλλο Εφημερίδος της Κυβερνήσεως
ΔΣ	: Διοικητικό Συμβούλιο
ΠΟΕ	: Παγκόσμιος Οργανισμός Εμπορίου
ΔΟΤ	: Δανικός Οργανισμός Τουρισμού
ΚΜΣΤ	: Κρατικό Μουσείο Σύγχρονης Τέχνης
ΕΜΣΤ	: Εθνικό Μουσείο Σύγχρονης Τέχνης
ΝΠΔΔ	: Νομικά Πρόσωπα Δημοσίου Δικαίου
ΝΠΙΔ	: Νομικά πρόσωπα Ιδιωτικού Δικαίου
ΔΕΚ	: Δικαστήριο Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων
ΣτΕ	: Συμβούλιο της Επικρατείας
ICOM	: International Council of Museums
ICOMOS	: Διεθνές Συμβούλιο Μνημείων και Τοποθεσιών

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Αντικείμενο της μελέτης

Η έννοια της **προστασίας** σήμερα εμπεριέχει τις έννοιες της διάσωσης, της διατήρησης, αλλά και της ανάδειξης και της αξιοποίησης, των υλικών πολιτιστικών αγαθών. Από αυτή τη σκοπιά υπερβαίνει την έννοια της συντήρησης και διαμορφώνει τις μεθόδους και τεχνικές προστασίας των υλικών μνημείων και συλλόγων, αλλά και τις ευρύτερες στρατηγικές προβολής και διαχείρισης της υλικής πολιτιστικής κληρονομιάς.

Η ανάδειξη και η αξιοποίηση της υλικής πολιτιστικής κληρονομιάς, αποκτάει στις ημέρες μας ιδιαίτερη αξία, γιατί :

- καθιστά σε αρκετές περιπτώσεις, τη συχνά ιδιαίτερα δαπανηρή, συντήρηση της υλικής πολιτιστικής κληρονομιάς εφικτή και σε αρκετές περιπτώσεις και ανταποδοτική,
- προωθεί τη γνώση και την κατανόηση των πολιτισμών στις σύγχρονες πολυπολιτισμικές κοινωνίες και
- αποτελεί απαραίτητη προϋπόθεση για την ανάπτυξη του πολιτιστικού τουρισμού και συγκριτικό πλεονέκτημα για τον μαζικό τουρισμό.

Σήμερα, στην εποχή της ραγδαίας ανάπτυξης της πληροφορικής και των επικοινωνιών, η ηλεκτρονική καταγραφή και καταχώρηση (κάτι που έχει ιδιαίτερη σημασία για στοιχεία φθαρτά και απειλούμενα), η απεικόνιση των διαφόρων πολιτιστικών αγαθών και η ψηφιακή αναπαράστασή τους, προσφέρει σε αυτούς που έχουν πρόσβαση σε έναν Η/Υ, τη δυνατότητα προσωπικής εμπειρίας και επαφής μαζί τους. Η τελευταία αυτή διαδικασία της ψηφιακής οπτικοποίησης και αναπαράστασης των διαφόρων πολιτιστικών αγαθών με τη χρήση των δυνατοτήτων που μας προσφέρουν οι σύγχρονες τεχνολογίες, έχει ενθουσιώδη υποδοχή από τους πολίτες και ιδιαίτερα από τα νεαρά άτομα, τα οποία δείχνουν να προσαρμόζονται καλύτερα και γρηγορότερα στις πρόσφατες τεχνολογικές κατακτήσεις. Η χρήση των σύγχρονων τεχνολογιών για την προβολή της υλικής πολιτιστικής κληρονομιάς, με το ευρύ πλαίσιο εφαρμογών που ανοίγει, φαίνεται να κερδίζει επίσης και την εκτίμηση της πλειοψηφίας της επιστημονικής κοινότητας.

Οριοθέτηση του θέματος

Ο όρος «πολιτιστικό αγαθό» (cultural good, bien culturel) είναι δύσκολο να προσδιορισθεί επακριβώς, δεδομένου ότι παραπέμπει στην εξωνομική έννοια του πολιτισμού ή ακριβέστερα, της κουλτούρας. Θα εξετάσουμε την έννοια των πολιτιστικών αγαθών όπως αυτή προσδιορίζεται στα διάφορα προστατευτικά νομικά κείμενα που θα αναλύσουμε.

Αντί του όρου «πολιτιστικό αγαθό» που χρησιμοποιείται κατά προτίμηση στη διεθνή θεωρία και νομοθεσία, επιλέξαμε, στον τίτλο αυτής της μελέτης, τον όρο «**πολιτιστική κληρονομιά**» (cultural heritage), διότι αποδίδει καλύτερα την **ανάγκη διαφύλαξης, των έργων του παρελθόντος.**

Η έκφραση «**προστασία**» αναφέρεται στη νομική προστασία των πολιτιστικών αγαθών από τους **κινδύνους που τα απειλούν, κινδύνους φθοράς, απώλειας, κλοπής, λαθρανασκαφής και κυρίως φυγάδευσής τους στο εξωτερικό.**

Κεφάλαιο 1^ο : Εννοιολογικές Διερευνήσεις

Κρίθηκε αναγκαίο, το **πρώτο κεφάλαιο** να αφιερωθεί αποκλειστικά στην εννοιολογική διεύρυνση διαφόρων όρων, που χρησιμοποιούνται συχνά στον **τομέα της διατήρησης της πολιτιστικής κληρονομιάς.** Ορίζονται, λοιπόν, έννοιες βασικές όπως των πολιτιστικών αγαθών, της πολιτιστικής κληρονομιάς, της προστασίας, της διατήρησης, της συντήρησης, της ανάδειξης αλλά και της ανακατασκευής, της αναστήλωσης, της αποκατάστασης κ.α.

Κεφάλαιο 2^ο : Η ρύπανση του Περιβάλλοντος ως απειλή για την διατήρηση της υλικής Πολιτιστικής Κληρονομιάς.

Η πιο ισχυρή σήμερα απειλή και για τη διατήρηση της υλικής πολιτιστικής κληρονομιάς, είναι η **ρύπανση και η μόλυνση του περιβάλλοντος.** Η υποβάθμιση του περιβάλλοντος δεν αποτελεί απειλή μόνο για την ποιότητα ζωής του ανθρώπου, όπως συνήθως αναφέρεται, αλλά επηρεάζει αρνητικά ισορροπίες εύθραυστες, που αφορούν το σύνολο των βιοτικών παραγόντων του πλανήτη. Ισορροπίες που άντεξαν

για χιλιάδες χρόνια και που ο άνθρωπος κατόρθωσε, στη διάρκεια των τελευταίων αιώνων, μέσω της ρύπανσης του πλανήτη να ανατρέψει.

Το κεφάλαιο τελειώνει με την αναφορά στις **απειλές** που δέχεται σήμερα η υλική πολιτιστική κληρονομιά της Ελλάδας καθώς και με μία σύντομη εκτίμηση της υφιστάμενης κατάστασής της. Σύγχρονα περιβαλλοντικά προβλήματα, που έχουν επιπτώσεις και στην υλική πολιτιστική κληρονομιά, με βάση την χωρική εμβέλειά τους είναι το **φαινόμενο του θερμοκηπίου**, της **όξινης βροχής**, την **ρύπανση εσωτερικών χώρων** και **περιβαλλοντικές παράμετροι διατήρησής της κ.α.** Θα μπορούσε κάποιος να υποστηρίξει ότι όταν φυλάσσονται τα αντικείμενα σε κλειστούς χώρους (π.χ. μουσεία), οι **απειλές** αυτές για την διατήρηση των διαφόρων αντικειμένων, παύουν να ισχύουν. Ισχύει όμως αυτό;

Η απάντηση είναι πως όχι. Παράμετροι που αναλύουμε όπως: ο **φωτισμός**, η **θερμοκρασία του περιβάλλοντος**, το **επίπεδο θορύβου**, η **υγρασία κ.α.**, συντελούν στην **φθορά των διαφόρων συλλογών.**

Κεφάλαιο 3^ο : Η παράνομη διακίνηση των πολιτιστικών αγαθών σήμερα : μορφές, έκταση, αιτίες.

Τίτλος Α΄: Παρουσίαση του προβλήματος.

Το τρίτο κεφάλαιο αναφέρεται στις βασικές **μορφές παράνομης διακίνησης** πολιτιστικών αγαθών όπως: η **παράνομη εξαγωγή** , η **διακίνηση προϊόντων κλοπών** κ.τ.λ. Επίσης γίνεται μια **παρουσίαση** στην **έκταση** και τις **αιτίες** της **παράνομης διακίνησης των πολιτιστικών αγαθών** με ορισμένα παραδείγματα. .

Αποτελεί κοινή διαπίστωση ότι η παράνομη διακίνηση πολιτιστικών αγαθών έχει αποκτήσει ανησυχητικές διαστάσεις, η ακριβής έκτασή της δεν είναι γνωστή. Οι **κλοπές**, οι **βανδαλισμοί**, οι **ληηλασίες**, οι **λαθρανασκαφές** και οι **πλαστογραφίες** πολιτιστικών αγαθών συγκαταλέγονται ανάμεσα στις σημαντικότερες εγκληματικές εκδηλώσεις της εποχής μας.

Μεγαλύτερο ενδιαφέρον δίνουμε κυρίως στην **επιστροφή των ίδιων αντικειμένων στη χώρα προέλευσης ή καταγωγής τους**, λόγω της μοναδικότητάς τους ως στοιχείων της εθνικής πολιτιστικής κληρονομιάς. Συνοπτικά αναφέρεται το **χρονικό διεκδίκησης των Μαρμάρων του Παρθενώνα**, το **πρόβλημα** της **εφαρμογής των αλλοδαπών κανόνων προστασίας της** και το **κεντρικό πρόβλημα**

σχετικά με την δυνατότητα επιστροφής ή απόδοσης των πολιτιστικών αγαθών που είναι η αντιμετώπιση της καλόπιστης αγοράς τους. Το πρόβλημα αφορά καταρχήν τα προϊόντα κλοπής αλλά τίθεται αναλόγως και για τα προϊόντα απλής παράνομης εξαγωγής.

Τίτλος Β΄: Η αντιμετώπιση του προβλήματος σε εθνικό επίπεδο: Η Ελληνική Νομοθεσία.

Για την αντιμετώπιση του προβλήματος σε εθνικό επίπεδο γίνεται αναφορά στη λήψη προληπτικών και κατασταλτικών μέτρων, καθώς επίσης και στον έλεγχο των αρχαιολογικών ανασκαφών και τον τρόπο που ρυθμίζει η ισχύουσα νομοθεσία.

Η σημασία της καταγραφής των πολιτιστικών αγαθών είναι αδιαμφισβήτητη, όχι μόνο για την επιστημονική γνώση και μελέτη, αλλά και για τη δυνατότητα αναγνώρισης των προϊόντων κλοπής ή παράνομης εξαγωγής. Για το λόγο αυτό παίρνονται προληπτικά μέτρα όπως : η καταγραφή της πολιτιστικής κληρονομιάς, η παράνομη εξαγωγή, η φύλαξη και ασφάλεια των πολιτιστικών αγαθών και των χώρων όπου αυτά βρίσκονται.

Τίτλος Γ΄: Η αντιμετώπιση του προβλήματος σε διεθνές επίπεδο: Οι Διεθνείς Συμβάσεις.

Για την αντιμετώπιση του προβλήματος σε διεθνές επίπεδο είναι αρμόδια η διεθνής Σύμβαση της 14.11.1970 UNESCO, η οποία αποτελεί την κατάληξη μιας μακράς διαδικασίας που ξεκίνησε, με στόχο την προστασία της παγκόσμιας πολιτιστικής κληρονομιάς. Αναλύεται το πεδίο εφαρμογής της, το περιεχόμενο προστασίας της όπως: οι εθνικές υπηρεσίες προστασίας, ο έλεγχος των εξαγωγών και εισαγωγών και τέλος ο έλεγχος των μεταβιβάσεων της κυριότητας.

Επίσης γίνεται αναφορά για τα αναγκαία μέσα οργάνωσης των Διεθνών Εκστρατειών της, τα οποία δοκιμάστηκαν και δημιουργήθηκε ένα σύστημα που λειτούργησε αποδοτικά. Στη διάρκεια αυτής της πορείας διαμορφώθηκαν ορισμένες αρχές, καθιερώθηκαν συγκεκριμένοι σκοποί και κατευθύνσεις. Η συνοπτική

αναφορά στα επιτεύγματα της προσπάθειας στο διεθνή χώρο αποδεικνύει έμπρακτα την ξεχωριστή σημασία της.

Τίτλος Δ΄: Η αντιμετώπιση του προβλήματος σε κοινοτικό επίπεδο : Η Ευρωπαϊκή Ένωση και ο Πολιτισμός – Πρόγραμμα Πολιτισμός 2000.

Τέλος, για την αντιμετώπιση του προβλήματος σε **κοινοτικό επίπεδο**, γίνεται μία αναφορά στην ερμηνεία της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, τις ενισχύσεις που παρέχει, τις ενέργειες π.χ. για τη διαφύλαξη της πολιτιστικής κληρονομιάς που αφορούν σήμερα τα κτίρια, το περιβάλλον, τα αντικείμενα και τα καλλιτεχνικά έργα καθώς και την άυλη κληρονομιά.

Επίσης και κάποια **πρωτοποριακά προγράμματα** που ακολουθεί, στους τομείς της **πολιτιστικής κληρονομιάς, της μετάφρασης και της καλλιτεχνικής συνεργασίας**. Ωστόσο, από το 2000 και μετά, θέτει σε εφαρμογή το πρώτο πρόγραμμα-πλαίσιο αφιερωμένο εξ ολοκλήρου στον πολιτισμό, το «**Πολιτισμός 2000**», το οποίο αποτελεί και τον ακρογωνιαίο λίθο της πολιτιστικής δράσης της.

Κεφάλαιο 4^ο : Ανάδειξη και Τουριστική Αξιοποίηση της Πολιτιστικής Κληρονομιάς

Στο κεφάλαιο τέταρτο γίνεται μια μικρή αναφορά στον **τουρισμό**, ο οποίος αποτελεί ένα παγκόσμιο κοινωνικό-οικονομικό φαινόμενο, καθώς επίσης και στην **ανάπτυξη του Πολιτισμικού Τουρισμού στην Ελλάδα**, που εξελίσσεται σταδιακά σε μια από τις πλέον σημαντικές δραστηριότητες της **ελληνικής οικονομίας**.

Παράρτημα : Ισχύουσα Ελληνική Νομοθεσία για την Πολιτιστική Κληρονομιά

Στο παράρτημα αναφέρονται οι πιο πρόσφατοι και σημαντικότεροι **Νόμοι, Ποινικές Διατάξεις και Υπουργικές Αποφάσεις**, όπως: **Ν. 3082/2002**, «Για την

προστασία των αρχαιοτήτων και εν γένει της Πολιτιστικής Κληρονομιάς» (ΦΕΚ 153/Α'/28.6.2002), **Ποινικές Διατάξεις, Ν.2833/2000**, «Θέματα προετοιμασίας των Ολυμπιακών Αγώνων 2004», (ΦΕΚ 150/α'/30.5.2000), **Ν.2557/1997**, «Θεσμοί, μέτρα και δράσεις πολιτιστικής ανάπτυξης» (ΦΕΚ 271/α'/24.12.1997), **Υπουργική Απόφαση αρ. ΥΠΠΟ/ΓΝΟΣ /28856/12.6.1996**, «Δικαίωμα εισόδου σε Μουσεία, Μνημεία και Αρχαίους Χώρους», (ΦΕΚ 445/β'/13.6.1996).

Προσέγγιση

Η εξέταση του θέματος της έρευνας απαιτεί έναν πολυκλαδικό φωτισμό.

Έτσι, η μελέτη αυτή επικεντρώνεται στο **κοινοτικό** και στο **εσωτερικό δίκαιο**, θίγοντας μάλιστα ζητήματα που εμπίπτουν σε πολλούς κλάδους του τελευταίου (**δημόσιο, αστικό, ποινικό δίκαιο**). Άπτεται επίσης του διεθνούς δικαίου (δημόσιου και ιδιωτικού) καθώς και του συγκριτικού δικαίου.

Αν και η **προσέγγιση του θέματος** είναι **νομική**, εμπεριέχονται και **ιστορικές, οικονομικές, πολιτικές και κοινωνιολογικές θεωρήσεις**, που επιτρέπουν την αξιολόγηση της σκοπιμότητας και της αποτελεσματικότητας των διάφορων μέτρων νομικής προστασίας.

Πηγές

Η έρευνα στηρίζεται σε πρωτογενείς πηγές : **νομοθετικά κείμενα, βιβλιογραφία, νομολογία, υλικά συνεδριάσεων των αρμόδιων αρχών, διευθύνσεις στο Internet**. Από την υπάρχουσα **βιβλιογραφία** δίνεται έμφαση στις μελέτες και στα υλικά των **συνεδρίων και συναντήσεων που πραγματοποιήθηκαν στα πλαίσια των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, του Συμβουλίου της Ευρώπης, της Unesco, του ICOM (Διεθνούς Συμβουλίου Μουσείων)**.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1^ο
ΕΝΝΟΙΟΛΟΓΙΚΕΣ ΔΙΕΡΕΥΝΗΣΕΙΣ
ΕΝΝΟΙΕΣ ΚΑΙ ΟΡΙΣΜΟΙ

1.1 Πολιτιστικά Αγαθά ¹

Ως **πολιτιστικό αγαθό** θεωρείται κάθε υλική ή άυλη δημιουργία του ανθρώπου, που κάποτε είχε:

- **χρηστική αξία** (σκεύη οικιακής χρήσης, εργαλεία, κοσμήματα, όπλα κτλ.),
ή
- **συμβολική λειτουργία** (λατρευτικά αντικείμενα, εθνικά σύμβολα, οικογενειακά κειμήλια κτλ.), ή
- **πνευματική αποστολή** (ποιητική δημιουργία, ιστορικά συγγράμματα, φιλοσοφικά κείμενα, επιστημονικές διατριβές κτλ.),
- **ενώ σήμερα αποτελεί απλώς ένα στοιχείο που διασώθηκε και μας παραπέμπει στις αντιλήψεις, στα επιτεύγματα και στον τρόπο ζωής του παρελθόντος.**

Τα **πολιτιστικά αγαθά** μπορούν να **ταξινομηθούν με βάση διαφορετικά κριτήρια**, όπως:

1. **το χρόνο δημιουργίας τους,**
2. **τον τόπο δημιουργίας τους**
3. **τη σημασία τους και**
4. **το είδος τους.**

Ως προς την **χρονολογική ταξινόμησή τους**, έχουν επικρατήσει οι ίσως συμβατικοί, αλλά χρήσιμοι για την επιστημονική συνεννόηση διαχωρισμοί σε περιόδους, έτσι όπως καθιερώθηκαν από τις επιστήμες της ιστορίας της αρχαιολογίας ή της ιστορίας της τέχνης.

Έτσι, όταν αναφερόμαστε στα **πολιτιστικά αγαθά** της χώρας μας, για παράδειγμα, τα ταξινομούμε σε-προϊστορικά (νεολιθικά, εποχής χαλκού, κυκλαδικά, μινωικά, μυκηναϊκά κ.α.), κλασικά, ελληνιστικά, ρωμαϊκά, πρωτοχριστιανικά, βυζαντινά (παλαιοχριστιανικά, μεσοβυζαντινά, υστεροβυζαντινά), βενετσιάνικα, γενοβέζικα, μεταβυζαντινά, οθωμανικά, ιταλικά, νεότερα και παραδοσιακά.

---

¹Καραλή Λ., (1998). Λεξικό Αρχαιολογικών – Περιβαλλοντικών Όρων, Αθήνα, (σελ.23).

Αντίστοιχα, όταν αναφερόμαστε στην Ευρωπαϊκή Πολιτιστική Κληρονομιά, η κατάταξη συνήθως αναφέρεται σε ρωμανικά, γοθτικά, αναγεννησιακά, μπαρόκ, νεοκλασικά, νεοαναγεννησιακά, αρ νουβώ, αρ ντέκο, μοντέρνα και μεταμοντέρνα πολιτιστικά αγαθά, που δημιουργήθηκαν από το Μεσαίωνα έως τις ημέρες μας.

Η ταξινόμηση των πολιτιστικών αγαθών όσον αφορά τον **τόπο δημιουργίας** τους μπορεί κατ' αρχήν να γίνει με βάση τις ηπείρους. Συνεπώς, έχουμε πολιτιστικά αγαθά, που μπορούν να ανήκουν στην «Ευρωπαϊκή», στην «Ασιατική», στην «Αφρικανική», στην «Ωκεανική» τέχνη. Άλλος διαχωρισμός είναι ο περιφερειακός, όπως η «Λατινοαμερικάνικη» τέχνη ή περιοχών που εκτείνονται μεταξύ διαφορετικών ηπείρων, όπως η «Μεσογειακή» ή η «Αραβική» τέχνη κ.λ.π. Στην ταξινόμηση αυτή στηρίζεται και η θρησκευτική κληρονομιά, γιατί μπορούν να προσδιοριστούν γεωγραφικά οι πληθυσμοί που ανήκουν σε περισσότερα από ένα δόγματα (χριστιανικό, ισλαμικό, ινδουιστικό, εβραϊκό κ.α)

Η ταξινόμηση ως προς την **σημασία** των πολιτιστικών αγαθών βασίζεται σε διάφορα κριτήρια, όπως για παράδειγμα αυτά που έχει θέσει η UNESCO για την υποψηφιότητα ενός πολιτιστικού αγαθού στον κατάλογο της παγκόσμιας πολιτιστικής κληρονομιάς.

Τα κριτήρια αυτά ανήκουν σε δύο ομάδες.

Τα **κριτήρια** της πρώτης ομάδας ελέγχουν το πολιτιστικό αγαθό εάν:

- **αντιπροσωπεύει ένα μοναδικό καλλιτεχνικό επίτευγμα,**
- **έχει ασκήσει μεγάλη επίδραση σε μια περιοχή του κόσμου,**
- **αποτελεί εξαιρετική μαρτυρία ενός πολιτισμού που έχει εξαφανιστεί,**
- **συνιστά εξαιρετικό δείγμα ενός κτιριακού τύπου ή αρχιτεκτονικού συνόλου,**
- **είναι εξαιρετικό δείγμα ενός παραδοσιακού οικισμού ή μιας χρήσεως της γής, αντιπροσωπευτικής ενός πολιτισμού,**
- **συνδέεται άμεσα με γεγονότα, ιδέες και καλλιτεχνικά έργα εξαιρετικής οικουμενικής αξίας.**

Αντίστοιχα, η **δεύτερη ομάδα** περιλαμβάνει ένα κριτήριο που αναφέρεται στην αυθεντικότητα του έργου και άλλο ένα στη δυνατότητα νομικής προστασίας και διαχείρισής του.

Σύμφωνα με τη δεύτερη ομάδα κριτηρίων, ένα πολιτιστικό αγαθό θα πρέπει να αντέχει στη δοκιμασία της αυθεντικότητας-

- του σχεδίου
- του υλικού
- της κατεργασίας ή
- του περιβάλλοντα χώρου,

ενώ στην περίπτωση πολιτιστικών τοπίων εκτιμάται συνολικά ο ιδιαίτερος χαρακτήρας του τοπίου. Τέλος θα πρέπει τα διάφορα πολιτιστικά αγαθά ή τοπία να διαθέτουν επαρκή νομική προστασία και διοικητικό μηχανισμό που να εξασφαλίζει θεσμικά τη συντήρησή τους.

Ο χαρακτηρισμός ενός πολιτιστικού αγαθού από την **UNESCO** προϋποθέτει την ικανοποίηση ενός τουλάχιστον από τα κριτήρια της πρώτης ομάδας και των δύο της δεύτερης. Τέλος, η ταξινόμηση των πολιτιστικών αγαθών με βάση το είδος της πολιτιστικής δημιουργίας που ανήκουν, τα κατατάσσει με βάση τις βασικές κατηγορίες της τέχνης και της βιοτεχνικής παραγωγής σε γλυπτά, σε ζωγραφικά (φορητά και επιτοίχια), σε χαρακτικά, σε ψηφιδωτά, σε κεραμικά, σε φωτογραφικά, σε κινηματογραφικά φιλμ και άλλες μορφές εφαρμοσμένων ή μη τεχνών.

1.2 Πολιτιστική κληρονομιά ²

Το σύνολο των πολιτιστικών αγαθών που αναφέρονται σε ένα τόπο συγκροτούν την **πολιτιστική κληρονομιά** του, με την έννοια ότι αυτή περιέχει τα στοιχεία που απαρτίζουν την ιστορική μνήμη του λαού ή της κοινωνίας των ανθρώπων που τον κατοικούν, δηλαδή οτιδήποτε δημιουργήθηκε στο παρελθόν και σχετίζεται με την ιστορική του διαδρομή. Η πολιτιστική κληρονομιά **διακρίνεται** στην υλική και στην άυλη.

---

²Καραλή Λ., (1998). Λεξικό Αρχαιολογικών – Περιβαλλοντικών Όρων, Αθήνα,(σελ.33).

2. Την ακίνητη, η οποία αποτελείται από τα υλικά πολιτιστικά αγαθά που είναι άρρηκτα συνδεδεμένα με το έδαφος ή αποτελούν αναπόσπαστα μέρη κτιρίων και περιλαμβάνει αρχιτεκτονικά μνημεία και κτίρια ιστορικού ή καλλιτεχνικού ενδιαφέροντος, αρχαιολογικούς χώρους και ανασκαφές, ιστορικές πόλεις και τόπους ιστορικής μνήμης, πολιτιστικά τοπία, σπάνια οικοσυστήματα, ταφικά μνημεία, τοιχογραφίες, επιτοίχια ψηφιδωτά κ.α.

1.3 Μνημεία ⁴

Με την ευρεία έννοια ως μνημείο μπορεί να χαρακτηριστεί κάθε αντικείμενο, έργο (υλικό ή πνευματικό) ή χώρος που διασώθηκε από το παρελθόν και σήμερα χρήζει προστασίας για τα μηνύματα που αυτό φέρει, ή τις πληροφορίες που αυτό δίνει ή τέλος για το συμβολικό χαρακτήρα που αυτό είχε ή απέκτησε στην ιστορική διαδρομή του. Ετυμολογικά η λέξη προέρχεται από το ρήμα μνάομαι – μιμνήσκω (λατινικά *monere* > *monumentum*), που σημαίνει - θυμάμαι κάτι, προειδοποιώ για κάτι, αφήνω υποθήκη στους επερχόμενους.

Ο ορισμός αυτός είναι γενικός, έτσι λοιπόν σύμφωνα με αυτόν θα ήταν δυνατόν κάθε αντικείμενο ή έργο που προέρχεται από το παρελθόν να χαρακτηριστεί ως μνημείο. Η ανάγκη για πιο ακριβή ορισμό οδήγησε στην δημιουργία τεσσάρων βασικών κριτηρίων, η ικανοποίηση των οποίων μπορεί να χαρακτηρίσει ένα έργο ή αντικείμενο ή χώρο ως μνημείο. Τα κριτήρια αυτά είναι τα εξής:

- A) η πρωτοτυπία ή η γνησιότητά του,**
- B) η ιστορικότητά του,**
- Γ) η ποιότητά του και**
- Δ) ο συμβολισμός του (μήνυμα).**

Εάν ένα αντικείμενο ή έργο πληροί μερικές μόνο από τις τέσσερις προαναφερθείσες προϋποθέσεις, τότε δεν μπορεί να χαρακτηριστεί ως μνημείο. Για παράδειγμα εάν ένα αντικείμενο χαρακτηρίζεται ως σημαντικό με βάση την πρωτοτυπία του και την ιστορικότητά του θα μπορούσε να χαρακτηριστεί ως ιστορικό ντοκουμέντο αλλά όχι και ως μνημείο.

---

⁴Εγκυκλοπαίδεια Νέα Δομή. Εκδόσεις Δομή, Αθήνα, (σελ. 79-81).

Αξίζει να αναφερθεί ότι η έννοια ενός ιστορικού μνημείου σήμερα πλέον, σύμφωνα με την περιγραφή του Χάρτη της Βενετίας (1964), δεν καλύπτει μόνο το μεμονωμένο αρχιτεκτονικό ή καλλιτεχνικό έργο, αλλά και «την αστική ή αγροτική τοποθεσία που μαρτυρεί έναν ιδιαίτερο πολιτισμό, μια ενδεικτική εξέλιξη ή ένα ιστορικό γεγονός»

1.4 Τοπίο⁵

Ως τοπίο ορίζεται κάθε δυναμικό σύνολο βιοτικών και μη βιοτικών παραγόντων και στοιχείων του περιβάλλοντος, που μεμονωμένα ή αλληλεπιδρώντας σε συγκεκριμένο χώρο συνθέτουν μία οπτική εμπειρία. Για να δοθεί έμφαση σε τοπία που χρήζουν ιδιαίτερης προστασίας και ανάδειξης, ο όρος εξειδικεύτηκε σε «**τοπία ιδιαίτερου φυσικού κάλλους**», «**πολιτιστικά τοπία**», κ.α.

Η Σύνοδος για την Παγκόσμια Κληρονομιά ωστόσο, (the World Heritage Convention της UNESCO), υπήρξε το πρώτο θεσμοθετημένο όργανο, το οποίο (κατά τη συνδιάσκεψη της Σάντα Φε το 1992) αναγνώρισε τον όρο «**πολιτισμικά τοπία**» («**cultural landscapes**») ως αναπόσπαστο τμήμα της παγκόσμιας πολιτιστικής κληρονομιάς, ενθαρρύνοντας έτσι και την προστασία τους. Η ταξινόμηση και η ορολογία, που χρησιμοποίησε η UNESCO για τα πολιτισμικά τοπία, τα οποία χαρακτηρίστηκαν «**συνδυασμένα έργα του ανθρώπου και της φύσης**» είναι η εξής:

- «**εμφανώς καθορισμένα τοπία**» (clearly defined landscapes), σχεδιασμένα και δημιουργημένα σκόπιμα από τους ανθρώπους. Τέτοια είναι οι κήποι, τα πάρκα, οι διαμορφωμένοι χώροι, που σχετίζονται με θρησκευτικά κτίρια ή οικιστικά σύνολα,
- «**οργανικά, εξελιγμένα τοπία**» (organically evolved landscapes), τα οποία έχουν προκύψει από την ανθρώπινη ανταπόκριση σε μια κοινωνική-οικονομική επιταγή ή σε μια παράμετρο του φυσικού περιβάλλοντος. Τα τοπία αυτά, διαχωρίζονται στα «**τοπία-απολιθώματα**» (relic or fossil landscapes), των οποίων το υλικό απόθεμα μαρτυρά τη διακοπή της εξέλιξης, και στα «**ζωντανά τοπία**» (living landscapes), των οποίων το υλικό απόθεμα και οι παραδοσιακοί άνθρωποι τρόποι ζωής συνδυάζονται με τη συνέχιση της εξελικτικής διαδικασίας.

---

⁵Καραλή Λ., (1998). Λεξικό Αρχαιολογικών – Περιβαλλοντικών Όρων, Αθήνα, (σελ.21).

Αξίζει να αναφερθεί ότι η έννοια ενός ιστορικού μνημείου σήμερα πλέον, σύμφωνα με την περιγραφή του Χάρτη της Βενετίας (1964), δεν καλύπτει μόνο το μεμονωμένο αρχιτεκτονικό ή καλλιτεχνικό έργο, αλλά και «την αστική ή αγροτική τοποθεσία που μαρτυρεί έναν ιδιαίτερο πολιτισμό, μια ενδεικτική εξέλιξη ή ένα ιστορικό γεγονός»

1.4 Τοπίο ⁵

Ως τοπίο ορίζεται κάθε δυναμικό σύνολο βιοτικών και μη βιοτικών παραγόντων και στοιχείων του περιβάλλοντος, που μεμονωμένα ή αλληλεπιδρώντας σε συγκεκριμένο χώρο συνθέτουν μία οπτική εμπειρία. Για να δοθεί έμφαση σε τοπία που χρήζουν ιδιαίτερης προστασίας και ανάδειξης, ο όρος εξειδικεύτηκε σε «**τοπία ιδιαίτερου φυσικού κάλλους**», «**πολιτιστικά τοπία**», κ.α.

Η Σύνοδος για την Παγκόσμια Κληρονομιά ωστόσο, (the World Heritage Convention της UNESCO), υπήρξε το πρώτο θεσμοθετημένο όργανο, το οποίο (κατά τη συνδιάσκεψη της Σάντα Φε το 1992) αναγνώρισε τον όρο «**πολιτισμικά τοπία**» («cultural landscapes») ως αναπόσπαστο τμήμα της παγκόσμιας πολιτιστικής κληρονομιάς, ενθαρρύνοντας έτσι και την προστασία τους. Η ταξινόμηση και η ορολογία, που χρησιμοποίησε η UNESCO για τα πολιτισμικά τοπία, τα οποία χαρακτηρίστηκαν «**συνδυασμένα έργα του ανθρώπου και της φύσης**» είναι η εξής:

- «**εμφανώς καθορισμένα τοπία**» (clearly defined landscapes), σχεδιασμένα και δημιουργημένα σκόπιμα από τους ανθρώπους. Τέτοια είναι οι κήποι, τα πάρκα, οι διαμορφωμένοι χώροι, που σχετίζονται με θρησκευτικά κτίρια ή οικιστικά σύνολα,
- «**οργανικά, εξελιγμένα τοπία**» (organically evolved landscapes), τα οποία έχουν προκύψει από την ανθρώπινη ανταπόκριση σε μια κοινωνική-οικονομική επιταγή ή σε μια παράμετρο του φυσικού περιβάλλοντος. Τα τοπία αυτά, διαχωρίζονται στα «**τοπία-απολιθώματα**» (relic or fossil landscapes), των οποίων το υλικό απόθεμα μαρτυρά τη διακοπή της εξέλιξης, και στα «**ζωντανά τοπία**» (living landscapes), των οποίων το υλικό απόθεμα και οι παραδοσιακοί ανθρώπινοι τρόποι ζωής συνδυάζονται με τη συνέχιση της εξελικτικής διαδικασίας.

---

⁵Καραλή Λ., (1998). Λεξικό Αρχαιολογικών – Περιβαλλοντικών Όρων, Αθήνα, (σελ.21).

- «*συσχετιζόμενα πολιτισμικά τοπία*» (associative cultural landscapes), όπου το φυσικό στοιχείο συνδέεται άρρηκτα και έντονα με πνευματικές αξίες ή καλλιτεχνικές εκφράσεις, ενώ το υλικό απόθεμα μπορεί να μην είναι τόσο σημαντικό ή ακόμα και ανύπαρκτο.

Από το 1992, έχουν εγγραφεί στον Κατάλογο της Παγκόσμιας Κληρονομιάς, ως Πολιτισμικά Τοπία, πάνω από 25 θέσεις, ενώ έχει καθιερωθεί από την UNESCO και το βραβείο «Μελίνα Μερκούρη» για την προστασία και τη διαχείριση σημαντικών πολιτισμικών τοπίων.

Μετά τους βασικούς ορισμούς των πολιτιστικών αγαθών, της πολιτιστικής κληρονομιάς, των μνημείων και των τοπίων, θα πρέπει να υπάρξει αναφορά στις έννοιες της διατήρησης, της συντήρησης, της ανάδειξης, της διάσωσης και της προστασίας τους.

1.5 Διατήρηση ⁶

Ο όρος περιλαμβάνει όλες τις ενέργειες, που θα πρέπει να λαμβάνονται και να υλοποιούνται έτσι ώστε ένα αντικείμενο, ένα κτίσμα, ένα τοπίο ή ένας χώρος να μην απειλείται από φυσικούς, χημικούς, βιολογικούς ή οποιασδήποτε άλλης μορφής παράγοντες, που μπορούν να προκαλέσουν μία ανεπιθύμητη μεταβολή ή μετατροπή του στο πέρασμα του χρόνου. Με βάση λοιπόν τον ορισμό αυτόν, η διατήρηση περιλαμβάνει τις έννοιες της συντήρησης, της νομικής προστασίας, της ανάδειξης, της αξιοποίησης κτλ. Στα πλαίσια της διατήρησης χρησιμοποιείται κάθε μέθοδος και τεχνική, ώστε το φυσικό αλλά και το οικονομικό-κοινωνικό περιβάλλον ενός μνημείου, τοπίου ή εσωτερικού χώρου, να επιτρέπει ευνοϊκές συνθήκες για τα πολιτισμικά αγαθά. Σε ιδανικότερες περιπτώσεις, η εξασφάλιση όλων των παραμέτρων, μπορεί να ευνοήσει την ελεγχόμενη, βιώσιμη ενσωμάτωση του πολιτισμικού αποθέματος στα υπάρχοντα σύνολα- αστικός, πολεοδομικός ιστός, οικοσυστήματα, σύγχρονα κτίρια. Κάτι τέτοιο, ουσιαστικά, σημαίνει σύγχρονη αξιοποίηση-κεφαλαιοποίηση των πολιτισμικών αγαθών του παρελθόντος.

---

⁶Καραλή Λ., (1998). Λεξικό Αρχαιολογικών – Περιβαλλοντικών Όρων, Αθήνα, (σελ.22).

Θα ήταν λοιπόν δυνατόν να υποστηριχθεί ότι η διατήρηση είναι μια ευρύτερη έννοια από αυτήν της συντήρησης και ότι η συντήρηση είναι στην πράξη ένα διακριτό επιστημονικό πεδίο, που συμβάλλει μαζί με τα προαναφερθέντα πεδία στη διατήρηση ενός αντικειμένου, ενός κτιρίου ή ενός τοπίου.

Σημειώνουμε, ως προς την **Παγκόσμια Πολιτιστική Κληρονομιά**, τον **ελεγκτικό ρόλο** της UNESCO, ιδιαίτερα για τις θέσεις που έχουν καταχωρηθεί ως μνημεία ή χώροι σε κίνδυνο. Εκτός δηλαδή, από τις επείγουσες σωστικές επεμβάσεις, όπου αυτό κρίνεται απαραίτητο, ο διεθνής αυτός οργανισμός παρακολουθεί σε περιοδικά διαστήματα θέσεις της παγκόσμιας κληρονομιάς όπου παρουσιάζονται συγκεκριμένα προβλήματα, έτσι ώστε να διασφαλίζεται η μακροπρόθεσμη διατήρηση. Σε κάποιες περιπτώσεις η ελεγχόμενη ένταξη μνημείων και πολιτισμικών συνόλων σε σύγχρονες δομές έχει θεωρηθεί ενδεδειγμένη και βιώσιμη πολιτική πολιτιστικής διατήρησης.

1.6 Συντήρηση ⁷

Η έννοια της **συντήρησης (conservation)** της πολιτιστικής κληρονομιάς περιλαμβάνει κάθε μορφή σωστικών επεμβάσεων σε μνημεία ή συλλογές. Ορισμένοι ταυτίζουν τον όρο της συντήρησης με αυτόν της **διατήρησης (preservation)**. Η ταύτιση αυτή, όμως, όπως ήδη έχει αναφερθεί, δεν είναι αποδεκτή.

Η συντήρηση και η αποκατάσταση των διαφόρων αντικειμένων, τεχνουργημάτων, κτισμάτων κτλ, αποτελεί σήμερα έναν νέο επιστημονικό κλάδο, σε πολλές χώρες ακόμα μη διακριτό από τις «μητρικές» επιστήμες, ο οποίος πρέπει να αποτείνεται στην συνεργασία όλων των επιστημών και όλων των τεχνών, που μπορούν να συνεισφέρουν στη μελέτη και τη διάσωση της μνημειακής κληρονομιάς.

Η συντήρηση και η αποκατάσταση των μνημείων αποσκοπούν να τα διασώσουν τόσο ως έργα τέχνης, όσο και ως ιστορικές μνήμες.

Πρακτικά, η συντήρηση των διαφόρων αντικειμένων ή έργων ξεκίνησε από τότε που ο άνθρωπος ξεκίνησε να δημιουργεί.

---

⁷Καραλή Λ., (1998). Λεξικό Αρχαιολογικών – Περιβαλλοντικών Όρων, Αθήνα, (σελ.9).

Η ευρεία όμως ανάπτυξη της έννοιας ιστορικά χρονολογείται περίπου στον 16^ο αιώνα μ.Χ., με την ανάπτυξη των διαφόρων μουσείων και συλλογών. Μέχρι το τέλος του 19^{ου} αιώνα, η συντήρηση θα περάσει από διάφορα στάδια και προσδιορισμούς της έννοιάς της. Υπήρχε μια παραχώρηση στο «φαίνεσθαι» σε βάρος του «είναι». Τη σύγχρονη έννοια της η συντήρηση, την απέκτησε μόλις στον 20^ο αιώνα, όπου η διεύρυνση της έννοιας της πολιτιστικής κληρονομιάς άρχισε να καλύπτει όχι μόνον την έννοια του ωραίου αλλά και του χρήσιμου. Έτσι άρχισε να αναπτύσσεται το «είναι» απέναντι στο «φαίνεσθαι» .

Στις μέρες μας πάντως, οι σπουδές συντήρησης, (Conservation studies), ακολουθούν συνήθως συγκεκριμένες προδιαγραφές, ενώ η εξειδίκευση σε διάφορα πεδία (συντήρηση in situ σε αρχαιολογικές ανασκαφές, υποστηρικτικές επεμβάσεις σε κτίρια, φροντίδα συλλογών και εκθεμάτων σε μουσεία), αποτελεί προϋπόθεση υψηλής κατάρτισης. Οι κανόνες και οι αξίες που πρέπει να διέπουν τις μεθόδους και τις τεχνικές της συντήρησης αναφέρονται σε παγκόσμιο επίπεδο σε συνέδρια, συμφωνίες, συμβάσεις. Βασικές αρχές της συντήρησης αναπτύσσει ο «χάρτης της Βενετίας» του 1964.

Η προληπτική συντήρηση, είναι το σύνολο των συντονισμένων ενεργειών που στοχεύουν στην δημιουργία περιβάλλοντος ή συνθηκών, προκειμένου να μειωθεί η ταχύτητα φθοράς των αρχιτεκτονικών μνημείων και των πολιτιστικών αγαθών γενικότερα

1.7 Προστασία⁸

Η έννοια της **προστασίας** των πολιτιστικών αγαθών αναφέρεται στη διαφύλαξη και το σεβασμό τους σε καιρό ειρήνης και στην αντιμετώπιση των κινδύνων που ενδεχομένως διατρέχουν από τις πολεμικές συρράξεις. Ο συγκεκριμένος ορισμός προέρχεται από την Σύμβαση της Χάγης.

---

⁸Λάββας Γ.Π., (1991). Προστασία Μνημείων και Συνόλων. Βασικές Έννοιες, Ιδεολογία & Μεθοδολογία. Τεύχος 1. ΑΠΘ, Τμ. Αρχιτεκτονικής, Θεσ/νίκη, (σελ.5-7).

Η έννοια λοιπόν της προστασίας, περιλαμβάνει μια σειρά διαδικασιών (επιστημονικού, τεχνικού, διοικητικού και νομικού χαρακτήρα), που περιλαμβάνει :

A) τον εντοπισμό, την επιφανειακή έρευνα και την ανασκαφή όπου είναι απαραίτητο,

B) την καταγραφή και την αρχειοθέτηση,

Γ) την μελέτη και την τεκμηρίωση,

Δ) τη διασφάλιση από καταστροφή, φθορά, αλλοίωση, κλοπή, παράνομη εξαγωγή κτλ.,

Ε) τη συντήρηση και την αποκατάσταση,

Στ) την αναβάθμιση και την διευκόλυνση της πρόσβασης του κοινού.

1.8 Διάσωση ⁹

Η έννοια της διάσωσης επεκτείνεται στον προσδιορισμό, στη διαφύλαξη, στη συντήρηση, στην ανάδειξη και, τελικά στη μεταβίβαση στις μελλοντικές γενιές των αγαθών της πολιτιστικής και της φυσικής κληρονομιάς κατά το δυνατόν αλώβητων. Η διάσωση αναφέρεται σε μια διαδικασία με χαρακτήρα συνήθως επιτακτικό. Είναι οικείες στους Έλληνες πολίτες, οι σκηνές από αρχαιολογικές σωστικές ανασκαφές – πάρα πολλές προέκυψαν τα τελευταία χρόνια εξ' αιτίας της κατασκευής των μεγάλων έργων υποδομής που βρίσκονται σε εξέλιξη-, όπου αντί της οργανωμένης ανασκαφής στήνεται μία ταχεία διαδικασία αναγνώρισης, καταγραφής, σχεδιασμού και φωτογράφισης των αρχαιολογικών ευρημάτων, που συνήθως καταλήγει μετά την αποκαθήλωση ή την ελεγχόμενη απομάκρυνση του υλικού και την συντήρησή του στην αποθήκευση ή στην επί τόπου έκθεση των σημαντικότερων στοιχείων (π.χ. Μετρό της Αθήνας).

Σχετικά με την διατήρηση των κτισμάτων, που έχουν πολιτιστική αξία, γίνεται χρήση όρων που «δανείζονται» από την επιστήμη της Αρχιτεκτονικής. Η Αρχιτεκτονική κατέχει σημαντικό ρόλο στο διεπιστημονικό πεδίο της διατήρησης κτισμάτων και έργων με ιδιαίτερη ιστορική, πολιτιστική ή καλλιτεχνική αξία.

---

⁹Λάββας Γ.Π., (1991). Προστασία Μνημείων και Συνόλων. Βασικές Έννοιες, Ιδεολογία & Μεθοδολογία. Τεύχος 1. ΑΠΘ, Τμ. Αρχιτεκτονικής, Θεσ/νίκη, (σελ.11).

Οι συχνότερα χρησιμοποιούμενοι όροι που αφορούν τη διατήρηση κτισμάτων με ιδιαίτερη πολιτιστική αξία είναι οι εξής¹⁰ :

1.9 Ανακατασκευή

Όταν η διαδικασία της αποκατάστασης ενός κτιριακού μνημείου συνεπάγεται την προσθήκη νέων αρχιτεκτονικών μελών και υλικών σε μεγάλο ποσοστό, τότε η όλη διαδικασία περιγράφεται με την έννοια της ανακατασκευής.

1.10 Αναπαλαίωση

Ο όρος αναπαλαίωση έχει χρησιμοποιηθεί στο παρελθόν για να περιγράψει την πρακτική της ανακατασκευής κτιρίων, την απόδοση παλαιότερων μορφολογικών στοιχείων σε αυτά. Σήμερα, ο όρος αυτός δεν θεωρείται δόκιμος για να χρησιμοποιείται.

1.11 Αναστήλωση

Σημαίνει επανατοποθέτηση στοιχείων ενός κτίσματος, που έχουν καταπέσει ή ανασύνθεση ενός μνημείου από τα αυθεντικά κομμάτιά του.

1.12 Αποκατάσταση

Προέρχεται από την λέξη restaurate, που σημαίνει αποκαθιστώ, επαναφέρω στην αρχική κατάσταση.

1.13 Στερέωση

Η εργασία της στερέωσης αναφέρεται στη συντηρητική επέμβαση στο φέροντα οργανισμό ενός κτιρίου ή αντικειμένου, με σκοπό την εξασφάλιση της στατιστικής επάρκειάς του.

---

¹⁰Λάββας Γ.Π., (1991). Προστασία Μνημείων και Συνόλων. Βασικές Έννοιες, Ιδεολογία & Μεθοδολογία. Τεύχος 1. ΑΠΘ, Τμ. Αρχιτεκτονικής, Θεσ/νίκη, (σελ.13).

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2^ο:

Η ΡΥΠΑΝΣΗ ΤΟΥ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΟΣ ΩΣ ΑΠΕΙΛΗ ΓΙΑ ΤΗΝ ΥΛΙΚΗ ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΗ ΚΛΗΡΟΝΟΜΙΑ

2.1 Έννοια του περιβάλλοντος¹

Η έννοια του πολιτιστικού περιβάλλοντος, προστατεύεται από το **άρθρο 24 του Συντάγματος**. Περιλαμβάνει, σύμφωνα με τη νομολογία του Συμβουλίου της Επικρατείας, «τα μνημεία και τα λοιπά στοιχεία που προέρχονται από την ανθρώπινη δραστηριότητα και συνθέτουν την ιστορική, καλλιτεχνική, τεχνολογική κα εν γένει πολιτιστική κληρονομιά της Χώρας».

Η έννοια του περιβάλλοντος χρησιμοποιείται ευρέως τις τελευταίες δεκαετίες σε παγκόσμιο επίπεδο, αρκετές φορές δε χωρίς να υπάρχει σαφής οριοθέτηση των διαστάσεων που αυτή μπορεί να καλύψει. Είναι μία έννοια που χρησιμοποιείται συχνά από τον άνθρωπο για να περιγράψει όλους εκείνους τους παράγοντες που επηρεάζουν και ελέγχουν την γένεση, την ανάπτυξη, την εξέλιξη και την κατάληξη των οργανισμών (ζωικών και φυτικών). Περιγράφει τον χώρο όπου φιλοξενείται η ζωή και συμπεριλαμβάνει όλα τα στοιχεία και τις παραμέτρους που επηρεάζουν την ποιότητα και τα τελευταία χρόνια όλο και συχνότερα την διάρκειά της.

Ένας από τους πιο πλήρεις ορισμούς της έννοιας του περιβάλλοντος, είναι αυτός που υιοθετείται και από την ελληνική νομοθεσία. Σύμφωνα λοιπόν με την παράγραφο 1, του άρθρου 2 του νόμου 1650/1986, ως **περιβάλλον** ορίζεται: « το σύνολο των φυσικών και ανθρωπογενών παραγόντων και στοιχείων που βρίσκονται σε αλληλεπίδραση και επηρεάζουν την οικολογική ισορροπία, την ποιότητα ζωής, την υγεία των κατοίκων, την ιστορική και πολιτιστική παράδοση και τις αισθητικές αξίες».

Το περιβάλλον είναι μία από τις έννοιες που προστατεύονται και από το Σύνταγμα μας. Το Ελληνικό Σύνταγμα του 1975 και με την τροποποίηση που δέχτηκε το 2001, διακρίνει το περιβάλλον σε φυσικό και πολιτιστικό ή ανθρωπογενές.

---

¹Σιούτη Γ.Π., (1993). Δίκαιο Περιβάλλοντος, Γενικό Μέρος I, Δημόσιο Δίκαιο και Περιβάλλον. Εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλα, ΑΘΗΝΑ-ΚΟΜΟΤΗΝΗ, (σελ. 4).

Έτσι ως **φυσικό περιβάλλον**² ορίζεται αυτό που δημιουργήθηκε με φυσικές διεργασίες χωρίς καμία ανθρώπινη παρέμβαση π.χ. βουνά, φυσικά δάση, ακτές, ατμόσφαιρα κ.α. ενώ **ανθρωπογενές ή πολιτιστικό περιβάλλον**, ορίζεται το περιβάλλον που δημιουργήθηκε και δημιουργείται αποκλειστικά από ανθρώπινες παρεμβάσεις π.χ. ένας οικισμός, μία πόλη κ. α.

Σύμφωνα λοιπόν με την παράγραφο 1 του άρθρου 24 του Συντάγματος, μετά και την αναθεώρηση του 2001, αναφέρεται ότι: «Η προστασία του φυσικού και πολιτιστικού περιβάλλοντος αποτελεί υποχρέωση του Κράτους και δικαίωμα του καθενός. Για την διαφύλαξη του το Κράτος έχει υποχρέωση να παίρνει ιδιαίτερα προληπτικά ή κατασταλτικά μέτρα στο πλαίσιο της αρχής της αειφορίας».

Έτσι ο νομοθέτης ορίζει ότι το κράτος, δηλαδή η κεντρική και περιφερειακή διοίκηση του κράτους, έχει υποχρέωση να λαμβάνει όλα τα απαραίτητα μέτρα και μάλιστα κυρίως **προληπτικά** για την προστασία τόσο του φυσικού όσο και του πολιτιστικού ή ανθρωπογενούς περιβάλλοντος. Από τι απειλείται όμως το περιβάλλον;

Το φυσικό περιβάλλον χαρακτηρίζεται από μία βαθιά εσωτερική αρμονία , η οποία βασίζεται σε πολύπλοκες, πολυάριθμες και σε αρκετές περιπτώσεις άγνωστες στον άνθρωπο, ισορροπίες των διαφόρων συνιστωσών του. Ο άνθρωπος με τις διάφορες παρεμβάσεις του ή δραστηριότητές του κατόρθωσε να διαταράξει αρκετές από τις σημαντικές και για την ζωή, φυσικές ισορροπίες. Αρκετές από τις ισορροπίες αυτές για να επιτευχθούν, χρειάστηκαν αρκετές χιλιάδες χρόνια και η απότομη παρεκτροπή τους από τον άνθρωπο κυρίως μετά την βιομηχανική επανάσταση, είναι πιθανόν να έχει στο μέλλον σημαντικές επιπτώσεις στον πλανήτη. Η πιθανή αλλαγή του κλίματος, η καταστροφή της στρατοσφαιρικής ασπίδας του ορίζοντος, η συχνότερη εμφάνιση ακραίων καιρικών φαινομένων, η μείωση της βιοποικιλότητας, η συνεχής υποβάθμιση της ατμόσφαιρας, του εδάφους και των υδάτινων πόρων, έχει οδηγήσει στην ανάγκη προστασίας του φυσικού περιβάλλοντος από τον σημαντικότερο ιστορικά εχθρό του, τον άνθρωπο .

---

²Χριστοφιλόπουλος Δ., (2002). Πολιτιστικό Περιβάλλον – Χωρικός Σχεδιασμός και Βιώσιμη Ανάπτυξη. Εκδόσεις Π.Ν. Σακκούλας, ΑΘΗΝΑ – ΚΟΜΟΤΗΝΗ, (σελ. 16).

2.2 Απειλές της Υλικής Πολιτιστικής Κληρονομιάς

Οι απειλές που δέχεται σήμερα η υλική πολιτιστική κληρονομιά μας, θα μπορούσαν να ταξινομηθούν σε τέσσερις μεγάλες γενικές κατηγορίες:

1) Στις **αντίξοες περιβαλλοντικές συνθήκες** που πιθανόν να επικρατούν στον χώρο όπου εκτίθενται, φυλάσσονται, αποθηκεύονται ή απλά έχουν θεμελιωθεί στο παρελθόν τα διάφορα υλικά πολιτιστικά αγαθά. Παράγοντες όπως:

- η **θερμοκρασία,**
- η **ένταση και το είδος του φωτισμού που δέχονται,**
- η **υγρασία,**

για τα αντικείμενα που φυλάσσονται σε εσωτερικούς χώρους, αλλά και:

- οι **απότομες αλλαγές των συνθηκών του περιβάλλοντος τους**
- η **ύπαρξη ακραίων καιρικών φαινομένων**
- η **ύπαρξη υπόγειων νερών,**
- η **καθίζηση και άλλα προβλήματα του εδάφους θεμελίωσης**

για τα αγαθά που εκτίθενται σε εξωτερικούς χώρους, και είναι δυνατόν να επηρεάσουν σημαντικά την «φυσική» ταχύτητα φθοράς τους.

2) Στους **βιολογικούς παράγοντες**, όπως: η **δράση**

- των **φυτικών ριζών,**
- των **διαφόρων θηλαστικών, πτηνών, εντόμων, τρωκτικών κ.λ.π.**
- των **διαφόρων μικροοργανισμών κ.α.**

3) Στις **φυσικές καταστροφές**, όπως:

- οι **σεισμοί,**
- η **φωτιά,**
- οι **πλημμύρες, κ.λ.π.**

4) Στις **ανθρώπινες δραστηριότητες**, όπως:

- η **ατμοσφαιρική ρύπανση,**
- οι **κακότεχνες επισκευές με μη συμβατά υλικά (π.χ. οπλισμένο σκυρόδεμα),**
- οι **νεότερες προσθήκες, και οι λαθεμένες απόπειρες ανακατασκευής ή αναπαράστασης,**

- η ανεξέλεγκτη δόμηση στον περιβαλλοντικό χώρο,
- η αλλοίωση ή η καταστροφή του τοπίου,
- οι οφειλόμενοι στην κυκλοφορία οχημάτων ή σε εκρήξεις κραδασμοί, κ.λ.π.
- η υψηλή επισκεψιμότητα αρχαιολογικών χώρων, μνημείων και μουσείων.

Στις τέσσερις αυτές κατηγορίες συνοψίζονται σήμερα, οι απειλές που δέχεται η υλική πολιτιστική κληρονομιά. Η ποικιλία των απειλών αυτών, έχει αναδείξει σήμερα σημαντικά διεπιστημονικά πεδία έρευνας με στόχο τη διάσωση κατ' αρχήν, και τη μετέπειτα διατήρηση των διαφόρων σημαντικών για τον άνθρωπο πολιτιστικών αγαθών.

2.3 Ρύπανση εσωτερικών χώρων και περιβαλλοντικές παράμετροι διατήρησης της υλικής πολιτιστικής κληρονομιάς.

Υπάρχει μία ποικιλία δημόσιων και ιδιωτικών φορέων που έχουν την ευθύνη για την φροντίδα διαφόρων και διαφορετικών συλλόγων από πολιτιστικά αγαθά, όπως:

- αρχειοφυλακεία (κειμένων, ήχων, ταινιών, φωτογραφιών κ.α.),
- βιβλιοθήκες,
- μουσεία,
- ιδιωτικές συλλογές κ.α.

Είναι γνωστό ότι το περιβάλλον φύλαξης και έκθεσης των διαφόρων πολιτιστικών αγαθών στο παρελθόν, ρυθμιζόταν με κριτήριο την άνετη φιλοξενία των επισκεπτών των διαφόρων εκθέσεων. Την τελευταία δεκαετία έχει αποδειχτεί ότι το περιβάλλον των διαφόρων εκθέσεων, θα πρέπει να ελέγχεται και ρυθμίζεται με βάση τα υλικά των αντικειμένων και των υλικών συντήρησής τους, που αυτό φιλοξενεί.

Επίσης είναι γνωστό ότι κάθε υλικό φθείρεται από το περιβάλλον στο οποίο φιλοξενείται. Το μόνο που διαφέρει είναι η ταχύτητα της φθοράς του. Έτσι υλικά με πολύ μικρές ταχύτητες της φθοράς τους, χαρακτηρίζονται ως ανθεκτικά στο χρόνο, ενώ υλικά με αυξημένες ταχύτητες φθοράς ως εύθραυστα ή φθαρά.

Έτσι ο φωτισμός μπορεί να προκαλέσει:

- Το ξεθώριασμα των υφασμάτων αντικειμένων
- Το κιτρίνισμα του χαρτιού αλλά και την αύξηση της ευθρασιμότητάς του
- Τον αποχρωματισμό των πινάκων ζωγραφικής
- Το ξεθώριασμα των φωτογραφιών
- Το κιτρίνισμα των διαφόρων βερνικιών

Τα υλικά με βάση την σχέση τους με τον φωτισμό είναι δυνατόν να ταξινομηθούν σε τρεις κατηγορίες³:

Τα πολύ ευαίσθητα. Πρόκειται για υλικά που ο μη κατάλληλος φωτισμός μπορεί να προκαλέσει ακόμα και την καταστροφή τους. Τα υλικά αυτά είναι:

- Τα φυσικά υφάσματα (π.χ. ενδύματα, χαλιά, τάπητες, τσάντες, κεντήματα κ.α.)
- Το δέρμα (π.χ. μουσικά όργανα, έπιπλα, ενδύματα κ.α.)
- Το χαρτί (π.χ. χειρόγραφα, γραμματόσημα, εφημερίδες, περιοδικά, βιβλία κ.α.)
- Τα αντικείμενα φυσικής ιστορίας (π.χ. ταριχευμένα ζώα κ.α.)

Τα ευαίσθητα υλικά. Τα υλικά αυτά, χαρακτηρίζονται από αυξημένες φθορές που τους προκαλεί ο μη κατάλληλος φωτισμός αλλά είναι σχετικά σπάνια η ολική καταστροφή τους. Τα υλικά αυτά είναι:

- Το ξύλο (έπιπλα, αγιογραφίες, εργαλεία και όπλα κ.α.)
- Τύποι χρωμάτων που έχουν χρησιμοποιηθεί στην ζωγραφική (όπως π.χ. οι λαδομπογιές, οι τέμπερες κ.α.).

---

³Χριστοφιλόπουλος Δ., (2002). Πολιτιστικό Περιβάλλον – Χωρικός Σχεδιασμός και Βιώσιμη Ανάπτυξη. Εκδόσεις Π.Ν. Σακκούλας, ΑΘΗΝΑ – ΚΟΜΟΤΗΝΗ, (σελ. 17).

Τα μη ευαίσθητα υλικά. Είναι τα υλικά στα οποία δεν μπορεί να υποστηριχτεί ότι δεν φθείρονται καθόλου από τον μη κατάλληλο φωτισμό αλλά η ταχύτητα φθοράς τους είναι πολύ μικρή στον χρόνο. Τέτοια υλικά είναι:

- **Η πέτρα (π.χ. αγάλματα, εργαλεία, αντικείμενα οικιακής χρήσεως κ.α.)**
- **Τα μέταλλα (π.χ. γλυπτά, εργαλεία και όπλα, μηχανές και μηχανήματα, είδη οικιακής χρήσεως κ.α.)**
- **Τα κεραμικά (π.χ. αγγεία)**
- **Ορισμένα είδη ξύλου**
- **Το ελεφαντόδοντο**

Το φυσικό και το τεχνητό φως⁴ καλύπτει μία μικρή περιοχή του ηλεκτρομαγνητικού φάσματος ακτινοβολίας. **Αποτελείται από την ορατή ακτινοβολία, την υπέρυθρη και την υπεριώδη.** Οι δύο τελευταίες είναι και αόρατες από το ανθρώπινο μάτι. Ένα αντικείμενο λοιπόν όταν εκτίθεται σε μία πηγή φωτισμού δέχεται και τις τρεις μορφές ακτινοβολίας. Η πιο επικίνδυνη για την φθορά του, είναι η υπεριώδης ακτινοβολία, ακολουθεί η υπέρυθρη και τελευταία είναι η ορατή. Τα ποσοστά της υπεριώδους ακτινοβολίας, έχουν αυξηθεί την τελευταία δεκαετία στην ατμόσφαιρα, γεγονός το οποίο οφείλεται κυρίως στην καταστροφή του στρατοσφαιρικού όζοντος στην ατμόσφαιρα. Το όζον στην στρατόσφαιρα δρα ως φίλτρο της υπεριώδους ακτινοβολίας και την εμποδίζει στο να ακτινοβολήσει την επιφάνεια της γης.

Έτσι η προστασία των διαφόρων εκθεμάτων, επιβάλλει τον έλεγχο του φωτισμού τους.

Οι διαφορετικές πηγές φωτισμού εκπέμπουν διαφορετικά ποσοστά ορατής, υπεριώδους και υπέρυθρης ακτινοβολίας

Έτσι το φυσικό φως δηλαδή η ηλιακή ακτινοβολία εκπέμπει υψηλά ποσοστά και των τριών προαναφερθέντων ακτινοβολιών.

---

⁴Χριστοφιλόπουλος Δ., (2002). Πολιτιστικό Περιβάλλον – Χωρικός Σχεδιασμός και Βιώσιμη Ανάπτυξη. Εκδόσεις Π.Ν. Σακκούλας, ΑΘΗΝΑ – ΚΟΜΟΤΗΝΗ, (σελ. 18).

Στόχος λοιπόν είναι στα ιδιαίτερα ευαίσθητα υλικά, να αποφεύγεται η έκθεσή τους σε φυσικό φωτισμό ή όταν αυτό είναι αναπόφευκτο, να χρησιμοποιούνται φίλτρα στα παράθυρα των μουσείων απορρόφησης της υπεριώδους ακτινοβολίας. Σήμερα λοιπόν θεωρείται λαθεμένη η άποψη που κυριαρχούσε τις προηγούμενες δεκαετίες ότι στα μουσεία, είναι προτιμότερος ο φυσικός φωτισμός και μάλιστα αυτός που διαχέεται από την οροφή τους (π.χ. κατασκευή γυάλινων οροφών) στα διάφορα εκθέματα. Όσον αφορά την χρήση τεχνητού φωτισμού θα πρέπει να ελέγχεται τόσο το ποσοστό της υπέρυθρης ακτινοβολίας που εκπέμπουν οι διάφοροι και διαφορετικοί τύποι λαμπτήρων. Ο έλεγχος αυτός γίνεται με την χρήση ειδικών μηχανημάτων, των φωτόμετρων, ορισμένα από τα οποία αναλύουν και ελέγχουν την ποσότητα της κάθε ακτινοβολία; ξεχωριστά (ορατή, υπέρυθρη, υπεριώδη).

Υπάρχει βέβαια και η άποψη που υποστηρίζει ότι η μείωση της έκθεσης των αντικειμένων στις διάφορες πηγές φωτισμού είναι η μόνη λύση. Έτσι προτιμούνται λαμπτήρες υψηλής έντασης, που βοηθούν τους επισκέπτες στο να παρατηρήσουν και να γνωρίσουν τα διάφορα εκθέματα καλύτερα και διακόπτεται η λειτουργία τους κατά την διάρκεια που το μουσείο είναι κλειστό. Η άποψη αυτή δεν είναι απόλυτα σωστή γιατί:

Ο φωτισμός προσφέρει ενέργεια με την μορφή θερμότητας στα διάφορα αντικείμενα, που ακτινοβολεί. Ο έλεγχος του φωτισμού, με το **άνοιγμα και το κλείσιμο των διακοπών ηλεκτροδότησης των λαμπτήρων** που φωτίζουν τα διάφορα αντικείμενα προκαλεί την συχνή **αλλαγή θερμοκρασίας** τους, που σε αρκετές περιπτώσεις μπορεί να **οδηγήσει στην σημαντική φθορά τους**.

2.5 Θερμοκρασία⁵

Μέχρι και σήμερα σε αρκετούς εκθεσιακούς χώρους, πολιτιστικών αντικειμένων ιδιαίτερης σημασίας, ο έλεγχος της θερμοκρασίας γινόταν με βάση την άνετη και ευχάριστη φιλοξενία των επισκεπτών τους.

---

⁵Χριστοφιλόπουλος Δ., (2002). Πολιτιστικό Περιβάλλον – Χωρικός Σχεδιασμός και Βιώσιμη Ανάπτυξη. Εκδόσεις Π.Ν. Σακκούλας, ΑΘΗΝΑ – ΚΟΜΟΤΗΝΗ, (σελ. 19).

Γεγονός που οδήγησε σε αρκετές περιπτώσεις στην φθορά των συλλογών που εκτίθονταν στους συγκεκριμένους χώρους.

Αν και η θερμοκρασία περιβάλλοντος δεν είναι η πιο σημαντική παράμετρος στον απαιτούμενο έλεγχο των περιβαλλοντικών συνθηκών των μουσείων ή των άλλων εκθεσιακών χώρων, παρ' όλα αυτά είναι μία παράμετρος ο έλεγχος της οποίας είναι δυνατόν να προστατεύσει τα εκθέματα.

2.6 Υγρασία⁶

Η υγρασία του περιβάλλοντος, στους χώρους όπου φιλοξενούνται εκθέματα υψηλής ιστορικής ή καλλιτεχνικής ή πολιτιστικής αξίας, είναι μαζί με την επίπεδα ρύπανσης, οι πιο σημαντικοί παράγοντες, όσον αφορά τις φθορές που μπορούν να επιφέρουν στα διάφορα εκθέματα. Η παρουσία υγρασίας είναι απαραίτητη για κάθε σχεδόν χημική αντίδραση. Έτσι εν δυνάμει παράγοντες φθοράς που βρίσκονται στα αντικείμενα, ενεργοποιούνται με την παρουσία τους ή την μεταβολή της π.χ. διαλυτά άλατα ή ξήρανση αρχαιολογικού γυαλιού.

Οι πηγές αύξησης της υγρασίας σε έναν κλειστό χώρο, είναι:

- **Η εξάτμιση του νερού από το πλύσιμο των δαπέδων**
- **Από την αναπνοή και την εφίδρωση των επισκεπτών**
- **Από την βροχή, την εξάτμιση των υπέργειων τμημάτων του νερού π.χ. σιντριβάνι στον αυλόγυρο του μουσείου αλλά και από την εξάτμιση της υγρασίας της βλάστησης που πιθανόν να υπάρχει ακόμα και μέσα στον κλειστό χώρο.**
- **Από την ύπαρξη ελαττωματικών σωλήνων ύδρευσης ή αποχέτευσης του κτιρίου**
- **Από την κακή υγραμόνωση των δομικών στοιχείων ενός κτιρίου.**

---

⁶Χριστοφιλόπουλος Δ., (2002). Πολιτιστικό Περιβάλλον – Χωρικός Σχεδιασμός και Βιώσιμη Ανάπτυξη. Εκδόσεις Π.Ν. Σακκούλας, ΑΘΗΝΑ – ΚΟΜΟΤΗΝΗ, (σελ. 21).

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3^ο:

Η ΠΑΡΑΝΟΜΗ ΔΙΑΚΙΝΗΣΗ ΤΩΝ ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΩΝ ΑΓΑΘΩΝ

ΣΗΜΕΡΑ: μορφές, έκταση, αιτίες.

Τίτλος Α΄: ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗ ΤΟΥ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΟΣ¹

Οι κλοπές, οι βανδαλισμοί, οι λεηλασίες, οι λαθρανασκαφές και οι πλαστογραφίες πολιτιστικών αγαθών συγκαταλέγονται ανάμεσα στις σημαντικότερες εγκληματικές εκδηλώσεις της εποχής μας.

Οι βασικές μορφές παράνομης διακίνησης πολιτιστικών αγαθών είναι η παράνομη εξαγωγή (βλ. ΠΑΡ. Ν. 3028/2002- Ποιν. Διατάξεις), η διακίνηση προϊόντων κλοπών και η διακίνηση ευρημάτων παράνομων ανασκαφών.

Περί απλής παράνομης εξαγωγής πρόκειται όταν τα αντικείμενα εξάγονται από το νόμιμο κύριο ή κάτοχό τους, ή για λογαριασμό του, κατά παράβαση των σχετικών εθνικών κανόνων. Συχνά όμως η παράνομη εξαγωγή αποτελεί τη συνέχεια κλοπών ή λαθρανασκαφών, δεδομένου ότι η ανακάλυψη και η καταστολή των εγκλημάτων αυτών είναι δυσχερέστερες από το εξωτερικό. Από άποψη διατήρησης της πολιτιστικής κληρονομιάς μιας χώρας, η απώλεια είναι πάντως εξίσου σοβαρή, είτε ο δράστης της παράνομης εξαγωγής είναι ο κλέφτης είτε είναι ο ιδιοκτήτης.

Αν και αποτελεί κοινή διαπίστωση ότι η παράνομη διακίνηση πολιτιστικών αγαθών έχει αποκτήσει ανησυχητικές διαστάσεις, η ακριβής έκτασή της δεν είναι γνωστή.

Τα υπάρχοντα στοιχεία για τις παράνομες εξαγωγές και ανασκαφές αναφέρονται, για ευνόητους λόγους, όχι στο σύνολο των πράξεων αυτών αλλά μόνο σε όσες ανακαλύφθηκαν από τις αρμόδιες αρχές. Σαφέστερη εικόνα δίνεται για την έκταση των κλοπών, διότι οι ιδιοκτήτες δηλώνουν καταρχήν την απώλεια των πολιτιστικών αγαθών. Και οι δηλώσεις αυτές, όμως, δεν αφορούν όλα τα κλαπέντα αντικείμενα αλλά συνήθως μόνο τα σπουδαιότερα απ' αυτά ενώ, άλλωστε, αποφεύγεται η γνωστοποίηση της κλοπής σε περίπτωση ύποπτης προέλευσης των αντικειμένων ή των χρημάτων αγοράς τους.

---

¹Δάφνη Βουδούρη (1992). Η Προστασία της Πολιτιστικής Κληρονομιάς στην Προοπτική της Ενιαίας Ευρωπαϊκής Αγοράς Εκδόσεις Παπαζήση, ΑΘΗΝΑ, (σελ.83).

Η χώρα μας προσφέρει ιδιαίτερες ευκολίες για την παράνομη διακίνηση των πολιτιστικών αγαθών, λόγω του πλούτου της πολιτιστικής κληρονομιάς της, της έκτασης των θαλάσσιων ιδίως συνόρων της και του σημαντικού τουρισμού της.

Τα **πολιτιστικά αγαθά** που διακινήθηκαν παράνομα **καταλήγουν** συνήθως, ύστερα από διαδοχικές μεταβιβάσεις, **στο νόμιμο εμπόριο**, αντίθετα με τα ναρκωτικά, παραδείγματος χάρη, των οποίων το εμπόριο παραμένει σε όλες τις φάσεις του παράνομο. Είναι προφανές ότι αρκετοί έμποροι και οίκοι δημοπρασιών έργων τέχνης αδιαφορούν για τη νομιμότητα της προέλευσης των αντικειμένων που διαπραγματεύονται, παραλείποντας να την ελέγξουν ή αποκρύπτοντας τις σχετικές πληροφορίες που έχουν. Αλλά και ορισμένα μουσεία συμβάλλουν, ενεργητικά ή παθητικά, στην παράνομη διακίνηση των πολιτιστικών αγαθών.

Έτσι, για να μείνουμε σε πρόσφατα παραδείγματα σχετικά με τις ελληνικές αρχαιότητες, το **Μουσείο Γκέτι της Καλιφόρνιας** αγόρασε ένα χάλκινο άγαλμα του Λυσίππου που είχε εξαχθεί παράνομα από την Ιταλία και έναν αρχαϊκό κούρο αμφίβολης γνησιότητας, ενώ στον **οίκο Σόθμις του Λονδίνου** δημοπρατήθηκε μωσαϊκό με την **κεφαλή της Μέδουσας**, προϊόν κλοπής από το Μουσείο της Σπάρτης, η οποία είχε καταγγελλθεί στην Ιντερπόλ.

Οι απειλητικές διαστάσεις της παράνομης διακίνησης πολιτιστικών αγαθών συνδέονται με τη διόγκωση των τιμών στην αγορά των έργων τέχνης κατά την τελευταία εικοσαετία. Το 1987 οι «**Ίριδες**» του **Βάν Γκόγκ** σημείωσαν παγκόσμιο ρεκόρ όταν κατακυρώθηκαν στα 53,9 εκατομμύρια δολάρια, το 1990 το έργο του Ρενουάρ «**Au Moulin de la Galette**» έφτασε να πουληθεί αντί 78,1 εκατομμυρίων δολαρίων, ενώ για λίγους μήνες αργότερα το «**Πορτρέτο του Γιατρού Γκασέ**», επίσης του Βάν Γκογκ, «έπιασε» τα 85,2 εκατομμύρια δολάρια. Αν και είναι εντονότερη για τα έργα ζωγραφικής, η διόγκωση των τιμών αφορά και τα υπόλοιπα πολιτιστικά αγαθά, όπως τα **έργα γλυπτικής**, τα **έπιπλα**, τα **χειρόγραφα** ή τα **σπάνια βιβλία**².

---

²Δάφνη Βουδούρη (1992). Η Προστασία της Πολιτιστικής Κληρονομιάς στην Προοπτική της Ενιαίας Ευρωπαϊκής Αγοράς Εκδόσεις Παπαζήση, ΑΘΗΝΑ, (σελ.87).

Για να σταθούμε σε παραδείγματα που αφορούν την ελληνική πολιτιστική κληρονομιά³, ο **αρχαϊκός κούρος** που προανάφερα αγοράστηκε από το **Μουσείο Γκέτι** το 1984 αντί 7 εκατομμυρίων δολαρίων, ένα **ερυθρόμορφο αττικό αγγείο**, έργο του ζωγράφου Ευφρονίου, αγοράστηκε το 1990 στη Νέα Υόρκη αντί 1,7εκατομμυρίων δολαρίων, ενώ μια **βυζαντινή εικόνα**, έργο του αγιογράφου Αγγέλου, έφτανε στο **Λονδίνο** τις 120 χιλιάδες λίρες στερλίνες.

Οι αγοραστές δεν είναι μόνο συλλέκτες αλλά, όλο και συχνότερα, έμποροι, μεσάζοντες που αγοράζουν για να μεταπωλήσουν αμέσως. Τα **έργα τέχνης** έχουν, επομένως, καταλήξει να αποτελούν περισσότερο **αντικείμενο επένδυσης** και **κερδοσκοπίας** παρά **αισθητικής απόλαυσης** ή έστω **κοινωνικής καταξίωσης**.

Οι μεγάλοι οίκοι δημοπρασιών, όπως οι **Κρίστις** και οι **Σόθμπινς**, που δανείζουν μέχρι και το **60% των χρημάτων** στους **αγοραστές** ή εγγυώνται μια **ελάχιστη τιμή στους πωλητές**, δεν είναι άμοιροι ευθυνών για την ιλιγγιώδη αύξηση των τιμών και την έλλειψη ισορροπίας της αγοράς. Το ίδιο ισχύει για τους εκτιμητές έργων τέχνης, που συνέβαλαν στην άνοδο των τιμών με τρόπο τεχνητό και με μεθόδους αμφισβητήσιμες.

3.1 Η επιστροφή ή απόδοση των πολιτιστικών αγαθών στη χώρα προέλευσής τους: προβλήματα ελλείπει διεθνών συμβάσεων ή διμερών συμφωνιών³

Από τις διάφορες **κυρώσεις** για την παράνομη διακίνηση των πολιτιστικών αγαθών, δεν ενδιαφέρει μόνο η τιμωρία του δράστη, ούτε τόσο η χρηματική αποζημίωση για την επανόρθωση της ζημιάς. Ενδιαφέρει κυρίως η **επιστροφή των ίδιων των αντικειμένων στη χώρα προέλευσης ή καταγωγής τους**, λόγω της μοναδικότητάς τους ως στοιχείων της εθνικής πολιτιστικής κληρονομιάς.

---

³Δάφνη Βουδούρη (1992). Η Προστασία της Πολιτιστικής Κληρονομιάς στην Προοπτική της Ενιαίας Ευρωπαϊκής Αγοράς Εκδόσεις Παπαζήση, ΑΘΗΝΑ, (σελ.89).

Η επιστροφή ή απόδοση των πολιτιστικών αγαθών που διακινήθηκαν παράνομα προβλέπεται από ορισμένες διεθνείς συμβάσεις που θα αναλύσουμε στη συνέχεια, καθώς και από διμερείς ή πολυμερείς συμφωνίες.

Για την διευκόλυνση των διμερών διαπραγματεύσεων στο θέμα αυτό, συστάθηκε μάλιστα το 1978 ειδική διακυβερνητική επιτροπή στα πλαίσια της Unesco. Η επιτροπή αυτή, στην οποία προσέφυγε το 1984 και η Ελλάδα σχετικά με τα **ελγίνεια μάρμαρα**, έχει συμβάλει στον επαναπατρισμό ορισμένων εξαιρετικά σημαντικών πολιτιστικών αγαθών, ιδίως σε πρώην αποικίες.

Ελλείπει ειδικών διεθνών συμβάσεων ή διμερών συμφωνιών, το κράτος καταγωγής ή ο θιγόμενος ιδιώτης μπορεί να προσφύγει στα δικαστήρια της χώρας όπου βρίσκεται το αγαθό (εφόσον βεβαίως το έχει εντοπίσει) για να ζητήσει την απόδοσή του, αλλά θα δυσκολευτεί να πετύχει το σκοπό του.

Προβλήματα ενδέχεται να προκύψουν σχετικά με τη νομιμοποίηση για την έγερση αγωγής, ιδίως σε περίπτωση έλλειψης κυριότητας επί των αγαθών. Προκύπτουν επίσης από τους κανόνες παραγραφής ή αποσβεστικής προθεσμίας, που καταλήγουν να νομιμοποιήσουν, ύστερα από την πάροδο ενός σχετικά μικρού χρονικού διαστήματος, καταστάσεις αρχικά παράνομες.

Αλλά τα σοβαρότερα προβλήματα αφορούν την **εφαρμογή των αλλοδαπών κανόνων προστασίας των πολιτιστικών διαλόγων** – κυρίως αυτών που *διέπουν* την εξαγωγή τους – καθώς και την αντιμετώπιση της **μεταβίβασης των προϊόντων της παράνομης διακίνησης σε καλόπιστο τρίτο**.

3.1.1 Το πρόβλημα της εφαρμογής των αλλοδαπών κανόνων προστασίας της πολιτιστικής κληρονομιάς⁴.

Το πρόβλημα προέλευσης ή καταγωγής θα δυσκολευτεί να πετύχει την επιστροφή ενός πολιτιστικού αγαθού, επικαλούμενο μόνο την παράβαση των εθνικών του διατάξεων που απαγόρευαν την εξαγωγή του εν λόγω αντικειμένου.

---

⁴Δάφνη Βουδούρη (1992). Η Προστασία της Πολιτιστικής Κληρονομιάς στην Προοπτική της Ενιαίας Ευρωπαϊκής Αγοράς Εκδόσεις Παπαζήση, ΑΘΗΝΑ, (σελ.89).

Αποκλείεται καταρχήν η διεθνής συνεργασία για την καταστολή της παράνομης εξαγωγής, όταν αυτή δεν έπεται μιας κλοπής ή ενός παρεμφερούς εγκλήματος. Και τούτο διότι η εξαγωγή είναι αξιόποινη σύμφωνα με το δίκαιο του κράτους καταγωγής αλλά όχι απαραίτητα και σύμφωνα με το δίκαιο του κράτους εισαγωγής.

Επίσης, σύμφωνα με παλαιά γενική αρχή του ιδιωτικού διεθνούς δικαίου, η οποία ωστόσο δεν είναι τόσο απόλυτη στις μέρες μας, το δικαστήριο του κράτους εισαγωγής δεν λαμβάνει υπόψη του τους κανόνες του κράτους καταγωγής σχετικά με την προστασία των πολιτιστικών αγαθών (και ειδικότερα εκείνους που απαγορεύουν την εξαγωγή ή τη μεταβίβασή τους), ως αντίθετους με τη δημόσια τάξη του (του *forum*) ή απλά ως αλλοδαπούς κανόνες δημοσίου δικαίου⁵.

Έτσι, για παράδειγμα, στα τέλη του περασμένου αιώνα, σε υπόθεση σχετική με την πώληση στη Γαλλία αρτοφορίου του **καθεδρικού ναού του Μπούργκος**, το γαλλικό δικαστήριο αρνήθηκε να εφαρμόσει την ισπανική νομοθεσία που πρόβλεπε το αναπαλλοτρίωτο του εν λόγω αντικειμένου, και τούτο παρά την ύπαρξη στο γαλλικό δίκαιο ανάλογης διάταξης για τα αγαθά δημόσιας κτήσης.

Η αντιμετώπιση είναι διαφορετική όταν τα αγαθά ανήκουν στο κράτος, γεγονός που παρουσιάζει ενδιαφέρον στην προοπτική της επιστροφής των ελληνικών αρχαιοτήτων. Το 1918, μια αγωγή με αίτημα να απαγορευθεί η πώληση από τον οίκο Κρίστις των **αρχαίων των Μεδίκων**, που είχαν εξαχθεί παράνομα από την Ιταλία, έγινε δεκτή από τον Άγγλο δικαστή ως προς τα κρατικά και όχι ως προς τα ιδιωτικά αρχαία της συλλογής.

Αντίθετα, στην **υπόθεση Hollinshead**, που αφορούσε την παράνομη εξαγωγή μιας φημισμένης και καταλογογραφημένης στήλης Μάγια, το αμερικανικό δικαστήριο αναγνώρισε ότι η τελευταία ανήκε στο κράτος της Γουατεμάλας και εφάρμοσε τον αμερικανικό νόμο για την κλοπή έργων ανηκόντων στο κράτος⁶.

---

⁵Δαγτογλου Π. «Ευρωπαϊκό Κοινοτικό Δίκαιο»,(1998) τόμος Β': «Κοινοτικές ελευθερίες», Σάκουλας, ΑΘΗΝΑ- ΚΟΜΟΤΗΝΗ, (σελ. 203-208).

⁶Δάφνη Βουδούρη (1992). Η Προστασία της Πολιτιστικής Κληρονομιάς στην Προοπτική της Ενιαίας Ευρωπαϊκής Αγοράς Εκδόσεις Παπαζήση, ΑΘΗΝΑ, (σελ.91).

Εξάλλου, η φήμη και ο αναγνωρίσιμος χαρακτήρας των **ψηφιδωτών της Παναγίας Κανακαριάς**, καθώς και οι προσπάθειες της Εκκλησίας και της κυβέρνησης της Κύπρου για την ανάκτησή τους, άσκησαν σημαντική επίδραση στην έκβαση της δίκης που έγινε πρόσφατα στις ΗΠΑ για την απόδοσή τους⁷.

3.1.2 Το πρόβλημα της καλόπιστης κτήσης⁸

Κεντρικό πρόβλημα σχετικά με τη δυνατότητα επιστροφής ή απόδοσης των πολιτιστικών αγαθών είναι η αντιμετώπιση της καλόπιστης αγοράς τους. Το πρόβλημα αφορά καταρχήν τα προϊόντα κλοπής αλλά τίθεται αναλόγως και για τα προϊόντα απλής παράνομης εξαγωγής.

Η **καλόπιστη κτήση** κινητών πραγμάτων, των πολιτιστικών αγαθών συμπεριλαμβανομένων, ρυθμίζεται με διαφορετικό τρόπο από το αστικό δίκαιο κάθε χώρας. Ενώ πουθενά δεν προστατεύεται η κακή πίστη, τα διάφορα εθνικά δίκαια κινούνται ανάμεσα στην προστασία του αρχικού ιδιοκτήτη, που επιβάλλεται από την ηθική και τη νομική λογική, και στην προστασία του καλόπιστου αγοραστή, που προσβλέπει στην ασφάλεια των συναλλαγών και αποκλείει την απόδοση στον αρχικό κύριο.

Το αγγλικό δίκαιο προστατεύει τον αρχικό κύριο, βάσει του αξιώματος, αλλά οι αξιώσεις του υπόκεινται σε παραγραφή και προβλέπονται εξαιρέσεις ιδίως σχετικά με τις πωλήσεις σε ανοιχτή αγορά. Αντίθετα, τα συστήματα της ηπειρωτικής Ευρώπης παίρνουν θέση υπέρ του καλόπιστου αγοραστή, στον οποίο εξασφαλίζουν είτε απόλυτη προστασία, όπως στο ιταλικό ή στο σουηδικό δίκαιο, είχε σχετική, στις περισσότερες χώρες.

---

⁷Δάφνη Βουδούρη (1992). Η Προστασία της Πολιτιστικής Κληρονομιάς στην Προοπτική της Ενιαίας Ευρωπαϊκής Αγοράς Εκδόσεις Παπαζήση, ΑΘΗΝΑ, (σελ.93).

⁸Δαγτογλου Π. «Ευρωπαϊκό Κοινοτικό Δίκαιο»,(1998) τόμος Β': «Κοινοτικές ελευθερίες», Σάκκουλας, ΑΘΗΝΑ- ΚΟΜΟΤΗΝΗ, (208).

Έτσι, σύμφωνα με το γαλλικό δίκαιο και αυτά που το ακολουθούν, ο κάτοχος ενός κινητού τεκμαίρεται κύριος, αλλά σε περίπτωση κλοπής ή απώλειας είναι δυνατή για μια σύντομη περίοδο η άσκηση διεκδικητικής αγωγής ενάντια στον καλόπιστο κάτοχο, υπό την προϋπόθεση της καταβολής του τιμήματος εάν το πράγμα είχε αγοραστεί σε δημοπρασία ή δημόσια αγορά.

Σύμφωνα με τον ελληνικό Αστικό Κώδικα (άρθρα 1036-1039), ο οποίος ακολουθεί το γερμανικό, η κτήση κυριότητας παρά μη κυρίου από καλόπιστο τρίτο είναι δυνατή μόνο επί κινητών που δεν είναι κλοπιμαία ή απολωλότα ή που εκποιούνται σε δημόσιο πλειστηριασμό ή σε εμπορική πανήγυρη ή αγορά⁹.

Έτσι, στην υπόθεση των ψηφιδωτών της Κανακαριάς, που είχαν αφαιρεθεί και εξαχθεί παράνομα από τη Βόρεια Κύπρο, αγοραστεί στην Ελβετία από την Goldberg, κάτοικο της Ιντιάνα των ΗΠΑ, όπου και είχαν μεταφερθεί προς πώληση, το αμερικανικό δικαστήριο έκρινε ότι εφαρμοστέος νόμος ήταν ο νόμος της Ιντιάνα, η οποία είχε τη μεγαλύτερη συνάφεια στην υπόθεση. Με βάση το νόμο αυτόν, η Goldberg, δεν απόκτησε τίτλο κυριότητας επί των ψηφιδωτών, επειδή ήταν κλοπιμαία. Εναλλακτικά, το δικαστήριο εξέτασε το ζήτημα και βάσει του ελβετικού νόμου, ο οποίος αναγνωρίζει τη μεταβίβαση κυριότητας κλοπιμαίων σε καλόπιστο αγοραστή. Κατέληξε ωστόσο στο συμπέρασμα ότι η Goldberg δεν ήταν καλόπιστη, διότι αγόρασε τα ψηφιδωτά σε ύποπτες συνθήκες και δεν προέβη σε εύλογη έρευνα σχετικά με την ικανότητα του πωλητή να μεταβιβάσει την κυριότητά τους.

Ο τρόπος που πρέπει να αντιμετωπισθεί η καλόπιστη απόκτηση των πολιτιστικών αγαθών που διακινήθηκαν παράνομα έχει αποτελέσει αντικείμενο έντονου προβληματισμού εν όψει της ρύθμισης της απόδοσής τους στο διεθνές και στο ευρωπαϊκό δίκαιο¹⁰.

---

⁹Δάφνη Βουδούρη (1992). Η Προστασία της Πολιτιστικής Κληρονομιάς στην Προοπτική της Ενιαίας Ευρωπαϊκής Αγοράς Εκδόσεις Παπαζήση, ΑΘΗΝΑ, (σελ.94).

¹⁰Δαγτογλου Π. «Ευρωπαϊκό Κοινοτικό Δίκαιο»,(1998) τόμος Β΄: «Κοινοτικές ελευθερίες», Σάκκουλας, ΑΘΗΝΑ- ΚΟΜΟΤΗΝΗ, (σελ. 209).

3.1.3 Το Χρονικό της διεκδίκησης των Μαρμάρων¹²

Η επιστροφή των Μαρμάρων (ή μάλλον των γλυπτών) του Παρθενώνα από το Λονδίνο στη φυσική τους θέση, στην Αθήνα, δεν είναι αξίωση της Ελληνικής Κυβέρνησης και του Ελληνικού λαού που διατυπώνεται για λόγους εθνικής ευαισθησίας. Η επιστροφή των Μαρμάρων και άρα η επανένωση του γλυπτού διακόσμου του Παρθενώνα είναι αξίωση του ίδιου του Μνημείου του Παρθενώνα που είναι ακρωτηριασμένο. Έτσι είχε θέσει εξ αρχής το ζήτημα η αξέχαστη Μελίνα Μερκούρη.

Τα Μάρμαρα του Παρθενώνα δεν είναι κινητά μνημεία, όπως άλλα πολύ σημαντικά γλυπτά της αρχαιότητας (π.χ. η Αφροδίτη της Μήλου ή η Νίκη της Σαμοθράκης). Είναι αναπόσπαστα τμήματα του κορυφαίου ακινήτου μνημείου της κλασικής αρχαιότητας, του Παρθενώνα. Είναι τμήματα του πιο σημαντικού αρχιτεκτονικού μνημείου της κλασικής περιόδου.

Δεν είναι τυχαίο το γεγονός πως ο Παρθενώνας είναι το ίδιο το **σήμα της UNESCO** υπό την αιγίδα της οποίας διεξάγονται εδώ και χρόνια διαβουλεύσεις των δύο χωρών για την επιστροφή των γλυπτών.

1835: Το Β.Μ προτείνει την παραχώρηση γύψινων εκμαγείων.

1941: Σχέδιο της βρετανικής κυβέρνησης για επιστροφή λόγω της στάσης των Ελλήνων στην περίοδο της εθνικής αντίστασης κατά του Άξονα.

1962: Γυρίσματα της «Φαίδρας» του Ζυλ Ντασέν στο Λονδίνο. Ζητείται η άδεια για γυρίσματα στην αίθουσα των Μαρμάρων. Δίνεται δύσκολα. Μετά από αυτό, η επιστροφή γίνεται στόχος ζωής για την πρωταγωνίστρια Μελίνα Μερκούρη.

1981: Η Μ. Μερκούρη «ανοίγει» το θέμα με συνέντευξή της στο BBC.

---

¹¹www.damon.gr/marmar/museum.gr.htm.

¹²Εφημερίδα ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ της Κυριακής, (19.10.2003). Η «χρησιμότητα» των Μαρμάρων, του ΓΙΑΝΝΗ Θ. ΚΕΣΣΟΠΟΥΛΟΥ, ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ, (σελ.81-82).

Ιούλιος 1982: Ψηφίσματα υπέρ της επιστροφής από την Παγκόσμια Διάσκεψη της Unesco μετά από πρόταση της Μ. Μερκούρη.

Οκτώβριος 1983: Επίσημο αίτημα της ελληνικής προς τη βρετανική κυβέρνηση.

Ιούλιος 1997: Ο Ευ. Βενιζέλος θέτει για πρώτη φορά το θέμα σε πολιτική βάση, με επιστολή προς το Βρετανό ομόλογό του, Μάρκ Φίσερ.

Ιούλιος 1998: Ο Βρετανός ιστορικός Ουίλιαμ Σεν Κλερ αποκαλύπτει ότι το 1937 το Β.Μ. προέβη σε μια καταστροφική επέμβαση, ξύνοντας με συρμάτινες βούρτσες τα Μάρμαρα, για να τα καθαρίσει....

Φεβρουάριος 1999: Γραπτή διακήρυξη του Ευρωκοινοβουλίου υπέρ της επιστροφής (με υπογραφή 341 μελών, το 55% του συνόλου) και έκκληση προς τον Τ. Μπλερ.

Νοέμβριος 1999: Αποκαλύπτεται ότι το Β.Μ. διαθέτει την αίθουσα με τα Μάρμαρα για δεξιώσεις και κοκτέιλ πάρτι... Ο πρόεδρος των ΗΠΑ Μπίλ Κλίντον, από την Αθήνα, τάσσεται υπέρ της επιστροφής.

Μάρτιος 2000: Σύμφωνα με έρευνα του «Economist», το 66% των Συντηρητικών και το 84% των Εργατικών βουλευτών της Αγγλίας τάσσονται υπέρ της επιστροφής.

Αύγουστος 2002: Μαρμάρινη κεφαλή, ύψους 12 εκατοστών και ηλικίας 2.500 ετών , εκλάπη από τις αίθουσες του Β.Μ.

Οκτώβριος 2002: Ο Κ. Σημίτης θέτει το θέμα στον Τ. Μπλερ κατά την επίσημη επίσκεψή του στην Ντάουνινγκ Στριτ. Δημοσκοπήση που δημοσιεύεται στο βρετανικό Τύπο θέλει μόλις το 16% των Βρετανών αντίθετους προς την επιστροφή.

Νοέμβριος 2002: Πρόταση Βενιζέλου για τη δημιουργία παραρτήματος του Β.Μ στην Αθήνα και από κοινού έκθεση.

Ιανουάριος 2003: Δέκα Βρετανοί Ολυμπιονίκες τάσσονται ανοικτά υπέρ του ελληνικού αιτήματος.

Οκτώβριος 2003: Η Βρετανίδα ΥΠΠΟ, Τεσα Τζόουελ, διαψεύδει δημοσίευμα της κυριακάτικης «Μίρορ» ότι τάσσεται υπέρ της επιστροφής των γλυπτών, αν η Ελλάδα στηρίξει τη Βρετανία στη διεκδίκηση της Ολυμπιάδας του 2012¹³.

---

¹³Εφημερίδα ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ της Κυριακής, (19.10.2003). Η «χρησιμότητα» των Μαρμάρων, του ΓΙΑΝΝΗ Θ. ΚΕΣΣΟΠΟΥΛΟΥ, ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ, (σελ.81-82).

Τίτλος Β΄: Η ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΣΗ ΤΟΥ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΟΣ ΣΕ ΕΘΝΙΚΟ ΕΠΙΠΕΔΟ: Η ελληνική νομοθεσία

Η αντιμετώπιση της παράνομης διακίνησης των πολιτιστικών αγαθών ξεκινά από τη λήψη προληπτικών και κατασταλτικών μέτρων σε εθνικό επίπεδο.

3.2 Η διατήρηση της υλικής πολιτιστικής κληρονομιάς στην Ελλάδα¹

Αμέσως μετά την απελευθέρωση της χώρας μας από τους Τούρκους, άρχισε ο αγώνας και για την προστασία της υλικής πολιτιστικής κληρονομιάς και ειδικότερα των εναπομεινάντων μνημείων

Έτσι εκδόθηκε στις 10/22 Μαΐου 1834, ο νόμος «Περί προστασίας των αρχαιοτήτων». Είναι ο πρώτος νόμος που προστάτευε τις αρχαιότητες και που ίσχυσε μέχρι και την έκδοση του νέου νόμου περί «Προστασίας των αρχαιοτήτων» του ΒΧΠΣΓ΄ της 24 Ιουλίου του 1899. Το 1837 ιδρύθηκε η Ελληνική Αρχαιολογική Εταιρία, ίδρυμα ημιεπίσημο, που ως στόχο είχε να βοηθήσει στην επιστημονική έρευνα των ελληνικών αρχαιοτήτων.

Η **Ελληνική Αρχαιολογική Εταιρία** προσέφερε αρκετά στην έρευνα της υλικής πολιτιστικής μας κληρονομιάς, όπως την **καταγραφή των αρχαιοτήτων**, την **συντήρηση των πιο σημαντικών μνημείων** και την **ανάπτυξη της επιστημονικής έρευνας** στη χώρα μας στο συγκεκριμένο πεδίο μέχρι το 1910. Γιατί μετά το πραξικόπημα της 15^{ης} Αυγούστου του 1909, με την έκδοση των νόμων ΓΨΚΑ΄ και ΓΨΛ΄ της 31^{ης} Μαΐου 1910 καταργήθηκε η θέση του Γενικού Εφόρου των Αρχαιοτήτων και των Μουσείων της Ελλάδας στο Υπουργείο Παιδείας και αντικαταστάθηκε από το δεκαμελές Αρχαιολογικό Συμβούλιο. Με νόμο δε, τον ΓΨΚΘ΄ της 20^{ης} Μαΐου του 1910, περιορίστηκε σημαντικά η δράση και η δικαιοδοσία της Αρχαιολογικής Εταιρείας, όπως περιορίστηκαν σημαντικά και οι πηγές χρηματοδότησης της.

---

¹Γεράσιμος Παυλογεωργάτος (2003). Διατήρηση της Υλικής Πολιτιστικής Κληρονομιάς, Α Έκδοση – Παρατηρητής-, Θεσσαλονίκη, (σελ.34-35).

Μεταπολεμικά ωστόσο, μετά τις μεγάλες καταστροφές και των διαφόρων σημαντικών μνημείων, προκαλείται εντονότερα το παγκόσμιο ενδιαφέρον για την προστασία της πολιτιστικής κληρονομιάς. Το 1945 ιδρύεται η UNESCO και λίγο αργότερα υπογράφονται οι πρώτες Διεθνείς Συνθήκες.

Στο άρθρο 24 του Ελληνικού Συντάγματος του 1974, αλλά και μετά την τροποποίηση του το 2001, αναφέρεται ότι: «... Η προστασία του φυσικού και πολιτιστικού περιβάλλοντος αποτελεί υποχρέωση του Κράτους και δικαίωμα του καθενός. Για την διαφύλαξή του το Κράτος έχει υποχρέωση να παίρνει ιδιαίτερα προληπτικά ή κατασταλτικά μέτρα στο πλαίσιο της αρχής της αειφορίας. Τα μνημεία, οι παραδοσιακές περιοχές και τα παραδοσιακά στοιχεία προστατεύονται από το Κράτος. Νόμος θα ορίσει τα αναγκαία για την πραγματοποίηση της προστασίας αυτής περιοριστικά μέτρα της ιδιοκτησίας καθώς και τον τρόπο και το είδος αποζημίωσης των ιδιοκτητών»².

Στην πρόσφατη ιστορία της χώρας επίσης, σημαντικές είναι οι επικυρώσεις με νόμο της Σύμβασης της Χάγης του 1954 για την προστασία των Πολιτιστικών Αγαθών σε περίπτωση ένοπλης σύρραξης (νόμος 1114/81) και της Σύμβασης για την Προστασία της Παγκόσμιας Πολιτιστικής και Φυσικής Κληρονομιάς του 1972 (νόμος 1126/81).

Η Ελλάδα διαθέτει έναν από τους πιο αρχαίους πολιτισμούς στον κόσμο, ο οποίος έχει αναγνωριστεί διεθνώς για την παγκόσμια προσφορά του στην εξέλιξη των επιστημών, των γραμμάτων και των τεχνών. Ο πλούτος, όπως και η ποικιλία των αντικειμένων, που πρέπει να καταγραφούν και να διατηρηθούν, είναι όντως σημαντικός και αυξάνεται διαρκώς. Είναι δεδομένο ότι η χώρα μας, είναι μία μικρή χώρα με περιορισμένους σχετικά πόρους και για αρκετές δεκαετίες δεν διέθετε ούτε τα **απαραίτητα κονδύλια** που θα εξασφάλιζαν τη διατήρηση ακόμα και των πιο σημαντικών μνημείων της.

---

²Γεράσιμος Παυλογεωργάτος (2003). Διατήρηση της Υλικής Πολιτιστικής Κληρονομιάς, Α Έκδοση – Παρατηρητής-, Θεσσαλονίκη, (σελ. 35-36).

Η αρχαιολογική έρευνα επί δεκαετίες ολόκληρες, βασίστηκε κυρίως στις επισκέψεις ξένων αρχαιολογικών αποστολών στη χώρα μας. Το **φαινόμενο της αρχαιοκαπηλίας**, που παρουσιάστηκε και **παραμένει έντονο στην χώρα μας**, είχε αρωγό την **απουσία καταγραφής** και την πρακτικά **αδύνατη φύλαξη όλων των ευρημάτων**, μερικά εκ των οποίων υψηλής ιστορικής, καλλιτεχνικής και πολιτιστικής αξίας. Οι **ανεξέλεγκτες ανασκαφές – μεταφορές πολιτιστικών μας αντικειμένων**, μας οδήγησαν, στην ανάγκη να ταξιδέψουμε στο εξωτερικό, ώστε να μπορούμε να θαυμάσουμε ορισμένα από τα πιο σημαντικά τεχνουργήματα και καλλιτεχνήματα του πολιτισμού μας.

Αρκετές από τις σύγχρονες ελληνικές πόλεις, έχουν αναπτυχθεί πάνω σε περιοχές ιδιαίτερου αρχαιολογικού ενδιαφέροντος (π.χ. Μυτιλήνη). Έτσι είναι σύνηθες, το φαινόμενο ύπαρξης πρόχειρα περιφραγμένων αρχαιολογικών χωρών ακόμα και μέσα στον πολεοδομικό ιστό τους. Σε ορισμένες περιπτώσεις, οι πρόχειρα περιφραγμένοι αρχαιολογικοί χώροι, πλημμυρίζουν κατά την διάρκεια του καλοκαιριού αποτελούν χώρους ανάπτυξης δυσσομιών και εντόμων, από την βιολογική αποσύνθεση των απορριμμάτων που έχει μεταφέρει το βρόχινο νερό του χειμώνα.

Οι συνθήκες αυτές σίγουρα δεν προστατεύουν τα αρχαιολογικά ευρήματα. Συχνά δε, προκαλούν και τη διαμαρτυρία των κατοίκων των περιοχών αυτών, αφού απειλείται και η υγεία τους από την αύξηση των κουνουπιών εξ' αιτίας των λιμναζόντων νερών, από τις αναδυόμενες δυσσομίες ή και την αύξηση των τρωκτικών. Σε άλλες χώρες της Ευρώπης, έχουν κατορθώσει οι αρμόδιοι φορείς, να εντάξουν τους περισσότερους αρχαιολογικούς χώρους, που βρίσκονται εντός πόλεων, σε σύγχρονες ήπιες χρήσεις και να τους διατηρήσουν μέσα από την ανάδειξη τους.

Αρκετά από τα **σύγχρονα έργα υποδομής** που γίνονται στην χώρα μας, έχουν τύχει χρονικών καθυστερήσεων και αντιμετώπισαν τον κίνδυνο μη υλοποίησης τους, αφού οι εργασίες κατασκευής σταμάτησαν με την αποκάλυψη αρχαίων αντικειμένων ή και κτισμάτων. Ο κακός, σε αρκετές περιπτώσεις, σχεδιασμός των έργων και η απουσία εκτίμησης του χρόνου καθυστέρησης που θα μπορούσε να προκύψει από την αποκάλυψη αρχαίων κατά την διάρκεια των εργασιών, είναι μια **πλευρά των αιτιών**³.

---

³Γεράσιμος Παυλογεωργάτος (2003). Διατήρηση της Υλικής Πολιτιστικής Κληρονομιάς, Α Έκδοση – Παρατηρητής-, Θεσσαλονίκη, (σελ. 36-37).

Σε μια χώρα, όπως η Ελλάδα, που διακρίνεται για τον αρχαιολογικό πλούτο που φιλοξενεί στο υπέδαφος της επί αιώνες, η πιθανότητα να αποκαλύψει κανείς αρχαία δεν είναι μηδαμινή και ως εκ τούτου θα έπρεπε να εκτιμάται σε κάθε περίπτωση, στα χρονοδιαγράμματα των διαφόρων έργων. Από την άλλη όμως είναι αλήθεια ότι σε αρκετές περιπτώσεις το προσωπικό αλλά και τα κονδύλια που δίνονται στις αρμόδιες αρχαιολογικές υπηρεσίες δεν επαρκούν για τη χωρίς προβλήματα άσκηση των καθηκόντων τους. Τα τελευταία χρόνια, εξ' αιτίας των έργων που χρηματοδοτήθηκαν κατά ένα μεγάλο μέρος από την Ευρωπαϊκή Ένωση, προσλήφθηκαν συμβασιούχοι αρχαιολόγοι στις διάφορες αρχαιολογικές υπηρεσίες, οι οποίοι έχουν προσφέρει αξιόλογο στην πλειοψηφία των περιπτώσεων έργο.

Έργο το οποίο όμως συχνά υπονομεύεται από την **πλήρη έλλειψη εξοπλισμού** αλλά και την σημαντική **έλλειψη πηγών επιστημονικής πληροφόρησης στις υπηρεσίες τους** (π.χ. on line βιβλιογραφικές βάσεις δεδομένων, διαδικτυακή επικοινωνία με συναδέλφους του εσωτερικού ή και του εξωτερικού, ταχύτατη μεταφορά δεδομένων αρχαιολογικής έρευνας κτλ.).

Τα κινητά ευρήματα μίας αρχαιολογικής ανασκαφής στη χώρα μας, συνήθως μετά την αποκάλυψη τους και την επιτόπια τεκμηρίωση και προστασία τους, οδηγούνται στις αποθήκες των αρμόδιων αρχαιολογικών υπηρεσιών. Εκεί αποθηκεύονται, στις περισσότερες των περιπτώσεων, για μεγάλα χρονικά διαστήματα μετά την καταγραφή και τεκμηρίωση τους. Στις αποθήκες αυτές δεν υπάρχει συνήθως έλεγχος των περιβαλλοντικών συνθηκών, με αποτέλεσμα η **αυξημένη υγρασία** (υπόγειοι χώροι) ή η απότομη **εναλλαγή της θερμοκρασίας** (ευρήματα κοντά σε παράθυρα), να προκαλούν την **φθορά** των ευρημάτων. Την άσχημη, σε μερικές περιπτώσεις, κατάσταση συμπληρώνει ο μικρός αριθμός συντηρητών που έχει προσληφθεί από το κράτος στις διάφορες αρχαιολογικές υπηρεσίες (στην πλειοψηφία τους ωρομίσθιοι) αλλά και τα πενιχρά κονδύλια που διατίθενται για την αγορά των απαραίτητων αναλωσίμων και εξοπλισμού που θα διασφάλιζαν την διατήρηση των διάφορων ευρημάτων⁴.

---

⁴Γεράσιμος Παυλογεωργάτος (2003). Διατήρηση της Υλικής Πολιτιστικής Κληρονομιάς, Α Έκδοση – Παρατηρητής-, Θεσσαλονίκη, (σελ.37).

Τα πιο σημαντικά από αυτά τα ευρήματα, στη συνέχεια εκτίθενται στα πολυάριθμα ελληνικά μουσεία, των οποίων δυστυχώς ένα υψηλό ποσοστό χαρακτηρίζεται από:

- την έλλειψη ελέγχου των περιβαλλοντικών συνθηκών τόσο των εκθεσιακών όσο και των αποθηκευτικών χώρων,
- την μη τήρηση των διεθνών κανόνων ασφάλειας των εκθεμάτων,
- την έλλειψη επιστημονικού, τεχνικού ή διοικητικού προσωπικού,
- την απουσία ξεχωριστών χώρων φιλοξενίας εκδηλώσεων εκπαιδευτικής ή πολιτιστικής αξίας,
- την ασύμβατη και μη λειτουργική αρχιτεκτονική διαρρύθμιση και κατασκευή τους,
- τη μειωμένη έως και η ανύπαρκτη χρήση των υπηρεσιών που μπορεί να προσφέρουν οι σύγχρονες τεχνολογίες στην διαχείριση και ανάδειξη των εκθεμάτων,
- την απουσία συγκεκριμένης στρατηγικής ανάδειξης των εκθεμάτων,
- την έλλειψη πολυγλωσσικών περιγραφών των εκθεμάτων κ.α⁵.

Η πιο πρόσφατη ανταπόκριση της οργανωμένης πολιτείας σε αυτήν την προβληματική της ελληνικής πραγματικότητας σχετικά με την πολιτιστική κληρονομιά, είναι ο νέος αρχαιολογικός νόμος (γνωστός και ως «νόμος Βενιζέλου»). Στον Ν.3028/2002 «Για την προστασία των Αρχαιοτήτων και εν γένει της Πολιτιστικής Κληρονομιάς» (βλ. ΠΑΡ. Ν.3028/2002), γίνεται αναλυτική ταξινόμηση των πολιτιστικών αγαθών και δίνονται κάποιοι ορισμοί. Έτσι, «ως πολιτιστικά αγαθά νοούνται οι μαρτυρίες της ύπαρξης και της ατομικής και συλλογικής δραστηριότητας του ανθρώπου» και ως μνημεία ορίζονται «τα πολιτιστικά αγαθά που αποτελούν υλικές μαρτυρίες και ανήκουν στην πολιτιστική κληρονομιά της χώρας». Τα μνημεία δε, ταξινομούνται σε δύο μεγάλες κατηγορίες, στα αρχαία μνημεία (προϊστορικά, αρχαία, βυζαντινά και μεταβυζαντινά, όσα δηλαδή χρονολογούνται μέχρι και το 1830).

---

⁵Γεράσιμος Παυλογεωργάτος (2003). Διατήρηση της Υλικής Πολιτιστικής Κληρονομιάς, Α Έκδοση – Παρατηρητής-, Θεσσαλονίκη, (σελ. 38).

Επίσης τα μνημεία ταξινομούνται σε κινητά και ακίνητα, όπως σε αρχαιολογικούς χώρους, ιστορικούς τόπους και άυλα πολιτιστικά αγαθά. Ο νόμος αυτός αναφέρεται στις διάφορες πτυχές και τα προβλήματα πολιτιστικής κληρονομιάς που απασχολούν, όπως εκθέσαμε παραπάνω, τον ελληνικό χώρο. Ενδεικτικά αναφέρουμε κάποια από τα θέματα που θίγονται: χαρακτηρισμός αρχαιολογικών χώρων και ιστορικών τόπων, κανόνες διενέργειας των συστηματικών αλλά και σωστικών ανασκαφών, κατοχή και ιδιοκτησία πολιτιστικών αγαθών, τιμωρίες υπεξαίρεσης πολιτιστικού υλικού και αρχαιοκαπηλίας, αρχαιολογικά ευρήματα μέσα ή σε γεινίαση με σύγχρονα οικοδομήματα, διατήρηση μνημείων, σωστικές επεμβάσεις σε ετοιμόρροπα κτίρια, πρόνοια για ειδικές κατηγορίες κληρονομιάς, όπως τα άυλα πολιτιστικά αγαθά, οι ενάλιες αρχαιότητες ή τα εκκλησιαστικά μνημεία και αντικείμενα, οι δημοσιεύσεις των αρχαιολογικών ανασκαφών, κανόνες μεταφοράς αντικειμένων και έργων τέχνης που ανήκουν στο Ελληνικό δημόσιο ή στα ιδιωτικά μουσεία.

Η διατήρηση της πολιτιστικής κληρονομιάς ωστόσο, δεν εξαντλείται στα όρια ενός νόμου. Απαιτεί συλλογική συνείδηση, διεπιστημονική συνεργασία, υψηλή κατάρτιση και αίσθημα υπευθυνότητας αλλά και μακροπρόθεσμο σχεδιασμό και διάρκεια, αφού η διάσωση, η καταγραφή, η τεκμηρίωση, η συντήρηση, η προστασία, η ανάδειξη και η αξιοποίηση των πολιτιστικών αγαθών, αποτελεί ταυτόχρονα δικαίωμα και υποχρέωση της κοινωνίας μας⁶.

3.3 Έλεγχος των αρχαιολογικών ανασκαφών⁷

3.3.1 Ρύθμιση των ανασκαφών

Σύμφωνα με τον αρχαιολογικό νόμο(άρθρα 35 έως 45), η εκτέλεση ανασκαφών προς εύρεση αρχαίων ή προς εξερεύνηση αρχαιολογικών τόπων υπάγεται σε προηγούμενη άδεια του Υπουργείου Πολιτισμού και διενεργείται μόνο από ορισμένα πρόσωπα και με ορισμένες προϋποθέσεις (βλ. ΠΑΡ. Ν. 3028/2002).

---

⁶Γεράσιμος Παυλογεωργάτος (2003). Διατήρηση της Υλικής Πολιτιστικής Κληρονομιάς, Α Έκδοση – Παρατηρητής-, Θεσσαλονίκη, (σελ. 38-39).

⁷Δάφνη Βουδούρη (1992). Η Προστασία της Πολιτιστικής Κληρονομιάς στην Προοπτική της Ενιαίας Ευρωπαϊκής Αγοράς Εκδόσεις Παπαζήση, Αθήνα, (σελ.108).

Ανασκαφές διενεργεί καταρχήν το ίδιο το **ΥΠΠΟ**, δι' εφόρου αρχαιοτήτων με τριετή εμπειρία ή δι' άλλου που συγκεντρώνει τα αναγκαία εφόδια, κατά την κρίση του Αρχαιολογικού Συμβουλίου, σε κτήματα όχι μόνο εθνικά, δημοτικά, κοινοτικά και μοναστηριακά, αλλά και ιδιωτικά. Είναι δυνατόν να προβαίνει σε δοκιμαστικές ανασκαφές και χωρίς την απαλλοτρίωση του κτήματος, εφόσον ειδοποιήσει κατάλληλα τον ιδιοκτήτη του κτήματος, και αυτός συγκατατεθεί, και τον αποζημιώσει για την προσωρινή στέρηση της χρήσης του κτήματος και για τις βλάβες που υπέστη λόγω της ανασκαφής.

Ανασκαφές επιτρέπει να εκτελέσουν, υπό την εποπτεία του ΥΠΠΟ, και τα ελληνικά σωματεία και ιδρύματα, ιδίως η Αρχαιολογική Εταιρία, καθώς και οι ξένες αρχαιολογικές σχολές που εδρεύουν στην Ελλάδα. Τα ευρήματα περιέρχονται στην κατοχή του κράτους. Όταν πρόκειται για ανασκαφές σε ιδιωτικά κτήματα, αυτά απαλλοτριώνονται υπέρ του κράτους, ενώ το τίμημα και οι λοιπές δαπάνες της ανασκαφής καταβάλλονται από τους παραπάνω οργανισμούς.

Άδεια μπορεί να χορηγείται και σε ιδιώτες για ανασκαφές σε δικά τους κτήματα και με δικά τους έξοδα, αλλά υπό την διεύθυνση αρχαιολογικού εφόρου. Αν ο ιδιώτης δεν επιθυμεί ή δεν δύναται να συνεχίσει την ανασκαφή, αυτή μπορεί να συνεχισθεί από το υπουργείο, με δική του δαπάνη.

3.3.2 Παράνομες ανασκαφές⁸

Ο αρχαιολογικός νόμος προβλέπει την απονομή των ευρημάτων της ανασκαφής η οποία έγινε δίχως άδεια σε ξένο κτήμα, στον ιδιοκτήτη του εν λόγω κτήματος, ως κίνητρο για να παρεμποδίσει και να την καταγγείλει εγκαίρως στις αρχές (άρθρο 48). Το ίδιο άρθρο προβλέπει και την καταβολή αμοιβής στους ιδιώτες ή δημόσιους υπαλλήλους που υποδεικνύουν την εκτέλεση παράνομων ανασκαφών και συντελούν στη σύλληψη και τιμωρία των δραστών, η οποία κυμαίνεται, αναλόγως της συμβολής τους, στο 1/4-1/2 της αξίας των ευρημάτων (βλ. ΠΑΡ. Ν.3028/2002).

---

⁸Δάφνη Βουδούρη (1992). Η Προστασία της Πολιτιστικής Κληρονομιάς στην Προοπτική της Ενιαίας Ευρωπαϊκής Αγοράς Εκδόσεις Παπαζήση, Αθήνα, (σελ.108).

Άλλες διατάξεις της κωδικοποίησης που αποσκοπούν βασικά στη διαφύλαξη και συντήρηση των αρχαίων, αλλά και που συντελούν στην παρεμπόδιση των παράνομων ανασκαφών. Πρόκειται ιδίως για την απαγόρευση της λατομίας και σκαφής προς πορισμό υλικού οικοδομών επί αρχαίων ερειπίων, πόλεων, συνοικισμών, νεκροπόλεων και σε απόσταση 500 μέτρων από κάθε ορατό αρχαίο, καθώς και της κατασκευής ασβεστοκαμίνου σε περιφέρεια 500 μέτρων από αρχαία, χωρίς άδεια του Υπουργείου Πολιτισμού.

Πρέπει να υπογραμμισθεί ότι η ισχύουσα νομοθεσία ρυθμίζει μόνο τα των αρχαιολογικών ανασκαφών, ενώ υπάρχει κενό σχετικά με την πρόληψη και την καταστολή των λαθρανασκαφών που αφορούν τα μετά το 1453 βυζαντινά και μεταβυζαντινά αγαθά.

Ωστόσο, η μεγάλη έκταση των παράνομων ανασκαφών στην Ελλάδα δεν συνδέεται μόνο με τα κενά του νόμου ή με το χαμηλό ύψος των προβλεπόμενων ποινών. Το υπέδαφος και ο θαλάσσιος βυθός της χώρας μας είναι γεμάτοι λείψανα πολιτισμού χιλιετών, ενώ ορισμένοι ιδιαίτερα **πλούσιοι τόποι**, σαν τις **Μικρές Κυκλάδες**, μένουν **αφύλακτοι**, όπως μας υπενθύμισε η δημοπράτηση από το Σόθμπινς στο Λονδίνο του **Θησαυρού της Κέρου**⁹.

3.4 Κλοπή και υπεξαίρεση¹⁰

3.4.1 Προληπτικά Μέτρα

3.4.1.1 Καταγραφή της πολιτιστικής κληρονομιάς

Η σημασία της καταγραφής των πολιτιστικών αγαθών είναι αδιαμφισβήτητη, όχι μόνο για την επιστημονική γνώση και μελέτη, αλλά και για τη **δυνατότητα αναγνώρισης των προϊόντων κλοπής ή και παράνομης εξαγωγής**.

---

⁹Δάφνη Βουδούρη (1992). Η Προστασία της Πολιτιστικής Κληρονομιάς στην Προοπτική της Ενιαίας Ευρωπαϊκής Αγοράς Εκδόσεις Παπαζήση, Αθήνα, (σελ.110).

Ασκεί επίσης καθοριστική επίδραση για την απόδοσή τους στη χώρα προέλευσης, είτε μετά από προσφυγή στα δικαστήρια της χώρας εισαγωγής, είτε βάσει **διεθνών συμβάσεων**, είτε ακόμα και οικειοθελώς, όπως η **επιστροφή** στη χώρα μας της «**Κεφαλής της Μέδουσας**» που είχε κλαπεί από το Μουσείο της Σπάρτης. Η ανάγκη συστηματικής απογραφής και καταλογογράφησης της εθνικής πολιτιστικής κληρονομιάς, με όσο το δυνατόν μεγαλύτερη ακρίβεια και βάση σύγχρονων μεθόδων, υπογραμμίζεται σε διεθνές επίπεδο, ιδίως στη σύσταση της Unesco του 1978, όπως θα αναλύσουμε, για την προστασία των κινητών πολιτιστικών αγαθών. Στο θέμα αυτό υπάρχουν όμως μεγάλες ελλείψεις στην Ελλάδα, που δεν οφείλονται αποκλειστικά στην έκταση της πολιτιστικής μας κληρονομιάς.

Τα μουσεία της χώρας μας έχουν προχωρήσει στην καταγραφή των αντικειμένων των συλλόγων τους. Εντούτοις, ούτε ακολουθούνται ενιαίοι κανόνες περιγραφής και ανάλυσης, ούτε οι χρησιμοποιούμενοι μέθοδοι καταγραφής είναι πάντα σύγχρονοι και επιστημονικά επαρκείς. Επιπλέον, αντίθετα με τα εκθέματα, τα αντικείμενα που βρίσκονται στις αποθήκες των μουσείων δεν έχουν κατά κανόνα καταγραφεί.

Μεγαλύτερες είναι ασφαλώς οι ελλείψεις στην **καταγραφή των πολιτιστικών αγαθών** που βρίσκονται στην κατοχή ιδιωτών, στην οποία προβαίνουν οι αρμόδιες εφορείες ύστερα από δήλωση των κατόχων.

Παρά την υποχρέωση δήλωσης των αγαθών ως το 1830 και των αρχείων, που επιβάλλεται από την κείμενη νομοθεσία, και παρά τις ποινικές κυρώσεις που προβλέπονται για την αθέτησή της (τουλάχιστον όσον αφορά τα αρχαία), η μεγάλη πλειοψηφία των υπό ιδιωτική κατοχή αγαθών δεν έχει αποτελέσει αντικείμενο γνωστοποίησης και καταγραφής.

Δεδομένου ότι η παράλειψη αυτή αποσκοπεί βασικά στην αποφυγή της καταβολής φόρων, ενδείκνυται η θέσπιση φορολογικών κινήτρων για τη δήλωση και καταγραφή των αντικειμένων αυτής της κατηγορίας.

---

¹⁰Δάφνη Βουδούρη (1992). Η Προστασία της Πολιτιστικής Κληρονομιάς στην Προοπτική της Ενιαίας Ευρωπαϊκής Αγοράς Εκδόσεις Παπαζήση, Αθήνα, (σελ.112).

Πρέπει επίσης να γίνει συνειδητό από τους ιδιώτες ότι η καταγραφή των αντικειμένων των συλλογών τους, τους προστατεύει ενάντια στις κλοπές. Ένα σύστημα αναγνωριστικών δελτίων των πολιτιστικών αγαθών θα διασφάλιζε την ταχεία και επακριβή δημοσιότητα των κλοπών τους, διευκολύνοντας τον εντοπισμό τους.

Επιτακτική, τέλος, ανάγκη είναι η **καταγραφή και φωτογράφιση** (σε συνεργασία με τις αρμόδιες εκκλησιαστικές αρχές) των **εικόνων και άλλων αγαθών** που βρίσκονται στις **εκκλησίες**, ή τουλάχιστον των σημαντικότερων από αυτά. Όπως έχουμε επισημάνει, οι **κλοπές από εκκλησίες** είναι οι πιο συχνές, ενώ οι υπεύθυνοι ιερείς δεν έχουν, κατά κανόνα, παρά μια γενική ιδέα για τους θησαυρούς που βρίσκονται σε αυτές.

3.4.1.2 Φύλαξη και ασφάλεια¹¹

Τεράστιες ελλείψεις υπάρχουν στη χώρα μας και ως προς τη φύλαξη και την ασφάλεια των πολιτιστικών αγαθών και των χώρων όπου αυτά βρίσκονται.

Το θέμα των προβληματικών συνθηκών ασφάλειας και φρούρησης των μουσείων επανήλθε στο προσκήνιο με τη ληστεία του **Μουσείου της Αρχαίας Κορίνθου** τον Απρίλιο του 1990 και η βελτίωσή τους εντάχθηκε στις προτεραιότητες του Υπουργείου Πολιτισμού. Εξάλλου οι νεότερες τάσεις στην πολιτική των μουσείων, που αποβλέπουν σε μια πιο άμεση επαφή των έργων με το κοινό, οξύνουν τους κινδύνους ανασφάλειας των εκθεμάτων.

Ελάχιστα είναι τα **ελληνικά μουσεία** που διαθέτουν **συστήματα συναγερμού**, που μάλιστα στις μισές περιπτώσεις έχουν τεθεί εκτός λειτουργίας. Όσο για τους **αρχαιολογικούς χώρους**, ελάχιστοι είναι αυτοί που έχουν **ολική περίφραξη και φωτισμό**.

---

¹¹Δάφνη Βουδούρη (1992). Η Προστασία της Πολιτιστικής Κληρονομιάς στην Προοπτική της Ενιαίας Ευρωπαϊκής Αγοράς Εκδόσεις Παπαζήση, Αθήνα, (σελ.113).

Η περίφραξη, η εγκατάσταση σύγχρονων ηλεκτρονικών μηχανισμών ασφάλειας και η περιοδική συντήρησή τους είναι επομένως απαραίτητη, αν και δεν αρκεί από μόνη της, χωρίς το προσωπικό που θα αντιδράσει στο ενδεχόμενο σήμα κινδύνου, χωρίς φύλαξη των μουσείων και αρχαιολογικών τόπων όλες τις ώρες και μέρες της εβδομάδας. Είναι αναγκαία και η **αλλαγή του τρόπου επιλογής του προσωπικού** αυτού, που απαρτίζεται συχνά, τόσο στην Ελλάδα όσο και σε άλλες ευρωπαϊκές χώρες, από άτομα ηλικιωμένα ή ακόμα και ανάπηρα, καθώς και η ειδική κατάρτισή του σε συνεργασία και με τις αστυνομικές αρχές.

Κρίνεται επίσης αναγκαία η συγκέντρωση των συλλογών των μουσείων και των διαθέσιμων για την ασφάλειά τους κονδυλίων στα μεγαλύτερα μουσεία. Ο πολλαπλασιασμός των μικρών μουσείων, που ικανοποιεί συνήθως τοπικιστικές φιλοδοξίες, έχει ως συνέπεια την ανασφάλεια των συλλογών τους και τη διασπάθιση των ήδη περιορισμένων πόρων. Είναι, άρα, σκόπιμο το κλείσιμο των μικρών μουσείων που η ικανοποιητική φύλαξή τους απαιτεί δυσανάλογα έξοδα, ή τουλάχιστον η μεταφορά των σημαντικότερων εκθεμάτων τους σε μεγαλύτερα μουσεία, αντικαθιστώντας τα ενδεχομένως από αντίγραφα.

Σοβαρά **προβλήματα ασφαλείας** αντιμετωπίζουν και τα πολιτιστικά αγαθά που φυλάσσονται σε **ιδιωτικές κατοικίες**, οι οποίες σπανίως διαθέτουν ικανοποιητικούς μηχανισμούς προστασίας κατά των κλοπών. Για την αντιμετώπισή τους, προτείνεται η **οργάνωση** από τις αρμόδιες αρχές μιας υπηρεσίας **παροχής σχετικών τεχνικών συμβουλών προς τους ιδιώτες** και η **θέσπιση φορολογικών απαλλαγών** ως προς τις δαπάνες τους για την εγκατάσταση μηχανισμών ασφαλείας¹².

---

¹²Δάφνη Βουδούρη (1992). Η Προστασία της Πολιτιστικής Κληρονομιάς στην Προοπτική της Ενιαίας Ευρωπαϊκής Αγοράς Εκδόσεις Παπαζήση, Αθήνα, (σελ.115).

3.5 Παράνομη εξαγωγή¹³

Σε περίπτωση παράνομης εξαγωγής αρχαιοτήτων, έχουν εφαρμογή και οι διατάξεις του Ποινικού Κώδικα περί κλοπής ή υπεξαίρεσης ή και αποδοχής των προϊόντων των εγκλημάτων αυτών. Τούτο έχει ιδιαίτερη σημασία για τη δυνατότητα διεθνούς συνεργασίας για την καταστολή της παράνομης εξαγωγής και για τη δυνατότητα απόδοσης των ανακαλυφθέντων στο εξωτερικό προϊόντων της, βάσει απόφασης αλλοδαπού δικαστηρίου, καθώς επίσης και για τη δυνατότητα εφαρμογής ελληνικών ποινικών νόμων σε περίπτωση που τα αντικείμενα μεταβιβάστηκαν στο εξωτερικό, ακόμα και από ή προς αλλοδαπούς (βλ. ΠΑΡ. Ν.3028/2002).

Για την αποτροπή των παράνομων εξαγωγών δεν αρκούν βεβαίως οι οποιεσδήποτε κυρώσεις, εάν δεν είναι πιθανή η ανακάλυψη και παρεμπόδιση της λαθραίας φυγάδευσης των πολιτιστικών αγαθών. Σ' αυτήν συντελούν οπωσδήποτε τα προαναφερθέντα υφιστάμενα μέτρα ελέγχου στα σύνορα (ιδίως η σήμανση των πολιτιστικών αγαθών των οποίων επιτρέπεται η εξαγωγή), παρά την περιορισμένη αποτελεσματικότητά τους, λαμβανομένης υπόψη και της έλλειψης των απαραίτητων ειδικών γνώσεων από τους τελωνειακούς υπαλλήλους και της μεγάλης έκτασης των ακτών μας, μέτρα ελέγχου τα οποία πρέπει να βελτιωθούν όσον αφορά τις εξαγωγές προς τρίτες χώρες.

---

¹³ Δάφνη Βουδούρη (1992). Η Προστασία της Πολιτιστικής Κληρονομιάς στην Προοπτική της Ενιαίας Ευρωπαϊκής Αγοράς Εκδόσεις Παπαζήση, Αθήνα, (σελ.121).

Τίτλος Γ': Η ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΣΗ ΤΟΥ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΟΣ ΣΕ ΔΙΕΘΝΕΣ ΕΠΙΠΕΔΟ: ΟΙ ΔΙΕΘΝΕΙΣ ΣΥΜΒΑΣΕΙΣ

3.6 Η Σύμβαση της Unesco της 14.11.1970¹

Η Διεθνής Σύμβαση του Παρισιού του 1970 αποτελεί την κατάληξη μιας μακράς διαδικασίας που κίνησε η Unesco με στόχο την προστασία των πολιτιστικών αγαθών εν καιρώ ειρήνης.

Μετά τη σύσταση για τις αρχαιολογικές ανασκαφές, η οποία υιοθετήθηκε από τη Γενική Συνέλευση της Unesco το 1956 και πρόβλεπε και ορισμένα μέτρα ενάντια στην παράνομη διακίνηση αρχαιοτήτων, υιοθετήθηκε το 1964 η σύσταση για «τα ληπτέα μέτρα για την απαγόρευση και παρεμπόδιση της παράνομης εξαγωγής, εισαγωγής και μεταβίβασης της κυριότητας των πολιτιστικών αγαθών». (βλ. ΠΑΡ. Υπ. Απόφαση αρ. 28856/96). Σύντομα ωστόσο έγινε αντιληπτή η ανάγκη θέσπισης ενός δεσμευτικού νομικού κειμένου για το ίδιο θέμα, που οδήγησε, ύστερα από μακρά επεξεργασία, στην υιοθέτηση από τη Γενική Διάσκεψη του οργανισμού, στη 16^η σύνοδό της, της «Διεθνούς Σύμβασης που αφορά τα ληπτέα μέτρα για την απαγόρευση και παρεμπόδιση της παράνομης εισαγωγής και μεταβίβασης της κυριότητας των πολιτιστικών αγαθών».

3.6.1 Πεδίο εφαρμογής¹

3.6.1.1 Προστατευόμενα αγαθά

Η Σύμβαση προστατεύει τα πολιτιστικά αγαθά που ανήκουν στην κληρονομιά του κάθε κράτους-μέλους.

---

¹Δάφνη Βουδούρη (1992). Η Προστασία της Πολιτιστικής Κληρονομιάς στην Προοπτική της Ενιαίας Ευρωπαϊκής Αγοράς Εκδόσεις Παπαζήση, Αθήνα, (σελ.127).

Για τον προσδιορισμό των προστατευόμενων πολιτιστικών αγαθών, το άρθρο 1 προσφεύγει σε έναν συνθετικό ορισμό, ακολουθούμενο από μια λεπτομερή απαρίθμηση:

«Θεωρούνται ως **πολιτιστικά αγαθά** εκείνα τα οποία, θρησκευτικά ή κοσμικά, καθορίζονται από το κάθε κράτος ως έχοντα σπουδαιότητα για την αρχαιολογία, την προϊστορία, την ιστορία, τη φιλολογία, την τέχνη ή την επιστήμη και τα οποία ανήκουν στις ακόλουθες κατηγορίες:

α) **συλλογές και σπάνια δείγματα ζωολογίας, βοτανικής, ορυκτολογίας και ανατομίας και αντικείμενα που παρουσιάζουν παλαιοντολογικό ενδιαφέρον,**

β) **αγαθά που αφορούν στην ιστορία, συμπεριλαμβανομένης της ιστορίας των επιστημών και των τεχνών, της στρατιωτικής και κοινωνικής ιστορίας, καθώς και της ζωής των εθνικών ηγετών, διανοουμένων, επιστημόνων και καλλιτεχνών και των γεγονότων εθνικής σημασίας,**

γ) **ευρήματα αρχαιολογικών ανασκαφών (κανονικών και λαθραίων) και αρχαιολογικών ανακαλύψεων,**

δ) **στοιχεία προερχόμενα από το διαμελισμό καλλιτεχνικών ή ιστορικών μνημείων ή αρχαιολογικών χώρων,**

ε) **αρχαιολογικά αντικείμενα εκατό και πλέον ετών, όπως επιγραφές, νομίσματα και χαραγμένες σφραγίδες,**

στ) **αντικείμενα εθνολογικού ενδιαφέροντος,**

ζ) **αντικείμενα καλλιτεχνικού ενδιαφέροντος, όπως:**

I) **πίνακες, ζωγραφικές παραστάσεις και σχέδια εξ ολοκλήρου χειροποίητα σε οτιδήποτε υποστήριγμα και οτιδήποτε ύλη (πλην των βιομηχανικών σχεδίων και των ειδών χειροτεχνίας διακοσμημένων με το χέρι),**

II) **πρωτότυπα προϊόντα αγαλματοποιίας και γλυπτικής από οιαδήποτε ύλη,**

III) **πρωτότυπα έργα χαρακτηριστικής αποτυπωμάτων,**

IV) **πρωτότυπα καλλιτεχνικά σύνολα και συνθέσεις από οιαδήποτε ύλη²,**

---

²Δάφνη Βουδούρη (1992). Η Προστασία της Πολιτιστικής Κληρονομιάς στην Προοπτική της Ενιαίας Ευρωπαϊκής Αγοράς Εκδόσεις Παπαζήση, Αθήνα, (σελ.128).

η) σπάνια χειρόγραφα και αρχέτυπα, παλαιά βιβλία, έγγραφα και εκδόσεις, φιλολογικού κ.λ.π.), μεμονωμένα ή σε συλλογές,

θ) γραμματόσημα, χαρτόσημα και παρόμοια, μεμονωμένα ή σε συλλογές,

ι) αρχεία, περιλαμβανομένων των φωνογραφικών, φωτογραφικών και κινηματογραφικών αρχείων,

κ) αντικείμενα επίπλωσης εκατό και πλέον ετών και παλαιά μουσικά όργανα».

Επιπλέον, σύμφωνα με το άρθρο 4, τα παραπάνω αγαθά πρέπει να έχουν έναν ιδιαίτερο εθνικό, εδαφικό ή συμβατικό σύνδεσμο με το συγκεκριμένο κράτος:

«Αποτελούν τμήμα της πολιτιστικής κληρονομιάς κάθε κράτους:

α) πολιτιστικά αγαθά προϊόντα της ατομικής ή συλλογικής ιδιοφυΐας υπηκόων του εν λόγω κράτους και πολιτιστικά αγαθά που δημιουργήθηκαν στην επικράτειά του από αλλοδαπούς υπηκόους ή από απάτριδες που διαμένουν στο έδαφος του,

β) πολιτιστικά αγαθά που βρέθηκαν στο εθνικό έδαφος,

γ) πολιτιστικά αγαθά που αποκτήθηκαν από αποστολές αρχαιολογικές, εθνολογικές ή φυσικών επιστημών, με τη συναίνεση των αρμόδιων αρχών της χώρας προέλευσής τους,

δ) πολιτιστικά αγαθά που αποτέλεσαν αντικείμενο ελεύθερων συναλλαγών,

ε) πολιτιστικά αγαθά που αποκτήθηκαν δωρεάν ή αγοράστηκαν νόμιμα με τη συναίνεση των αρμόδιων αρχών της χώρας προέλευσής τους».

3.6.1.2 Παράνομες πράξεις³

Το άρθρο 3 ορίζει την έννοια της παρανομίας με τυπικό τρόπο, παραπέμποντας στις εθνικές νομοθεσίες: « Είναι παράνομες η εισαγωγή και μεταβίβαση της κυριότητας των πολιτιστικών αγαθών που πραγματοποιούνται σε αντίθεση με τις διατάξεις που θεσπίστηκαν από τα κράτη-μέλη δυνάμει της παρούσας Σύμβασης».

---

³ Δάφνη Βουδούρη (1992). Η Προστασία της Πολιτιστικής Κληρονομιάς στην Προοπτική της Ενιαίας Ευρωπαϊκής Αγοράς Εκδόσεις Παπαζήση, Αθήνα, (σελ.129).

Πρέπει να διευκρινίσουμε ότι δεν θεωρούνται παράνομες και δεν απαγορεύονται οι παραπάνω πράξεις όταν παραβαίνουν όλους τους εθνικούς κανόνες, αλλά μόνο όταν παραβαίνουν τους κανόνες που προβλέπονται για την εκτέλεση ορισμένων διατάξεων της Σύμβασης.

Οι παράνομες εισαγωγές, εξαγωγές και μεταβιβάσεις της κυριότητας χαρακτηρίζονται περαιτέρω από την πηγή, τον τόπο και τον χρόνο τέλεσής τους.

Η Σύμβαση θεωρεί παράνομες όχι μόνο τις πράξεις που έγιναν με ελεύθερη βούληση, αλλά και «την **εξαγωγή και μεταβίβαση κυριότητας πολιτιστικών αγαθών**, οι οποίες απορρέουν άμεσα ή έμμεσα από την κατοχή μιας χώρας από μια ξένη δύναμη» (άρθρο 11). Αφορά κάθε έδαφος που εξαρτάται διεθνώς από ένα κράτος-μέλος (άρθρο 12).

3.7 Περιεχόμενο της Προστασίας⁴

3.7.1 Εθνικές υπηρεσίες προστασίας

Τα κράτη-μέλη αναλαμβάνουν την υποχρέωση, ανάλογα ωστόσο «με τις συνθήκες που προσιδιάζουν σε κάθε χώρα», να ιδρύσουν **υπηρεσίες προστασίας** της πολιτιστικής κληρονομιάς, όπου δεν υπάρχουν ήδη (άρθρο 5), και, «στο μέτρο των δυνάμεών τους», να τις προικοδοτούν με **επαρκή προϋπολογισμό** για την πρόληψη των παράνομων εξαγωγών (βλ. ΠΑΡ. Ν.3028/2002- Ποιν. Διατάξεις).

Οι υπηρεσίες αυτές έχουν **ρυθμιστικές αρμοδιότητες**, σχετικές με την **επεξεργασία νομοθετικών και κανονιστικών κειμένων** και με τη **θέσπιση κανόνων ηθικής**. Είναι υπεύθυνες για τη συντήρηση, διατήρηση και αξιοποίηση των πολιτιστικών αγαθών, σε ιδρύματα, ελέγχοντας τις αρχαιολογικές ανασκαφές. Αναλαμβάνουν μια εκπαιδευτική δράση για την προώθηση του σεβασμού της πολιτιστικής κληρονομιάς καθώς και τη γνωστοποίηση των περιπτώσεων εξαφάνισης πολιτιστικών αγαθών.

---

⁴Δάφνη Βουδούρη (1992). Η Προστασία της Πολιτιστικής Κληρονομιάς στην Προοπτική της Ενιαίας Ευρωπαϊκής Αγοράς Εκδόσεις Παπαζήση, Αθήνα, (σελ.131).

Αξίζει να σταθούμε περισσότερο στην αρμοδιότητά τους για την «κατάρτιση και ενημέρωση, στη βάση εθνικής απογραφής, ενός καταλόγου των σημαντικών πολιτιστικών αγαθών, δημόσιων και ιδιωτικών, των οποίων η εξαγωγή θα καθιστούσε την εθνική πολιτιστική κληρονομιά αισθητά πτωχότερη» Το μέτρο αυτό, παρά την αδιαμφισβήτητη χρησιμότητά του, κρίνεται από ορισμένα κράτη, λιγότερο αναπτυγμένα οικονομικά αλλά πλούσια σε πολιτιστικά αγαθά, ανέφικτο με τα μέσα που διαθέτουν.

3.7.2 Έλεγχος των εξαγωγών

Σύμφωνα με το άρθρο 34, η εξαγωγή μνημείων από την ελληνική επικράτεια απαγορεύεται, με την επιφύλαξη των διατάξεων των επόμενων παραγραφών.

Ειδικά για μνημεία που ανάγονται στην περίοδο των εκάστοτε τελευταίων εκατό ετών, μπορεί να χορηγείται άδεια εξαγωγής εφόσον δεν κρίνεται απαραίτητη για την πολιτιστική κληρονομιά της Χώρας η παραμονή τους σε αυτή.

Η άδεια εξαγωγής χορηγείται με απόφαση του Υπουργού Πολιτισμού μετά από γνώμη του Συμβουλίου. Η απόφαση εκδίδεται εντός προθεσμίας τεσσάρων (4) μηνών ή σε εξαιρετικές περιπτώσεις εντός έξι (6) μηνών από την υποβολή της σχετικής αίτησης. (βλ. ΠΑΡ. 3028/2002).

3.7.3 Έλεγχος των εισαγωγών

Σύμφωνα με το άρθρο 33 (βλ. ΠΑΡ. Ν. 3028/2002), τα πολιτιστικά αγαθά εισάγονται στην ελληνική επικράτεια υπό την επιφύλαξη των διατάξεων της Διεθνούς Σύμβασης των Παρισίων που αφορά στα ληπτέα μέτρα για την απαγόρευση και παρεμπόδιση της παράνομης εισαγωγής, εξαγωγής και μεταβίβασης της κυριότητας των πολιτιστικών αγαθών και έχει επικυρωθεί με τον. 1103/80 (ΦΕΚ Α'297) και των λοιπών κανόνων του διεθνούς δικαίου⁵.

---

⁵Δάφνη Βουδούρη (1992). Η Προστασία της Πολιτιστικής Κληρονομιάς στην Προοπτική της Ενιαίας Ευρωπαϊκής Αγοράς Εκδόσεις Παπαζήση, Αθήνα. (σελ.132).

Το δικαίωμα κυριότητας σε αρχαία που χρονολογούνται έως και το 1453 και εισάγονται νομίμως διατηρείται, εφόσον αυτά δεν είχαν εξαχθεί από την ελληνική επικράτεια κατά την πεντηκονταετία πριν την εισαγωγή, και εφόσον δεν είχαν παράνομα αφαιρεθεί από μνημείο, αρχαιολογικό χώρο, εκκλησία, μουσείο, δημόσια συλλογή, συλλογή θρησκευτικών μνημείων, χώρο αποθήκευσης ευρημάτων ανασκαφών ή άλλο παρεμφερή χώρο που βρίσκεται στην ελληνική επικράτεια, ή δεν προέρχονται από παράνομη ανασκαφή εντός αυτής, ανεξάρτητα από τον χρόνο εξαγωγής τους. Ο ενδιαφερόμενος οφείλει να προσκομίσει αποδεικτικά στοιχεία κτήσης ή εισαγωγής, καθώς και να αποδείξει την προέλευσή τους αν η Υπηρεσία έχει σοβαρές υπόνοιες ότι τα αρχαία είχαν εξαχθεί από την ελληνική επικράτεια κατά την τελευταία πεντηκονταετία πριν την εισαγωγή ή ότι προέρχονται από τις προαναφερόμενες παράνομες πράξεις (βλ. ΠΑΡ. Ν. 3028/2002).

3.7.4 Έλεγχος των μεταβιβάσεων της κυριότητας⁶

Για την καταπολέμηση των παράνομων μεταβιβάσεων της κυριότητας των πολιτιστικών αγαθών, τα κράτη- μέλη αναλαμβάνουν τις εξής υποχρεώσεις:

- **Να περιορίζουν** την κίνηση των αγαθών που αφαιρέθηκαν παράνομα από άλλο κράτος μέλος, με μέτρα ευαισθητοποίησης του κοινού.
- **Να υποχρεώνουν**, σύμφωνα με τις ιδιόζουσες σε κάθε κράτος συνθήκες και υπό την απειλή ποινικών ή διοικητικών κυρώσεων, τους αρχαιοπώλες να τηρούν βιβλίο, στο οποίο να αναφέρεται η προέλευση κάθε αγαθού, το όνομα και η διεύθυνση του προμηθευτή, η περιγραφή και η τιμή κάθε πωληθέντος αρχαίου, και να πληροφορούν τον αγοραστή για την ενδεχόμενη απαγόρευση εξαγωγής του εν λόγω αντικειμένου. Η διάταξη αυτή δεν αφορά όλους τους εμπόρους έργων τέχνης αλλά μόνο τους αρχαιοπώλες και δεν τους υποχρεώνει να εξακριβώνουν τις πληροφορίες που τους παρέχονται.

---

⁶Δάφνη Βουδούρη (1992). Η Προστασία της Πολιτιστικής Κληρονομιάς στην Προοπτική της Ενιαίας Ευρωπαϊκής Αγοράς Εκδόσεις Παπαζήση, Αθήνα, (σελ.136).

- **Να εμποδίζουν**, στα πλαίσια της νομοθεσίας τους, με όλα τα κατάλληλα μέτρα, τις μεταβιβάσεις της κυριότητας πολιτιστικών αγαθών οι οποίες τείνουν να ευνοήσουν την παράνομη εισαγωγή ή εξαγωγή των εν λόγω αγαθών.

Στο σημείο αυτό μπορεί να αναφερθεί ότι, βάσει του **Κώδικα Επαγγελματικής Δεοντολογίας του ICOM**, τα **μουσεία** δεν πρέπει να υποστηρίζουν, **άμεσα ή έμμεσα, το παράνομο εμπόριο πολιτιστικών αγαθών.**

Οφείλουν ιδίως, πριν αποκτήσουν ένα τέτοιο αντικείμενο, να βεβαιωθούν ότι δεν έχει αποκτηθεί ή εξαχθεί κατά παράβαση της νομοθεσίας του κράτους προέλευσης και, προκειμένου περί υλικού ανασκαφών, ότι η εύρεσή του έχει δηλωθεί στις αρμόδιες αρχές. (βλ. ΠΑΡ. Ν.3028/2002)⁷.

3.8 Η Οργάνωση των Διεθνών Εκστρατειών της Ουνέσκο⁸

Η αρχική σύλληψη της ιδέας, ο πολύπλευρος σχεδιασμός και ο καθορισμός του πλαισίου δράσης για τη διάσωση της παγκόσμιας πολιτιστικής κληρονομιάς είναι μια διαδικασία που εξελίχθηκε σταδιακά. Στη διάρκεια αυτής της πορείας διαμορφώθηκαν ορισμένες **αρχές** καθιερώθηκαν συγκεκριμένοι **σκοποί και κατευθύνσεις**. Παράλληλα, δοκιμάστηκαν τα **αναγκαία μέσα οργάνωσης** της σημαντικής αυτής δραστηριότητας και δημιουργήθηκε ένα **σύστημα που λειτουργήσε αποδοτικά**. Η συνοπτική αναφορά στα επιτεύγματα της προσπάθειας στο **διεθνή χώρο** αποδεικνύει έμπρακτα την ξεχωριστή σημασία της.

---

⁷Δάφνη Βουδούρη (1992). Η Προστασία της Πολιτιστικής Κληρονομιάς στην Προοπτική της Ενιαίας Ευρωπαϊκής Αγοράς Εκδόσεις Παπαζήση, Αθήνα, (σελ.136).

⁸Κόνσολα Ν.Ν., (1995). Η Διεθνής Προστασία της Παγκόσμιας Πολιτιστικής Κληρονομιάς, Εκδόσεις Παπαζήση, Αθήνα, (σελ.115).

3.8.1 Σκοποί⁹

Η θέσπιση κανόνων δικαίου και η καθιέρωση γενικών αρχών από τη διεθνή κοινότητα αποτελεί αναμφισβήτητα απαραίτητη προϋπόθεση για τη συστηματοποίηση της δράσης της στον τομέα της προστασίας της πολιτιστικής κληρονομιάς. Εξίσου όμως μεγάλη σημασία αλλά και πιο *άμεσα αποτελέσματα*, έχει και η πρακτική, «*επιχειρησιακή*» (operational) δραστηριότητα, δηλαδή η άμεση επεμβατική ενέργεια πάνω στα μνημεία για τη διατήρησή τους.

Μόνον η Ουνέσκο έχει αναλάβει σε διεθνές επίπεδο τέτοιου είδους δράση, η οποία αιτιολογείται από την αποδοχή του προτύπου της «παγκόσμιας πολιτιστικής κληρονομιάς» και την ενεργοποίησή του για την εφαρμογή της αρχής του συλλογικού χρέους της ανθρωπότητας να προστατεύει αυτή την κληρονομιά.

Ο τομέας της επιχειρησιακής της δράσης επικεντρώνει τη λειτουργία του κυρίως στις γνωστές **Διεθνείς Εκστρατείες Διάσωσης** (International Safeguarding Campaigns). Πρόκειται συγκεκριμένα για μεγάλης κλίμακας και διάρκειας προγράμματα συντήρησης και ανάδειξης μνημείων και χωρών, που η εκπόνηση και η εκτέλεσή τους απαιτούν όχι μόνο τεράστιους οικονομικούς πόρους, αλλά και προηγμένες τεχνολογικές γνώσεις καθώς και κατάλληλα οργανωμένο διοικητικό μηχανισμό. Τις προϋποθέσεις αυτές όμως τις διαθέτουν πολύ λίγα κράτη σήμερα. Ιδιαίτερα μάλιστα οι αναπτυσσόμενες χώρες, που συχνά κατέχουν και το μεγαλύτερο μνημειακό πλούτο, δεν είναι σε θέση να αντιμετωπίσουν πολύπλοκα προβλήματα προστασίας μόνο με δικά τους μέσα.

Για το λόγο αυτό η Ουνέσκο, όταν ορισμένα από τα μνημεία βρίσκονται σε άμεσο κίνδυνο «*από φυσικές αιτίες ή βλαπτικές επεμβάσεις*», αναλαμβάνει την πρωτοβουλία να οργανώσει εκστρατεία για τη σωτηρία τους, κινητοποιώντας τη διεθνή αλληλεγγύη και συντονίζοντας τις ενέργειες προγραμματισμού, προβολής, χρηματοδότησης και εκτέλεσης της εκστρατείας αυτής. Οι σχετικές ενέργειες γίνονται πάντοτε με τη συναίνεση και την άμεση συμμετοχή του ενδιαφερόμενου κράτους, γιατί ο Οργανισμός δεν έχει πρόθεση, ούτε άλλωστε δικαιούται, να αντικαταστήσει την κρατική μέριμνα. Η επέμβαση του έχει κυρίως καθοδηγητικό και συμπληρωματικό χαρακτήρα.

---

⁹Κόνσολα Ν.Ν., (1995). Η Διεθνής Προστασία της Παγκόσμιας Πολιτιστικής Κληρονομιάς, Εκδόσεις Παπαζήση, Αθήνα, (σελ.115).

Από το σχεδιασμό των αρχικών εκστρατειών και την εκτέλεσή τους αποκτήθηκε πολύτιμη εμπειρία και αξιοποιήθηκαν οι γνώσεις και οι τεχνικές πολλών επιστημονικών κλάδων. Έτσι, ωρίμασαν οι συνθήκες για να προχωρήσει η Ουνέσκο στη συστηματοποίηση της δράσης της και στον τομέα αυτό. Ορόσημο της ενέργειας αυτής μπορεί να θεωρηθεί το 1987, έτος κατά το οποίο ο Οργανισμός θεσπίζει ενιαία Στρατηγική, που θέτει όρια, μέσα στα οποία οφείλει να αναπτύσσει τα προγράμματα των διεθνών εκστρατειών, και προσδιορίζει ένα σύνολο αντικειμενικών σκοπών, τους οποίους διασαφηνίζει πληρέστερα¹⁰.

Οι σκοποί αυτοί επιτρέπουν ένα ευρύτερο φάσμα ενεργειών με την πραγματοποίηση των οποίων η Ουνέσκο επιτυγχάνει¹¹:

α) να βοηθήσει τα ενδιαφερόμενα κράτη-μέλη να καταρτίσουν σχέδιο δράσης με συγκεκριμένα μέτρα για την επίλυση των προβλημάτων προστασίας των πολιτιστικών τους μνημείων και χώρων, που αποτελούν συστηματικά στοιχεία της παγκόσμιας πολιτιστικής κληρονομιάς,

β) να μεσολαβήσει ώστε να εξευρεθούν πόροι για τις εκστρατείες από τους διεθνείς οργανισμούς του συστήματος των Ηνωμένων Εθνών και τη διεθνή κοινότητα, και να συντονίσει τη διαχείρισή τους,

γ) να διευκολύνει την ευρεία διάδοση της τεχνογνωσίας και των διοικητικών μεθόδων και δεξιοτήτων, που δοκιμάζονται στη σχεδίαση και την εκτέλεση των διαφόρων διεθνών εκστρατειών, και

δ) να προωθήσει τις δραστηριότητες του Οργανισμού και της διεθνούς κοινότητας για την συντήρηση και την ανάδειξη της παγκόσμιας πολιτιστικής κληρονομιάς.

Οι παραπάνω αντικειμενικοί σκοποί έχουν συνήθως βραχυπρόθεσμο και μεσοπρόθεσμο χρονικό ορίζοντα. Οι μακροπρόθεσμες όμως επιδιώξεις της Ουνέσκο, με την οργάνωση και την πραγματοποίηση των εκστρατειών αυτών, όπως προκύπτει από την γενικότερη πολιτική που έχει ως τώρα εφαρμόσει, είναι :

---

¹⁰Κόνσολα Ν.Ν., (1995). Η Διεθνής Προστασία της Παγκόσμιας Πολιτιστικής Κληρονομιάς, Εκδόσεις Παπαζήση, Αθήνα, (σελ.116).

¹¹Unesco Doc. 126 EX/20, Annex II (24/4/1987).

Πρώτον, να δημιουργηθεί, σε εθνικό επίπεδο, η κατάλληλη θεσμική οργάνωση και η τεχνική υποδομή, ώστε να είναι δυνατόν να αναπτύσσουν, σε μόνιμη βάση, σχετική δραστηριότητα οι εγχώριοι φορείς προστασίας, και

Δεύτερον, να ενισχυθεί η προσπάθεια της οργανικής ένταξης των μνημείων στο σύγχρονο αστικό ιστό καθώς και στη γενικότερη αναπτυξιακή διαδικασία¹².

3.8.2 Οργάνωση¹³

Η διαδικασία, την οποία ακολούθησε η Ουνέσκο στις εκστρατείες της, διαμορφώθηκε σταδιακά με μεταβολές και διορθώσεις, που επέβαλε η συσσωρευόμενη εμπειρία, όπως ήδη αναφέρθηκε. Παρακάτω αναφέρουμε τις **διαδοχικές φάσεις των ενεργειών που απαιτήθηκαν για την πραγματοποίησή τους**. Οι φάσεις αυτές μπορεί να συνοψιστούν στις εξής πέντε:

1. Πριν από την ανάληψη πρωτοβουλίας για την οργάνωση μιας εκστρατείας προηγείται συνήθως συνεργασία της Ουνέσκο με την ενδιαφερόμενη χώρα, κατά την οποία εκπονούνται μελέτες ή εκτελούνται μικρής κλίμακας έργα με την αποστολή ειδικών συμβούλων.

2. Για μεγάλης κλίμακας έργα, το θέμα εισάγεται στη Γενική Συνέλευση της Ουνέσκο, η οποία με απόφασή της εξουσιοδοτεί το Γενικό Διευθυντή της να προχωρήσει, σε συνεργασία με το κράτος-μέλος, στην εκπόνηση του σχεδίου δράσης (plan of action). Το σχέδιο αυτό πρέπει να προσδιορίζει τους σκοπούς, τις συγκεκριμένες εργασίες συντήρησης, αποκατάστασης και ανάδειξης, το κόστος κατά την ενέργεια και στο σύνολο, την εθνική συμπεριφορά και τις πιθανές χρηματικές εισροές από διεθνείς πηγές, το χρονικό ορίζοντα ολοκλήρωσης και τους φορείς των μελετών εφαρμογής και εκτέλεσης του σχεδίου.

3. Το σχέδιο δράσης υποβάλλεται στη συνέχεια για **έγκριση στο Εκτελεστικό Συμβούλιο της Ουνέσκο**. Το Συμβούλιο, αφού εγκρίνει, εξουσιοδοτεί το Γενικό Διευθυντή να διατυπώσει και να απευθύνει «έκκληση»(appeal) προς τη **διεθνή κοινότητα** (κράτη-μέλη, διεθνείς οργανισμούς, ιδρύματα του δημοσίου και

---

¹²Unesco Doc. 126 EX/20, Annex II (24/4/1987).

¹³Κόνσολα Ν.Ν., (1995). Η Διεθνής Προστασία της Παγκόσμιας Πολιτιστικής Κληρονομιάς, Εκδόσεις Παπαζήση, Αθήνα, (σελ.117).

του ιδιωτικού τομέα και μεμονωμένα άτομα), για την ενίσχυση της προσπάθειας συγκέντρωσης των οικονομικών μέσων και γενικότερα για την επίδειξη αλληλεγγύης. Συνήθως η έκκληση συνοδεύεται από ενέργειες προώθησης του σχεδίου με έντυπα και άλλο οπτικοακουστικό υλικό.

4. Ιδρύεται «**Ειδικό Ταμείο**» και αρχίζουν να εισρέουν σε αυτό οι εθελοντικές εισφορές από κυβερνήσεις και άλλους φορείς, ανάμεσα στους οποίους πολύ συχνά συμπεριλαμβάνεται και το UNDP.

5. Για την εφαρμογή του σχεδίου δράσης συστήνεται **Διεθνής Επιτροπή ή Ομάδα Εργασίας**, με συμμετοχή των φορέων εφαρμογής του σχεδίου. Η Επιτροπή ή Ομάδα Εργασίας αναλαμβάνει την ευθύνη για την **εφαρμογή του σχεδίου και τη διαχείριση των οικονομικών πόρων**, που είναι διαθέσιμοι για το σκοπό αυτό.

Η υφιστάμενη διαδικασία, όπως και το γενικότερο Πρόγραμμα των Εκστρατειών, αξιολογήθηκε σε βάθος στα μέσα της δεκαετίας του 1980 από Ειδική Επιτροπή, που δημιουργήθηκε για το λόγο αυτό. Η Επιτροπή προχώρησε και σε συστάσεις σχετικά με την ανάγκη διαμόρφωσης μιας στρατηγικής, η οποία να επαναπροσδιορίζει τις αρχές και τη διαδικασία του Προγράμματος. Οι συστάσεις, ύστερα από ορισμένες τροποποιήσεις, που επέφερε σε αυτές η Εκτελεστική Επιτροπή της Ουνέσκο, υιοθετήθηκαν τελικά από την 24^η Γενική Συνέλευση του Οργανισμού (1987) και πήραν τη μορφή επισήμου κειμένου με τίτλο «**Στρατηγική του Προγράμματος**» (**Programme Strategy**)¹⁴. Η Στρατηγική περιλαμβάνει τους σκοπούς και τις κατευθυντήριες γραμμές της πολιτικής καθώς και ένα πρότυπο διαδικασίας (model process) για το σχεδιασμό και την εκτέλεση μιας εκστρατείας.

Το πρότυπο αυτό αποτυπώνεται στο **Διάγραμμα 3**¹⁵, το οποίο απεικονίζει τις διάφορες φάσεις της διαδικασίας και τους συσχετισμούς που δημιουργούνται μεταξύ των ενεργειών κάθε φάσης.

Ακολουθεί σύντομη περιγραφή των **τεσσάρων μεγάλων φάσεων**, που ανταποκρίνεται στην αλληλουχία του διαγράμματος και στους όρους που χρησιμοποιούνται σε αυτό.

---

¹⁴Κόνσολα Ν.Ν., (1995). Η Διεθνής Προστασία της Παγκόσμιας Πολιτιστικής Κληρονομιάς, Εκδόσεις Παπαζήση, Αθήνα, (σελ.118).

¹⁵Unesco Doc. 126 EX/20, Annex II (24/4/1987).

Πρώτη Φάση: Συμφωνία στη Διαδικασία

Το κράτος-μέλος αρχίζει τις διαπραγματεύσεις με τη Γραμματεία της Ουνέσκο σχετικά με την πιθανή συμβολή της Ουνέσκο σε συγκεκριμένο έργο προστασίας πολιτιστικού μνημείου ή χώρου «διεθνούς ενδιαφέροντος». Σε περίπτωση αμοιβαίας συμφωνίας γίνεται ανταλλαγή εγγράφων «εκδήλωσης προθέσεων» (statement of intent) μεταξύ των δύο μερών, στα οποία διατυπώνονται οι βασικές υποχρεώσεις, που αναλαμβάνει το κάθε μέρος. Μετά την έγκριση των σχετικών κειμένων από τη Γενική Συνέλευση της Ουνέσκο δημοσιοποιείται και από τα δύο μέρη η εκδήλωση πρόθεσης.

Η φάση αυτή υπολογίζεται να διαρκέσει ένα περίπου χρόνο.

Δεύτερη Φάση: Ανάπτυξη της Στρατηγικής της Εκστρατείας

Για την καλύτερη επικοινωνία μεταξύ των δύο μερών και την αποτελεσματικότερη διαδικασία λήψης των αποφάσεων ορίζεται «Εθνικός Συντονιστής» και αρχίζει η προσπάθεια εξεύρεσης των οικονομικών μέσων, που απαιτούνται για το αρχικό στάδιο της εκστρατείας. Ακολουθεί η εκπόνηση μελέτης για τη σημασία του μνημείου ή του χώρου και για τα προβλήματα διατήρησής του καθώς και η κατ' αρχήν εκτίμηση της υπάρχουσας διοικητικής και τεχνικής υποδομής. Η σπουδαιότερη όμως ενέργεια της φάσης αυτής είναι η διαμόρφωση της Στρατηγικής της Εκστρατείας και η έγκρισή της από το Εκτελεστικό Συμβούλιο της Ουνέσκο. Τέλος, γίνεται επίσημη ανακοίνωση από το Γενικό Διευθυντή σχετικά με το προτεινόμενο πρόγραμμα και τους κινδύνους, που απειλούν τη συγκεκριμένη θέση (Heritage Alert).

Η διάρκεια της φάσης αυτής μπορεί να κυμανθεί, κατά περίπτωση, μεταξύ ενός και δύο χρονών¹⁶.

---

¹⁶Κόνσολα Ν.Ν., (1995). Η Διεθνής Προστασία της Παγκόσμιας Πολιτιστικής Κληρονομιάς, Εκδόσεις Παπαζήση, Αθήνα, (σελ.119).

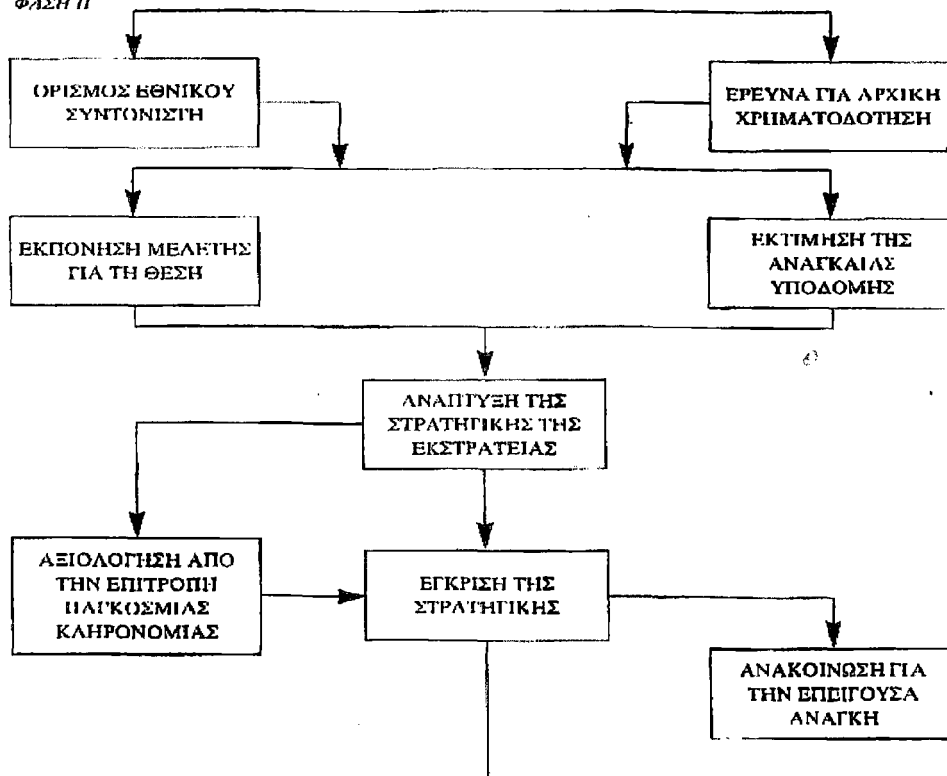
Διεθνείς Εκστρατείες για τη Διάσωση της Παγκόσμιας Κληρονομιάς

Διάγραμμα 3: Διεθνείς Εκστρατείες Διάσωσης: Διαδικασία Εξέλιξης των Εκστρατειών

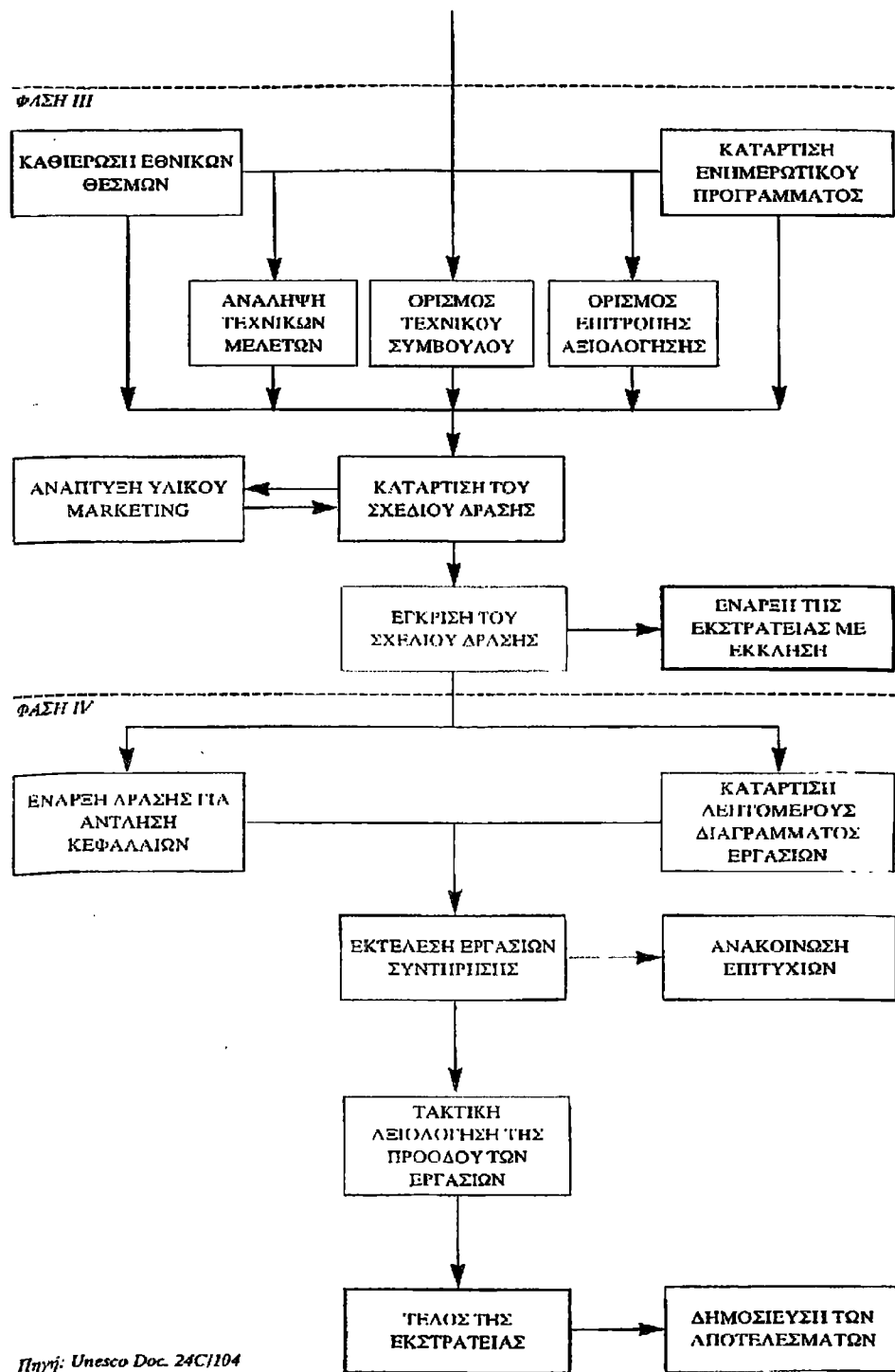
ΦΑΣΗ I

ΦΑΣΗ II

Οργάνωση των Διεθνών Εκστρατειών της Ουνέσκο

Τρίτη Φάση: Ανάπτυξη του Σχεδίου Δράσης της Εκστρατείας

Η φάση αυτή συνδέεται άμεσα με την οριστικοποίηση της διάρθρωσης του διοικητικού σχήματος, που θα διευθύνει το έργο στη χώρα στην οποία ανήκει το μνημείο, και θα αναλάβει την ενημέρωση του κοινού για τη σημασία του. Προσλαμβάνεται **τεχνικός σύμβουλος**, εκπονούνται **ειδικές τεχνικές μελέτες** και δημιουργείται η **Επιτροπή**, που θα αξιολογεί το **σχέδιο δράσης** σε όλη τη διάρκεια του έργου. Στη συνέχεια εξειδικεύεται το σχέδιο δράσης στις λεπτομέρειές του, **εγκρίνεται** από την κυβέρνηση της χώρας και το Εκτελεστικό Συμβούλιο της Ουνέσκο και προωθείται η έκκληση του Γενικού Διευθυντή. Η **έκκληση** γίνεται σε **επίσημη τελετή**, στην οποία δίνεται μεγάλη δημοσιότητα. Παράλληλα, γίνεται **διανομή του διαφημιστικού υλικού** παρουσίασης της θέσης.

Για τη φάση αυτή απαιτούνται δύο τουλάχιστον χρόνια.

Τέταρτη Φάση : Συγκέντρωση Οικονομικών Μέσων και Εκτέλεση

Στην τελική φάση εντατικοποιούνται κατ' αρχήν οι προσπάθειες **συγκέντρωσης χρημάτων** και συντάσσονται τα σχέδια εφαρμογής και κατασκευών. Κατόπιν προωθούνται οι **ενέργειες διάσωσης και προστασίας** μέχρι την ολοκλήρωσή τους. Με την λήξη των εργασιών αναγγέλλονται οι επιτυχίες του σχεδίου στα μέσα ενημέρωσης και στους εμπλεκόμενους φορείς, στο διεθνές και το εθνικό επίπεδο. Τέλος, αξιολογούνται τα αποτελέσματα της εκστρατείας και παρουσιάζονται σε ειδική έκδοση¹⁷.

---

¹⁷Κόνσολα Ν.Ν., (1995). Η Διεθνής Προστασία της Παγκόσμιας Πολιτιστικής Κληρονομιάς, Εκδόσεις Παπαζήση, Αθήνα, (σελ.119-122).

3.8.3 Οι Διεθνείς Εκστρατείες¹⁸

3.8.3.1 Γεωγραφική Κατανομή

Οι διεθνείς εκστρατείες διάσωσης της παγκόσμιας κληρονομιάς που οργανώθηκαν από την Ουνέσκο επεκτάθηκαν σε όλες σχεδόν τις μεγάλες γεωγραφικές και πολιτιστικές περιοχές του κόσμου (**Ευρώπη, αραβικές χώρες, Αφρική, Ασία, Λατινική Αμερική**) εκτός από την Αυστραλία και τη Βόρειο Αμερική. Οι περισσότερες εκστρατείες (7 από τις 24) πραγματοποιήθηκαν στην Ασία, ενώ πέντε που αφορούσαν αραβικές χώρες και δύο μόνο χώρες από το τμήμα της Αφρικής που βρίσκεται στα νότια της ερήμου της Σαχάρας. Πέντε εκστρατείες οργανώθηκαν στη Νότιο Αμερική (**οι δύο σε νησιά της Καραϊβικής**) και πέντε επίσης στην Ευρώπη.

Η συντριπτική πλειονότητα των εκστρατειών είχε σκοπό τη διάσωση μνημείων σε αναπτυσσόμενες χώρες. Το γεγονός αυτό είναι απόλυτα δικαιολογημένο, εφόσον οι αναπτυσσόμενες χώρες είχαν τη μεγαλύτερη ανάγκη οικονομικής και τεχνικής υποστήριξης, στην προσπάθεια που κατέβαλαν μετά την αποαποικιοποίησή τους να διασώσουν τα αξιόλογα μνημεία της κληρονομιάς τους και να αποκαταστήσουν με τον τρόπο αυτό την ιδιαίτερη πολιτιστική τους ταυτότητα. Έκπληξη πάντως προκαλεί η παρουσία της Βενετίας στον κατάλογο των εκστρατειών, για την οποία δεν υπάρχει αιτιολογική βάση από την άποψη των οικονομικών δυνατοτήτων της Ιταλίας. Αν ληφθεί μάλιστα υπόψη ότι η εκστρατεία αυτή υπήρξε η μεγαλύτερη σε διάρκεια και ότι απαίτησε σοβαρές προσπάθειες εκ μέρους της Ουνέσκο για την εξεύρεση χρηματοδότησής της και για το συντονισμό του όλου έργου, πρέπει να θεωρήσει κανείς την επιλογή αυτή του Οργανισμού ως λανθασμένη ή ακόμα και ως προκλητική για τις χώρες του Τρίτου κόσμου.

3.8.3.2 Είδη μνημείων

Όσον αφορά το είδος των χώρων και των μνημείων που αποτέλεσαν αντικείμενο της σωστικής παρέμβασης της διεθνούς κοινότητας μπορεί να γίνουν οι ακόλουθες παρατηρήσεις:

---

¹⁸Κόνσολα Ν.Ν., (1995). Η Διεθνής Προστασία της Παγκόσμιας Πολιτιστικής Κληρονομιάς, Εκδόσεις Παπαζήση, Αθήνα, (σελ.177-178).

Σε αρκετές περιπτώσεις επρόκειτο για ιστορικές πόλεις (**Βενετία, Κωνσταντινούπολη, Φέζ, Σάανα κ.α.**) που διατηρούν πληθώρα μνημείων από τις διάφορες περιόδους της διαχρονικής τους εξέλιξης. Στις πόλεις αυτές τα προβλήματα συντήρησης είναι οξύτατα και συνήθως σχετίζονται με γενικότερα θέματα, οικονομικά, κοινωνικά, πολεοδομικά και περιβαλλοντικά. Σε ορισμένες από τις πόλεις επιλέχθηκε για παρέμβαση ένα τμήμα του ιστορικού τους πυρήνα, ενώ σε άλλες η εκστρατεία αφορούσε το σύνολο του αστικού τους ιστού.

Μερικές εκστρατείες επικεντρώθηκαν στη συντήρηση και την αποκατάσταση αρχαιολογικών μνημείων – μεμονωμένων (όπως το **Μπορομπουντούρ**) ή σε συγκροτήματα (όπως τα **μνημεία της Ακρόπολης**)- ή εκτεταμένων αρχαιολογικών χώρων (**Καρχηδόνα, Μοέντζο-Ντάρο, Σουκοτάι κ.α.**).

Άλλη κύρια κατηγορία μνημείων για τα οποία οργανώθηκαν εκστρατείες ήταν τα κτιριακά συγκροτήματα ιστορικού χαρακτήρα όπως εκείνα της **Αϊτής, στο Γκορέ κ.α.**

Εκτός της τελευταίας κατηγορίας των ιστορικών μνημείων, τα περισσότερα από τα παραπάνω κτίσματα, είτε βρίσκονταν μέσα σε ιστορικές πόλεις είτε σε αρχαιολογικούς χώρους, είχαν θρησκευτική σημασία. Μερικά συνδέονται με θρησκείες του αρχαίου κόσμου, εξαφανισμένες πλέον (**ναοί της Νουβίας και της Ακρόπολης**), ενώ τα περισσότερα, ανεξάρτητα αν είναι σήμερα σε λειτουργία, ανήκουν στις κύριες θρησκείες που επικρατούν στην εποχή μας σε διάφορες περιοχές του κόσμου (**ισλαμικά τζαμιά, βουδιστικοί ή ινδοϋιστικοί ναοί, χριστιανικές εκκλησίες και μοναστήρια**).

Ας σημειωθεί επίσης ότι εκτός από μνημεία-έργα τέχνης με παγκόσμια φήμη, όπως αυτά της **Ακρόπολης, της Βενετίας, της Νούβιας κ.α.**, αρκετά άλλα μνημεία ή κτιριακά σύνολα παρουσιάζουν κυρίως τοπικό ενδιαφέρον, όπως **οι παλιές πόλεις της Μαυριτανίας, τα φρούρια της Αϊτής, το μοναστήρι του Αγίου Φραγκίσκου της Λίμας¹⁹ κ.ά.**

---

¹⁹Κόνσολα Ν.Ν., (1995). Η Διεθνής Προστασία της Παγκόσμιας Πολιτιστικής Κληρονομιάς, Εκδόσεις Παπαζήση, Αθήνα, (σελ.178).

3.8.3.3 Σκοποί²⁰

Τα προγράμματα δράσης των εκστρατειών δεν έχουν όλα τους ίδιους αντικειμενικούς σκοπούς ούτε χρησιμοποιούν τα ίδια μέσα για την πραγματοποίησή τους. Από την ανάλυσή τους προκύπτει ότι δύο είναι οι βασικοί σκοποί που επιδιώκουν: **α) η διάσωση και η συντήρηση μνημείων και χώρων και β) η αξιοποίηση και η ένταξή τους στη σύγχρονη ζωή.** Πρέπει όμως να σημειωθεί ότι σε ορισμένες από τις εκστρατείες, που αφορούν υποβαθμισμένες ιστορικές πόλεις, προστίθεται και **τρίτος σκοπός** σχετικός με τη γενικότερη **βελτίωση του αστικού περιβάλλοντος.**

Οι διαπιστώσεις που ακολουθούν αναφέρονται και στους τρεις παραπάνω σκοπούς.

α) Διάσωση και συντήρηση. Η συντήρηση και η αποκατάσταση των μνημείων αποτελεί τον πρωταρχικό σκοπό όλων των σχεδίων δράσης. Με την εκτέλεση των σχετικών εργασιών επιδιώκεται να αναχαιτιστεί κατ' αρχάς η φθορά των μνημείων και κατόπιν να στερεωθούν, να συντηρηθούν και, όπου είναι εφικτό, να αναστηλωθούν.

Σε ορισμένες περιπτώσεις θεωρήθηκε επίσης απαραίτητο να προηγηθεί ανασκαφική έρευνα για την αποκάλυψη των μνημείων και την πληρέστερη μελέτη της ιστορικής εξέλιξης των θέσεων και της μνημειακής τοπογραφίας τους. Σε μία μάλιστα από τις εκστρατείες (**Καρχηδόνα**) το κέντρο βάρους έπεσε στις ανασκαφικές εργασίες, με τη βοήθεια των οποίων ήρθαν στο φως σημαντικά τμήματα της αρχαίας πόλης, που στη συνέχεια συντηρήθηκαν και αποτέλεσαν επισκέψιμο αρχαιολογικό χώρο.

Για όλες τις παραπάνω εργασίες εξασφαλίζεται η συνεργασία επιστημόνων και τεχνικών διαφόρων κλάδων και η δημιουργία ειδικών εργαστηρίων συντήρησης κατάλληλα εξοπλισμένων.

---

²⁰Κόνσολα Ν.Ν., (1995). Η Διεθνής Προστασία της Παγκόσμιας Πολιτιστικής Κληρονομιάς, Εκδόσεις Παπαζήση, Αθήνα, (σελ.179).

Στο σχέδιο δράσης αρκετών εκστρατειών στις αναπτυσσόμενες χώρες εντάσσεται και η παροχή από τη διεθνή κοινότητα τεχνικής βοήθειας για την καθιέρωση θεσμικού πλαισίου προστασίας των πολιτιστικών αγαθών. Ιδιαίτερη σημασία δίνεται επίσης στην **παροχή συμβουλευτικών και εκπαιδευτικών υπηρεσιών για την επιμόρφωση στελεχών διοίκησης των αρχαιολογικών χώρων και των μουσείων.**

β) Αξιοποίηση των μνημείων και ένταξή τους στη σύγχρονη ζωή.

Εκτός από τα βασικά έργα διάσωσης και συντήρησης, στους σκοπούς πολλών εκστρατειών περιλαμβάνεται και η εκτέλεση έργων για την ένταξη των συντηρούμενων μνημείων στη σύγχρονη κοινωνική-οικονομική πραγματικότητα. Με τον κατάλληλο συνδυασμό παρεμβάσεων επιδιώκεται να συσχετιστούν τα μνημεία με το αστικό περιβάλλον, να συνυπάρξουν αρμονικά με τα γύρω κτίσματα να αποκτήσουν ένα λειτουργικό ρόλο. Με τον τρόπο αυτό, τα ιστορικά μνημεία παύουν να είναι νεκρά «μουσειακά» κελύφη, αποξενωμένα και απομονωμένα από την ανθρώπινη παρουσία και δράση. Αντί μάλιστα να θεωρούνται ανασχετικός παράγοντας της πολεοδομικής εξέλιξης και της οικονομικής προόδου, μεταβάλλονται σε ενεργά στοιχεία της σύγχρονης ζωής με σημαντική συμβολή στις αναπτυξιακές διαδικασίες.

Τα έργα αυτής της κατηγορίας περιλαμβάνουν:

- **τη δημιουργία ιστορικών και αρχαιολογικών πάρκων** – όπου τα μνημεία συγκροτούν ένα αδιάσπαστο σύνολο με το φυσικό περιβάλλον- για την ανάπτυξη πολιτιστικού τουρισμού,
- **την εύστοχη αξιοποίηση των ιστορικών κτιρίων των πόλεων** με την απόδοσή τους σε νέες, πολιτιστικές συνήθως, χρήσεις (μουσεία, πολιτιστικά κέντρα κτλ.) και
- **άλλες παρεμβάσεις πολεοδομικού και χωροταξικού χαρακτήρα** (όπως π.χ. τη διοχέτευση της οικοδομικής δραστηριότητας εκτός του κέντρου) για την αναζωογόνηση του ιστορικού κέντρου των πόλεων²¹.

---

²¹Κόνσολα Ν.Ν., (1995). Η Διεθνής Προστασία της Παγκόσμιας Πολιτιστικής Κληρονομιάς, Εκδόσεις Παπαζήση, Αθήνα, (σελ.180).

γ) **Βελτίωση της αστικής υποδομής.** Αρκετά από τα σχέδια δράσης για τη διάσωση των μνημείων, που βρίσκονται σε ιστορικές πόλεις αναπτυσσόμενων χωρών, περιλαμβάνουν ανάμεσα στους κύριους σκοπούς τους το σχεδιασμό και την εκτέλεση έργων υποδομής που δεν σχετίζονται, άμεσα τουλάχιστον, με τα έργα συντήρησης των μνημείων. Οι ιστορικές αυτές πόλεις παρουσιάζουν **συσσωρευμένα προβλήματα**, όπως η **υπερσυγκέντρωση πληθυσμού και οικονομικών δραστηριοτήτων** στο κέντρο τους, η **αυθαίρετη δόμηση**, η **έλλειψη τεχνικής και κοινωνικής υποδομής κ.ά.**

Η Ουνέσκο έχοντας επισημάνει τα τεράστια και χρόνια προβλήματα των πόλεων αυτών αποφάσισε να ασκήσει ουσιαστική παρέμβαση για την αντιμετώπισή τους μέσω των διεθνών εκστρατειών της. Συνέδεσε δηλαδή τα **προγράμματα διάσωσης των μνημείων** με ευρύτερα κοινωνικά και οικονομικά προγράμματα των χωρών αυτών και έστρεψε τις προσπάθειές της κυρίως στην **κατασκευή έργων αστικής υποδομής** (δρόμων, δικτύων ύδρευσης και αποχέτευσης κτλ.), με απώτερο σκοπό τη **βελτίωση των συνθηκών διαβίωσης των κατοίκων των υποβαθμισμένων περιοχών των πόλεων** και τη γενικότερη **αναβάθμιση του αστικού περιβάλλοντος.**

Παρ' όλο που η επέκταση της παρέμβασης της Ουνέσκο στον τομέα της κοινωνικής πολιτικής μπορεί να θεωρηθεί ως παρέκκλιση από τον κύριο σκοπό των εκστρατειών, τη διάσωση δηλαδή των μνημείων της πολιτιστικής κληρονομιάς, πρέπει να τονιστεί ότι οι ενέργειες αυτές του Οργανισμού διακρίνονται από υψηλό αίσθημα ανθρωπισμού και αλληλεγγύης²².

3.8.4 Συνοπτική Θεώρηση²²

Η **προστασία της παγκόσμιας πολιτιστικής κληρονομιάς** αποτέλεσε ένα ιδιαίτερο πεδίο πολιτικής και δράσης των διεθνών οργανισμών. Η κινητοποίησή τους για θέματα προστασίας των πολιτιστικών αγαθών εκδηλώθηκε με **τέσσερις βασικούς τρόπους:**

---

²²Κόνσολα Ν.Ν., (1995). Η Διεθνής Προστασία της Παγκόσμιας Πολιτιστικής Κληρονομιάς, Εκδόσεις Παπαζήση, Αθήνα, (σελ.180).

α) Με τη **σύγκλιση**, από την περίοδο του μεσοπολέμου και πέρα, **διεθνών συνεδρίων**, κατά τη διάρκεια των οποίων ειδικοί επιστήμονες από διάφορες χώρες διαπραγματεύθηκαν θέματα σχετικά με τη συντήρηση και την αποκατάσταση των μνημείων της πολιτιστικής κληρονομιάς και κατέληξαν στη σύνταξη εξαιρετικής σπουδαιότητας κειμένων (**ψηφισμάτων, διακηρύξεων και χαρτών**), στα οποία οροθετούνται νέες έννοιες και διατυπώνονται βασικές αρχές και κατευθύνσεις. Ανάμεσα στα κείμενα αυτού του είδους, εκείνα που είχαν τη μεγαλύτερη απήχηση ήταν ο Χάρτης της Βενετίας (1964), ο οποίος προσδιορίζει τις κύριες αρχές αποκατάστασης των αρχιτεκτονικών μνημείων, και η Διακήρυξη του Άμστερνταμ (1975), η οποία εισάγει και διασαφηνίζει την έννοια της ολοκληρωμένης συντήρησης.

β) Με την **ίδρυση ανεξάρτητων και ειδικευμένων θεσμικών οργάνων (ICOM, ICCROM, ICOMOS κ.ά)**, που πλαισίωσαν την Ουνέσκο και ανέλαβαν δράση στον τομέα της προστασίας των κινητών και ακίνητων πολιτιστικών αγαθών, και ιδιαίτερα **της μελέτης, της συντήρησης και της ανάδειξής τους**. Τα ειδικά αυτά όργανα δραστηριοποίησαν ένα μεγάλο αριθμό εκπροσώπων της διεθνούς επιστημονικής κοινότητας, οι οποίοι με το κύρος, τις γνώσεις και την εμπειρία τους κατόρθωσαν να φέρουν στις αποφάσεις της Ουνέσκο την αναγκαία ισορροπία ανάμεσα στις πολιτικές και τις επιστημονικές συντεταγμένες που τις μορφοποιούν. Επιπλέον, αρκετά συχνά λειτούργησαν ως ομάδες πίεσης προς τις εθνικές κυβερνήσεις με άμεσες παρεμβάσεις ή με την ευαισθητοποίηση και την κινητοποίηση της κοινής γνώμης σε θέματα προστασίας. Οι φορείς αυτοί έδωσαν ακόμη την ευκαιρία για διαρκή ανταλλαγή επιστημονικών γνώσεων και ιδεών και για την προετοιμασία στελεχών ειδικευμένων στη διαχείριση της πολιτιστικής κληρονομιάς.

γ) Με τη **θέσπιση κανόνων συμπεριφοράς, νομικού χαρακτήρα**, μέσω των Συμβάσεων της Ουνέσκο και του Συμβουλίου της Ευρώπης καθώς και των Συμβάσεων της Ουνέσκο. Οι Συμβάσεις συντέλεσαν κατ' αρχάς στην εδραίωση της αντίληψης ότι η διεθνής κοινότητα νομιμοποιείται να καθιερώνει κανόνες δικαίου για τη ρύθμιση θεμάτων προστασίας των πολιτιστικών αγαθών²³.

---

²³Κόνσολα Ν.Ν., (1995). Η Διεθνής Προστασία της Παγκόσμιας Πολιτιστικής Κληρονομιάς, Εκδόσεις Παπαζήση, Αθήνα, (σελ.182).

Παρουσιάζουν βέβαια ατέλειες και ασάφειες που οφείλονται στο γεγονός ότι το κείμενό τους είναι αποτέλεσμα συμβιβασμού ανάμεσα σε αντιμαχόμενες απόψεις και συμφέροντα κρατών με ανομοιογένεια πολιτική, οικονομική και πολιτισμική. Κατόρθωσαν όμως ως ένα σημείο να επιβάλουν στη συνείδηση των πολιτικών ηγεσιών, αλλά και του ευρέως κοινού, την προσήλωση προς τη βασική ηθική αρχή του σεβασμού της πολιτιστικής κληρονομιάς όλων των λαών. Υπολογίσιμη υπήρξε επίσης η επίδραση των Συστάσεων της Ουνέσκο στη διαμόρφωση της ιδεολογίας της προστασίας. Οι Συστάσεις μάλιστα, επειδή ακριβώς δεν έχουν δεσμευτική ισχύ, αποτέλεσαν την έκφραση της ελεύθερης, ως ένα βαθμό, από πολιτικούς περιορισμούς βούλησης των εκπροσώπων των κρατών και των ειδικών επιστημόνων που έλαβαν μέρος στη σύνταξή τους και περιέλαβαν έτσι ριζοσπαστικότερου χαρακτήρα κατευθυντήριες γραμμές. Οι κατευθύνσεις αυτές αναγνωρίστηκαν ως γενικά αποδεκτές αρχές και πρότυπα και επηρέασαν, αμέσως ή εμμέσως, τη χάραξη της πολιτικής των κρατικών και άλλων φορέων προστασίας.

δ) Με **επιχειρησιακή δράση**, δηλαδή την ανάληψη πρωτοβουλιών εκ μέρους της Ουνέσκο, αλλά και άλλων μη κυβερνητικών και διακυβερνητικών οργανισμών, που στοχεύουν στην παροχή οικονομικής και τεχνικής βοήθειας για την προστασία της πολιτιστικής κληρονομιάς των αναπτυσσόμενων κυρίως χωρών. Μέσω της δράσης αυτής δοκιμάστηκαν στην πράξη και καθιερώθηκαν βασικές επιστημονικές αρχές για τη συντήρηση, την αποκατάσταση και την προσαρμογή των μνημείων σε νέες χρήσεις, επιβλήθηκαν κανόνες διαχείρισης της πολιτιστικής κληρονομιάς και επιδιώχθηκε μεταφορά τεχνογνωσίας από τις ανεπτυγμένες στις αναπτυσσόμενες χώρες²⁴.

---

²⁴Κόνσολα Ν.Ν., (1995). Η Διεθνής Προστασία της Παγκόσμιας Πολιτιστικής Κληρονομιάς, Εκδόσεις Παπαζήση, Αθήνα, (σελ.183).

Τίτλος Δ': Η ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΣΗ ΤΟΥ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΟΣ ΣΕ ΚΟΙΝΟΤΙΚΟ ΕΠΙΠΕΔΟ: Η ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΕΝΩΣΗ ΚΑΙ Ο ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΣ – ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΣ 2000

3.9 Ερμηνεία της Ευρωπαϊκής Επιτροπής¹

Η Ευρωπαϊκή Ένωση εξειδικεύει την νομοθεσία των πολιτιστικών αγαθών, αφού υπογραμμίζει ότι τα εμπόδια στις συναλλαγές που καταγγέλλονται από τους επαγγελματικούς κύκλους αφορούν κατά κύριο λόγο τις διαδικασίες που εφαρμόζουν τα κράτη μέλη για την προστασία της πολιτιστικής τους κληρονομιάς⁹.

Η Ένωση εκτιμά ότι, είτε το κράτος παρεμβαίνει προληπτικά και αυτοδίκαια για να απαγορεύσει κατ' εφαρμογήν ενός προληπτικού ελέγχου, η ακολουθούμενη διαδικασία συμβιβάζεται με το άρθρο 36, μόνο εφόσον σέβεται τις εξής **απαιτήσεις**:

- Το κράτος δεν μπορεί να προσφεύγει σε κατάχρηση της έννοιας των εθνικών θησαυρών, όπως οριοθετείται από την Επιτροπή.

- Οι αποφάσεις του πρέπει να αιτιολογούνται.

- Οι αποφάσεις του πρέπει να συμφωνούν με τη γνώμη μιας εθνικής επιτροπής. Η επιτροπή αυτή πρέπει να αποτελείται από εκπροσώπους όχι μόνο των εθνικών αρχών και των μουσείων αλλά και των αιθουσών τέχνης και των εμπόρων (ο όρος αυτός θεωρήθηκε από πολλά κράτη - μέλη απαράδεκτη παρέμβαση των εμπορικών συμφερόντων στην προστασία της πολιτιστικής κληρονομιάς).

- Είναι σκόπιμο να μπορεί να ζητείται από τις δημόσιες αρχές η έκδοση μιας επικυρωμένης γνωμοδότησης σχετικά με τη δυνατότητα εξόδου από τη χώρα ενός συγκεκριμένου αγαθού. Η θετική γνωμοδότηση πρέπει να δεσμεύει το κράτος που την εξέδωσε για μια περίοδο οριζόμενη από αυτό, η οποία δεν πρέπει να είναι μικρότερη της πενταετίας.

Όσον αφορά τα αγαθά που υπάγονται σε προηγούμενο έλεγχο στην εξαγωγή, πρέπει επιπλέον να τηρούνται οι ακόλουθες αρχές:

- Όλες οι αποφάσεις που απαιτούνται για την αποστολή τους πρέπει να λαμβάνονται μέσα σε εύλογο χρονικό διάστημα. Το διάστημα αυτό δεν πρέπει, κατά την Επιτροπή, να ξεπερνά το μήνα, προθεσμία που είναι όμως υπερβολικά σύντομη.

---

¹Δάφνη Βουδούρη (1992). Η Προστασία της Πολιτιστικής Κληρονομιάς στην Προοπτική της Ενιαίας Ευρωπαϊκής Αγοράς Εκδόσεις Παπαζήση, Αθήνα, (σελ.110).

- Το κράτος δεν μπορεί να διευκρινίζει την αρχή ενώπιον της οποίας ασκείται προσφυγή κατά των αποφάσεών του, καθώς και την προθεσμία άσκησης της.

- Το κράτος δεν μπορεί να ασκεί το δικαίωμα προτίμησής του κατά την διέλευση των συνόρων για αγαθά των οποίων έχει επιτρέψει την έξοδο. Η παραμονή των εν λόγω αγαθών στο εθνικό έδαφος εξασφαλίζεται εξίσου και οι εμπορικές συναλλαγές διαταράσσονται λιγότερο εάν το κράτος ασκεί το δικαίωμα προτίμησης κατά την εξέταση της αίτησης για τη χορήγηση της άδειας εξόδου.

Στο σχέδιο ερμηνευτικής ανακοίνωσης, η Επιτροπή διευκρινίζει ακόμη ότι οι παραπάνω όροι πρέπει να τηρούνται και όσον αφορά τον έλεγχο της αποστολής αντικειμένων για καθαρά πολιτιστικές εκθέσεις (χωρίς δικαίωμα πώλησης), συνδιασκέψεις, διεθνή συνέδρια και παρόμοιες εκδηλώσεις. Ο στόχος όμως του εν λόγω ελέγχου δεν είναι πλέον η διατήρηση των πολιτιστικών αγαθών στο εθνικό έδαφος αλλά η ασφάλειά τους και η επάνοδός τους στη χώρα. Αν και οι εκδηλώσεις αυτές συμβάλλουν στην ευρεία ακτινοβολία του εθνικού πολιτισμού, τα υπερβολικά πολλά ταξίδια μπορεί να αποβούν επικίνδυνα, ιδίως για τις αρχαιότητες. Τα κράτη-μέλη οφείλουν επομένως να αιτιολογούν μια τυχόν αρνητική απόφασή τους για λόγους έλλειψης ή ανεπάρκειας των παρεχόμενων εγγυήσεων για την επιστροφή των αγαθών στη χώρα προέλευσης χωρίς αλλοίωση της ποιότητάς τους².

3.10 Μία κοινότητα πολιτισμών³

Με την υπογραφή της συνθήκης για την Ευρωπαϊκή Ένωση, το 1992 στο Μάαστριχτ, εκδηλώθηκε η βούληση για μια Ευρώπη των λαών. Και η Ευρώπη αυτή περιλαμβάνει επίσης τον πολιτισμό: για πρώτη φορά, τα συμβαλλόμενα μέρη παρέχουν στην Ένωση δική της αρμοδιότητα σε αυτόν τον τομέα.

---

²Δάφνη Βουδούρη (1992). Η Προστασία της Πολιτιστικής Κληρονομιάς στην Προοπτική της Ενιαίας Ευρωπαϊκής Αγοράς Εκδόσεις Παπαζήση, Αθήνα, (σελ.110).

³Ευρωπαϊκή Επιτροπή – Γενική Διεύθυνση Τύπου και Επικοινωνίας, (2002), «Οικοδομώντας την Ευρώπη των Λαών», Εκδόσεις B-1049 Bruxelles, Ευρωπαϊκές Κοινοότητες, (σελ. 3).

Με τη Συνθήκη θεσπίστηκε επίσης «ευρωπαϊκή ιθαγένεια» η οποία συμπληρώνει και δεν αντικαθιστά την εθνική ιθαγένεια. Η έννοια της ευρωπαϊκής ιθαγένειας εκφράζει τις θεμελιώδεις αξίες που μοιράζονται οι Ευρωπαίοι και στις οποίες στηρίζεται η ευρωπαϊκή οικοδόμηση. Επίσης θεμελιώνεται στην εκπληκτική πολιτιστική κληρονομιά των Ευρωπαίων. Υπερβαίνοντας τις γεωγραφικές, θρησκευτικές ή πολιτικές διαιρέσεις, τα καλλιτεχνικά, επιστημονικά ή φιλοσοφικά ρεύματα αλληλοεπηρεάστηκαν και αλληλοεμπλουτίστηκαν μέσα στους αιώνες, διαμορφώνοντας την κοινή κληρονομιά που μπορούν σήμερα να επικαλεσθούν οι διάφοροι πολιτισμοί της Ένωσης⁴.

Πράγματι, όσο και αν είναι διαφορετικοί, οι ευρωπαϊκοί λαοί μοιράζονται μια ιστορία η οποία ορίζει τη θέση της Ευρώπης μέσα στον κόσμο και θεμελιώνει την ιδιαιτερότητά της.

Κεντρικός στόχος της πολιτικής που ακολουθεί η Ένωση είναι η ανάδειξη των κοινών χαρακτηριστικών στις ευρωπαϊκές πολιτιστικές κληρονομίες, η ενίσχυση του αισθήματος ένταξης στην ίδια κοινότητα αλλά με σεβασμό της εθνικής και περιφερειακής πολιτιστικής πολυμορφίας, η συμβολή στην ανάπτυξη και τη διάδοση των πολιτισμών.

Οι ενισχύσεις που παρέχει η Ένωση στο πλαίσιο των κοινωνικών ή των περιφερειακών πολιτικών της (τουλάχιστον 500 εκατ. ευρώ το χρόνο) κάνουν την Ευρώπη σπουδαιότατο παράγοντα της πολιτιστικής ανάπτυξης.

Όμως, πέρα από αυτήν την οικονομική επένδυση, ο ρόλος της Ένωσης είναι να διευκολύνει τις πολιτιστικές ανταλλαγές, τη συνεργασία μεταξύ των παραγόντων στο χώρο του πολιτισμού σε ευρωπαϊκά σχέδια και δίκτυα, να διευκολυνθεί η αμοιβαία γνώση της πολιτιστικής δημιουργίας, να ενισχυθούν οι δυνατότητες έκφρασης καθενός από τους λαούς της Ένωσης.

---

⁴Ευρωπαϊκή Επιτροπή – Γενική Διεύθυνση Τύπου και Επικοινωνίας, (2002), «Οικοδομώντας την Ευρώπη των Λαών», Εκδόσεις B-1049 Bruxelles, Ευρωπαϊκές Κοινοότητες, (σελ. 3).

Από το 2000 και μετά, ακολουθώντας πρωτοποριακά προγράμματα στους τομείς της πολιτιστικής κληρονομιάς, της μετάφρασης και της καλλιτεχνικής συνεργασίας, η Ευρωπαϊκή Ένωση έθεσε σε εφαρμογή ένα πρώτο **πρόγραμμα-πλαίσιο αφιερωμένο εξ ολοκλήρου στον πολιτισμό, το «Πολιτισμός 2000»**, το οποίο αποτελεί και τον ακρογωνιαίο λίθο της πολιτιστικής δράσης της. Με **προϋπολογισμό 167 εκατ. ευρώ για τέσσερα χρόνια**, το πρόγραμμα φαίνεται φτωχό σε σύγκριση με το σύνολο δαπανών της Ένωσης. Ωστόσο, πολλές άλλες πολιτικές της Ένωσης ασχολούνται επίσης με τον πολιτισμό στην ευρύτερη έννοιά του: εκτός από την περιφερειακή και την κοινωνική πολιτική, οι πολιτικές εκπαίδευσης και κατάρτισης, τα προγράμματα επιστημονικής έρευνας, οι πρωτοβουλίες υπέρ των γλωσσών υποστηρίζουν στο σύνολό τους, μέσω συγκεκριμένων ενεργειών, την ιδέα μια πολλαπλής Ευρώπης με κοινή πολιτιστική κληρονομιά⁵.

Μια πολλαπλή Ευρώπη, αλλά επίσης μια Ευρώπη που μεταφέρει τις αξίες της πολιτιστικής πολυμορφίας και του διαλόγου πέρα από τα σύνορά της. Η επιδίωξη αυτή βρίσκεται στο επίκεντρο των συμφωνιών της Ένωσης με τρίτες χώρες για θέματα όπως η διαφύλαξη της παγκόσμιας πολιτιστικής κληρονομιάς, η αμοιβαία γνώση των έργων, η υποστήριξη τοπικών πολιτιστικών δραστηριοτήτων, οι ανταλλαγές μεταξύ των περιφερειών και των χωρών. Με όλα αυτά τα μέσα η Ευρωπαϊκή Ένωση συμβάλλει στην κοινωνική ανάπτυξη και στην κατανόηση μεταξύ των λαών.

3.11 Προστασία και αξιοποίηση της πολιτιστικής κληρονομιάς⁵

Οι ενέργειες της Ευρωπαϊκής Ένωσης για τη διαφύλαξη και αξιοποίηση της πολιτιστικής κληρονομιάς αφορούν σήμερα τα κτίρια, το περιβάλλον, τα αντικείμενα και τα καλλιτεχνικά έργα καθώς και την άυλη κληρονομιά.

---

⁵Ευρωπαϊκή Επιτροπή – Γενική Διεύθυνση Τύπου και Επικοινωνίας, (2002), «Οικοδομώντας την Ευρώπη των Λαών», Εκδόσεις B-1049 Bruxelles, Ευρωπαϊκές Κοινότητες, (σελ. 3-4).

Για τον καθορισμό της κοινής κληρονομιάς των λαών της Ευρώπης συνεκτιμώνται πλήρως οι παραδόσεις, τα έθιμα, οι γνώσεις και η τεχνογνωσία. Ερείπια της ρωμαϊκής εποχής ή ένας τόπος σπάνιου φυσικού κάλλους έχουν σημασία όχι μόνον για τους κατοίκους της περιοχής, αλλά για όλους τους Ευρωπαίους.

Με την αποκατάσταση μιας ιστορικής συνοικίας ή τη διαφύλαξη μιας λαϊκής παράδοσης, πέρα από τα οφέλη στον τουρισμό, αποδίδεται στην τοπική κοινωνία ο δυναμισμός και η ταυτότητά της. Το **σωματείο «Euroregio»** στο Βέλγιο με γάλλους, έλληνες και ιταλούς εταίρους, **προσπαθεί να διαιωνίσει την πολιτιστική μνήμη των ευρωπαϊκών λαών.** Είτε πρόκειται για **αρχαιολογική ή μνημειακή κληρονομιά** είτε για **εθνογραφία ή λαϊκές παραδόσεις**, η Euroregio συγκεντρώνει κινηματογραφημένη τεκμηρίωση την οποία διαθέτει κατόπιν στις εθνικές και περιφερειακές τηλεοράσεις, τα ερευνητικά κέντρα και τους παράγοντες του χώρου της εκπαίδευσης στην Ευρώπη.

Το «Πρόγραμμα 2000» διαθέτει ένα τρίτο του προϋπολογισμού του σε τέτοια σχέδια διαφύλαξης και ευαισθητοποίησης των ευρωπαϊκών λαών στην κοινή κληρονομιά. Τα σχέδια αυτά μπορεί να αφορούν την κατάρτιση των επαγγελματιών του τομέα, την ανταλλαγή εμπειριών ή τη δημιουργία υποστρωμάτων πολυμέσων. Εκτός από το **πρόγραμμα «Πολιτισμός 2000»**, πολυάριθμα χρηματοδοτικά μέσα της Ευρωπαϊκής Ένωσης λαμβάνουν υπόψη τη διαφύλαξη και την αξιοποίηση της πολιτιστικής κληρονομιάς. Το **Ευρωπαϊκό Ταμείο Περιφερειακής Ανάπτυξης** διαθέτει σημαντικά **κονδύλια για περιφερειακά σχέδια υποστήριξης στην ανάπτυξη.** Σε ορισμένες περιπτώσεις τα σχέδια αυτά περιλαμβάνουν τη διάσταση «ανακαίνιση και αξιοποίηση της πολιτιστικής κληρονομιάς».

Έτσι, η **Ελλάδα** έθεσε σε εφαρμογή ένα ευρύ πολιτιστικό **πρόγραμμα 605 εκατ. ευρώ για την περίοδο 2000-2006**, με χρηματοδότηση κατά τα δύο τρίτα από την Ευρωπαϊκή Ένωση, το οποίο περιλαμβάνει μια πτυχή διαφύλαξης και ανάδειξης της αρχαιολογικής κληρονομιάς μέσω υποστήριξης στον εκσυγχρονισμό των μουσείων και των υπηρεσιών που αυτά παρέχουν στο κοινό⁶.

---

⁶Ευρωπαϊκή Επιτροπή – Γενική Διεύθυνση Τύπου και Επικοινωνίας, (2002), «Οικοδομώντας την Ευρώπη των Λαών», Εκδόσεις Β-1049 Bruxelles, Ευρωπαϊκές Κοινότητες, (σελ. 4,14).

Τα προγράμματα της Ευρωπαϊκής Ένωσης για το περιβάλλον μπορούν επίσης να υποστηρίξουν σχέδια με πολιτιστική διάσταση. Στο **Καρνάκ της Γαλλίας** ευρίσκεται ο σημαντικότερος χώρος μεγαλιθικών μνημείων στην Ευρώπη. Το μέρος προσελκύει πολλούς τουρίστες και ήταν θύμα της επιτυχίας του και της ολοένα μεγαλύτερης συρροής επισκεπτών. Με τη βοήθεια του περιβαλλοντικού LIFE, εκτελέστηκε ένα **σχέδιο διαφύλαξης και αξιοποίησης του χώρου του Καρνάκ**, από τον Ιούλιο του 1994 έως τον Ιανουάριο του 1999, με **στόχο να ευαισθητοποιηθούν οι τουρίστες στις ενδεχόμενες ζημιές που προκαλεί η παρουσία τους.**

3.11.1 Το Θέατρο, δραστηριότητα πολυμέσων⁷.

Πώς ήταν οι θεατρικές παραστάσεις στην Πομπηία ή στο θέατρο του Διονύσου που σήμερα έχει χαθεί; Για να το καταλάβουμε, αξίζει περισσότερο ένα σχέδιο, κατά προτίμηση σε εικονική πραγματικότητα και σε τρεις διαστάσεις, παρά ένας μεγάλος λόγος. Ιδίως όταν, χάρη στο σχέδιο αυτό που συνδυάζεται με την κατάλληλη ηχητική επένδυση και τον ανάλογο φωτισμό, ο θεατής αισθάνεται ότι μπορεί να πει: «ήμουν κι εγώ εκεί!»

Χάρη στις γνώσεις των ειδικών, αρχιτεκτόνων και αρχαιολόγων και το ταλέντο των προγραμματιστών πληροφορικής και των καλλιτεχνών των πολυμέσων, το σχέδιο «**Θέατρο**» παρέχει τη δυνατότητα να ξαναζήσουμε αυτό που αισθανόταν οι θεατές της εποχής; Μια νέα και δυναμική προοπτική για την ιστορία της τέχνης. Αλλά και μια επάνοδος του θεάτρου στις ρίζες του το οποίο, ήδη από τις απαρχές του, χρησιμοποιούσε πολυμέσα χωρίς να το ξέρει.

Σκοπός του σχεδίου είναι τα καινοτόμα αυτά βοηθήματα να τεθούν στη διάθεση των εκπαιδευτικών, των σπουδαστών και των ερευνητών που ενδιαφέρονται για την ιστορία της θεατρικής πράξης από την αρχαία Ελλάδα μέχρι τις μέρες μας.

---

⁷Ευρωπαϊκή Επιτροπή – Γενική Διεύθυνση Τύπου και Επικοινωνίας, (2002), «Οικοδομώντας την Ευρώπη των Λαών», Εκδόσεις B-1049 Bruxelles, Ευρωπαϊκές Κοινότητες, (σελ. 14).

Τα βοηθήματα αυτά έχουν πολλές **μορφές** – μοντελοποίηση αρχιτεκτονικών δομών, τεχνικές κινούμενων εικόνων, βάσεις γραφικών δεδομένων και κειμένων καθώς και χρήση του VRML (εικονική πραγματικότητα) – και διατίθενται σε CD-ROM και μέσω του διαδικτύου.

Στο σχέδιο, το οποίο στηρίχθηκε από το 1994 έως το 1998 από την Ευρωπαϊκή Ένωση μέσω του πέμπτου προγράμματος-πλαισίου έρευνας και τεχνολογικής ανάπτυξης, συμμετέχουν πολλοί εταίροι από τη Γερμανία, την Ελλάδα, τη Γαλλία, την Ιταλία, τις Κάτω Χώρες και το Ηνωμένο Βασίλειο.

3.11.2 Το OLAND διαφυλάσσει το παρελθόν του⁸

Στο σουηδικό νησί του Oland, η ανακοίνωση ότι **το κράτος πώλησε το κτήμα του Skaftekarr** προκάλεσε αμέσως την ομόθυμη αντίδραση του πληθυσμού και την **ίδρυση του σωματείου Vision Skaftekarr**. Στο σωματείο αυτό **μετέχουν 600 κάτοικοι του βόρειου τμήματος της νήσου**, αποφασισμένοι να μη δεχθούν την εξαφάνιση ενός από τα πιο όμορφα αρχιτεκτονικά στολίδια της ιστορικής κληρονομιάς τους. Χάρη στην παρέμβαση των διαρθρωτικών ταμείων της Ευρωπαϊκής Ένωσης, από το 1994 έως το 1999, το σωματείο επιτυγχάνει να αγοράσει το κτήμα και να διαφυλάξει το κυριότερο κτίριο που χτίστηκε το 1860 για να στεγάσει μια δασική σχολή.

Οι χώροι του στεγάζουν σήμερα ένα μουσείο, μια αίθουσα εκθέσεων, μια αίθουσα τελετών και μια καφετέρια. Επίσης **διεξάγεται εκεί επαγγελματική κατάρτιση με σκοπό την τόνωση της τοπικής οικονομίας**. Στο πάρκο που περιβάλλει το κτίριο, οι επισκέπτες μπορούν να θαυμάσουν 140 είδη αιωνόβιων δένδρων, μερικά από τα οποία είναι πολύ σπάνια. Στις αλέες πολυάριθμα ερείπια κατοικιών που χρονολογούνται από τον 3^ο έως τον 8^ο αιώνα αποτελούν το πλαίσιο ιστορικών αναπαραστάσεων, αληθινών ζωντανών πινάκων με κομπάρσους ντυμένους με κοστούμια εποχής.

---

⁸Ευρωπαϊκή Επιτροπή – Γενική Διεύθυνση Τύπου και Επικοινωνίας, (2002), «Οικοδομώντας την Ευρώπη των Λαών», Εκδόσεις B-1049 Bruxelles, Ευρωπαϊκές Κοινότητες, (σελ. 15).

Παρακολουθώντας τις αναπαραστάσεις, το κοινό ανακαλύπτει και πάλι τις παραδοσιακές μεθόδους κατασκευής εργαλείων και σκευών. Μέχρι σήμερα, περισσότεροι από 40 000 επισκέπτες είχαν την ευκαιρία να χαρούν το κτήμα του Skaftekarr.

3.11.3 Η ψηφιακή τεχνολογία στην υπηρεσία της πολιτιστικής κληρονομιάς⁹

Οι πρωτοβουλίες για την ευρωπαϊκή πολιτιστική κληρονομιά μπορούν επίσης να αξιοποιήσουν τις δυνατότητες που προσφέρουν οι τεχνολογίες της κοινωνίας των πληροφοριών και μάλιστα τόσο για τη διαφύλαξη όσο και για την εμπορική εκμετάλλευση.

Οι ταινίες που χρονολογούνται από τις απαρχές του κινηματογράφου διατηρούνται συνήθως σε σελουλόνι, το οποίο είναι ιδιαίτερα ευπαθές υπόστρωμα, και πολλές από αυτές έχουν ήδη καταστραφεί, μερικά ή ολικά. Η μεταφορά αυτών των έργων σε ψηφιακό υπόστρωμα, το οποίο θεωρείται αναλλοίωτο, ήλθε να προστεθεί στις κλασικές τεχνικές διατήρησης και αποκατάστασης. Λόγω του χρόνου και των μέσων που απαιτεί ένα έργο τέτοιας έκτασης, το **πρόγραμμα MEDIA** παρέχει πολύτιμη οικονομική βοήθεια σε εταιρικά σχήματα μεταξύ ειδικών της ψηφιακής τεχνολογίας και υπευθύνων των ταινιοθηκών, καθώς και σε ειδικά προγράμματα κατάρτισης.

Με σκοπό την ανάπτυξη της κοινωνίας των πληροφοριών στην Ευρώπη, το πρόγραμμα- πλαίσιο έρευνας και τεχνολογικής ανάπτυξης της Ευρωπαϊκής Ένωσης ενθαρρύνει τις βιομηχανίες των πολυμέσων, τους πολιτιστικούς οργανισμούς και τα πανεπιστήμια να συνεργάζονται στο πλαίσιο εταιρικών σχημάτων.

---

⁹Ευρωπαϊκή Επιτροπή – Γενική Διεύθυνση Τύπου και Επικοινωνίας, (2002), «Οικοδομώντας την Ευρώπη των Λαών», Εκδόσεις B-1049 Bruxelles, Ευρωπαϊκές Κοινότητες, (σελ. 16-17).

Αξιοποιώντας την εμπειρία και τους πόρους του ιδιωτικού τομέα, οι βιβλιοθήκες, τα μουσεία και τα κέντρα διαφύλαξης αρχείων μπορούν να αναπτύξουν νέες μορφές προϊόντων και υπηρεσιών και να αναδείξουν τις δυνατότητές τους στην οικονομία του ηλεκτρονικού πολιτισμού(eCulture).

Αυτό επιδιώκει το ερευνητικό σχέδιο **3D-Murale** με συμμετοχή Αυστριακών, Βέλγων,, Βρετανών και Ελβετών εταιρών, το οποίο προσφέρει στους επαγγελματίες βοηθήματα πολυμέσων για την αρχειοθέτηση και την ψηφιακή αναστήλωση αρχαιολογικών ερειπίων και χώρων. **Με την ολοκλήρωση του σχεδίου, από το 2003 το ευρύ κοινό έχει τη δυνατότητα να επισκέπτεται τα αναστηλωμένα μνημεία χάρη στο διαδίκτυο.**

Τα σχέδια αυτά μπορούν ακόμη να υποστηριχθούν από ευρωπαϊκά προγράμματα που συνδέουν την καινοτομία με την αγορά. Έτσι το πρόγραμμα **TEN-Telecom** ενθαρρύνει την παροχή υπηρεσιών με τα ευρωπαϊκά και παγκόσμια δίκτυα πληροφορικής. Το **σχέδιο Chance** είναι ένα συγκεκριμένο παράδειγμα αυτού του προγράμματος, παρέχοντας τη δυνατότητα στους τουρίστες αλλά και τους μελετητές της ιστορίας της τέχνης να ανακαλύπτουν, χάρη στην ηλεκτρονική βάση δεδομένων του, σε ποιο μουσείο ή ιδιωτική συλλογή ευρίσκεται ένας πίνακας, ένα γλυπτό ή ένα ιστορικό αντικείμενο. Από την άλλη, το **πρόγραμμα eContent**., επικεντρώνει τη δράση του στην εμπορική εκμετάλλευση ευρωπαϊκών ψηφιακών περιεχομένων και βοηθά τις επιχειρήσεις περιεχομένου να προσαρμόσουν τα προϊόντα και τις υπηρεσίες τους στην κουλτούρα των ξένων αγορών.

3.12 Ένας ιδιαίτερος οικονομικός τομέας¹⁰

Ο πολιτισμός είναι σημαντικός τομέας της οικονομίας και ως τέτοιος διέπεται από τις αρχές και τους κανόνες της συνθήκης για την Ευρωπαϊκή Ένωση, ιδίως τους κανόνες του ελεύθερου ανταγωνισμού και της ελεύθερης κυκλοφορίας στην εσωτερική αγορά.

---

¹⁰Ευρωπαϊκή Επιτροπή – Γενική Διεύθυνση Τύπου και Επικοινωνίας, (2002), «Οικοδομώντας την Ευρώπη των Λαών», Εκδόσεις B-1049 Bruxelles, Ευρωπαϊκές Κοινότητες, (σελ. 17).

Ωστόσο, η Ευρωπαϊκή Ένωση λαμβάνει υπόψη την ιδιαιτερότητα του πολιτισμού τόσο στις πολιτικές που ακολουθεί σε ευρωπαϊκό επίπεδο όσο και στις σχέσεις της με τον υπόλοιπο κόσμο.

Ανοίγοντας τα κοινά σύνορά τους, ενθαρρύνοντας τις ανταλλαγές και τον ελεύθερο ανταγωνισμό, τα κράτη-μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης επεδίωξαν να ενισχύσουν την οικονομική ανάπτυξη και την ανταγωνιστικότητα των βιομηχανιών τους. Ωστόσο αναγνωρίζουν ιδιαίτερο καθεστώς στα πολιτιστικά δημιουργήματα λόγω της διπλής φύσης τους: τα έργα αυτά είναι οικονομικά αγαθά και υπηρεσίες με σημαντικές δυνατότητες δημιουργίας πλούτου και θέσεων εργασίας αλλά συγχρόνως και φορείς των πολιτιστικών ταυτοτήτων μας, που αντανακλούν και διαμορφώνουν τις κοινωνίες μας.

Αυτός είναι ο λόγος που η ανάπτυξη του τομέα του πολιτισμού δεν αφήνεται μόνον στις δυνάμεις της αγοράς και η Ευρωπαϊκή Ένωση φροντίζει να ενσωματώνει αυτή την ειδική ευαισθησία σε όλες τις πολιτικές της. Οι κρατικές ενισχύσεις στις ιδιωτικές επιχειρήσεις είναι κανονικά περιορισμένες, αλλά σε έναν τομέα που οι δημόσιες ενισχύσεις παίζουν σημαντικό ρόλο στη διαφύλαξη και προώθηση της πολιτιστικής πολυμορφίας, η απαίτηση αυτή της Συνθήκης αποδείχθηκε ιδιαίτερα σημαντική για την εφαρμογή των ευρωπαϊκών κανόνων ανταγωνισμού. Η Συνθήκη αναγνωρίζει εξάλλου τη σπουδαιότητα του πολιτιστικού, κοινωνικού και δημοκρατικού ρόλου της δημόσιας ραδιοτηλεόρασης.

Η αρχή της ελεύθερης κυκλοφορίας των εμπορευμάτων στην εσωτερική αγορά γνωρίζει επίσης όρια όσον αφορά τα πολιτιστικά αγαθά: η Συνθήκη επιτρέπει τα κράτη-μέλη να λαμβάνουν μέτρα απαγόρευσης ή περιορισμού όταν πρόκειται για εθνικούς θησαυρούς που έχουν καλλιτεχνική, ιστορική ή αρχαιολογική αξία. Στον διεθνή χώρο οι κανόνες που εφαρμόζονται στο εμπόριο καθορίζονται με διαπραγματεύσεις μεταξύ των μελών του **Παγκόσμιου Οργανισμού Εμπορίου (ΠΟΕ)**¹¹.

---

¹¹Ευρωπαϊκή Επιτροπή – Γενική Διεύθυνση Τύπου και Επικοινωνίας, (2002), «Οικοδομώντας την Ευρώπη των Λαών», Εκδόσεις Β-1049 Bruxelles, Ευρωπαϊκές Κοινότητες, (σελ. 17-18).

Σε αυτό το πλαίσιο, η Ευρωπαϊκή Ένωση απέφυγε τη δέσμευση να απελευθερώσει τον οπτικοακουστικό τομέα, με σκοπό να διατηρήσει την ελευθερία δράσης της για να διαφυλάξει και να προωθήσει την πολιτιστική πολυμορφία. Αυτό δεν έρχεται σε αντίθεση με μεγαλύτερο άνοιγμα της ευρωπαϊκής αγοράς : μολονότι η Ευρωπαϊκή Ένωση παράγει περισσότερες ταινίες από τις Ηνωμένες Πολιτείες, οι αμερικάνικες ταινίες κόβουν το **75%** των εισιτηρίων των ευρωπαϊκών κινηματογράφων.

Πράγματι οι ευρωπαϊκές ταινίες συναντούν δυσκολίες στη διανομή τους εκτός της χώρας προέλευσης. Η επιτυχία μιας ταινίας εξαρτάται, πέρα από την ποιότητά της, από τα οικονομικά μέσα που διατίθενται στο στάδιο της παραγωγής και της διανομής της. Αυτός είναι ένας προνομιακός τομέας δράσης του προγράμματος **MEDIA**, το οποίο παρεμβαίνει πριν και μετά από την κυρίως παραγωγή για να διευκολύνει τη διακίνηση των ταινιών και των άλλων μορφών ευρωπαϊκών οπτικοακουστικών έργων σε ολόκληρη την Ευρώπη.

Εκτός από τις οικονομικές πτυχές, η διακίνηση των ευρωπαϊκών ταινιών στο εσωτερικό του κοινοτικού χώρου διευκολύνει την αμοιβαία γνώση των ευρωπαϊκών πολιτισμών. Η *Rosetta*, των αδελφών Dardenne, το *Pane e tulipani*, του Silvio Soldini, *Όλα για την μητέρα μου*, του Pedro Almodovar, το *Le fabuleux destin d'Amelie Poulain*, του Jean-Pierre Jeunet, είναι οι ταινίες που διακινήθηκαν ευρύτατα στην επικράτεια της Ένωσης χάρη στο πρόγραμμα MEDIA.

Πάντοτε στον οπτικοακουστικό τομέα, η οδηγία « Τηλεόραση χωρίς σύνορα » θεσπίζει νομικό πλαίσιο για να εξασφαλισθεί η ελεύθερη κυκλοφορία των ευρωπαϊκών τηλεοπτικών εκπομπών στην επικράτεια της Ένωσης αλλά και η διάθεση σε ευρωπαϊκά έργα του μεγαλύτερου μέρους από τα τηλεοπτικά προγράμματα των κρατών-μελών. Τέλος, η Ευρωπαϊκή Ένωση και η Ευρωπαϊκή Τράπεζα Επενδύσεων βοηθούν την ευρωπαϊκή οπτικοακουστική βιομηχανία να ενισχύσει την οικονομική της βάση και να επιταχύνει την προσαρμογή της στις ψηφιακές τεχνολογίες.

---

¹²Ευρωπαϊκή Επιτροπή – Γενική Διεύθυνση Τύπου και Επικοινωνίας, (2002), «Οικοδομώντας την Ευρώπη των Λαών», Εκδόσεις B-1049 Bruxelles, Ευρωπαϊκές Κοινότητες, (σελ. 18).

Από φορολογικής πλευράς, τα πολιτιστικά αγαθά υπόκεινται στον Φ.Π.Α. Ωστόσο, προκειμένου να ενθαρρυνθεί η καλλιτεχνική δημιουργία και να διευρυνθεί η πρόσβαση στον πολιτισμό, ορισμένα από αυτά τα αγαθά, ιδίως **τα βιβλία, υπόκεινται σε μειωμένο φορολογικό συντελεστή** (βλ. ΠΑΡ. Ν 3028/2002). Εξάλλου, προκειμένου να διαφυλαχθεί η πολυμορφία της λογοτεχνικής παραγωγής, είναι δυνατή η θέσπιση συστήματος σταθερής τιμής του βιβλίου σε εθνικό επίπεδο υπό την προϋπόθεση ότι το σύστημα αυτό δεν περιορίζει την ελεύθερη κυκλοφορία των εμπορευμάτων μεταξύ των κρατών-μελών¹³.

3.12.1 Όταν ο πολιτισμός πωλείται με το διαδίκτυο.¹²

Ένας τουρίστας θέλει να αποκτήσει πολιτιστικά αντικείμενα σε ένα ή περισσότερα μουσεία μιας περιοχής που επισκέφθηκε. Ένα μουσείο θέλει να εκδώσει κατάλογο με μορφή **CD-ROM** και απευθύνεται σε παραγωγό πολυμέσων. Ένας συλλέκτης πινάκων θέλει να διευρύνει το φάσμα των ενδεχόμενων αγοραστών ενός από τα έργα του μέσω του διαδικτύου.

Την ώρα που ο πολιτισμός συναντάται με το ηλεκτρονικό εμπόριο, **το σχέδιο Regnet** επιδιώκει να προσφέρει χρήσιμες υπηρεσίες σε όλους τους παράγοντες αυτής της αγοράς σε αναβρασμό. «Η έννοια της ψηφιακής βιβλιοθήκης δεν μπορεί να περιορίζεται σε ένα τεχνικό πλαίσιο που επιτρέπει την πρόσβαση σε ψηφιακά περιεχόμενα. Επιβάλλεται να εισαχθούν νέοι μηχανισμοί συνεργασίας μεταξύ των διάφορων μερών (πολιτιστικών οργανώσεων, βιομηχανιών, δημόσιων υπηρεσιών κ.λ.π.)». Με αυτό το πιστεύω, το Regnet φέρνει κοντά μουσεία, βιβλιοθήκες και επιχειρήσεις πληροφορικής από δέκα ευρωπαϊκές χώρες, μεταξύ των οποίων τη Βουλγαρία και τη Ρωσία, για να δημιουργήσει κοινή βάση ηλεκτρονικού εμπορίου πολιτιστικών αγαθών και υπηρεσιών αξιοποιώντας τις τεχνολογίες αιχμής.

Το σχέδιο ξεκίνησε με την υποστήριξη του προγράμματος-πλαίσιου έρευνας και τεχνολογικής ανάπτυξης και είναι σε εξέλιξη από τα μέσα του 2003. Οι ανάδοχοί του ελπίζουν σε συμμετοχή περίπου 3 000 μουσείων.

---

¹³Ευρωπαϊκή Επιτροπή – Γενική Διεύθυνση Τύπου και Επικοινωνίας, (2002), «Οικοδομώντας την Ευρώπη των Λαών», Εκδόσεις B-1049 Bruxelles, Ευρωπαϊκές Κοινότητες, (σελ. 20).

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4^ο

ΑΝΑΔΕΙΞΗ ΚΑΙ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΗ ΑΞΙΟΠΟΙΗΣΗ ΤΗΣ ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΗΣ ΚΛΗΡΟΝΟΜΙΑΣ

4.1 Εισαγωγή

Ο τουρισμός αποτελεί ένα παγκόσμιο κοινωνικό-οικονομικό φαινόμενο, το οποίο έχει τη βάση του στην ανάγκη του ανθρώπου για αναψυχή, για επαφή με την φύση, για την γνωριμία ξένων τόπων και πολιτισμών, για απόδραση από την καθημερινότητα κ.λ.π. Η εξάπλωση του τουρισμού υπήρξε απόρροια της συσχέτισης πολλών παραγόντων, όπως η άνοδος του βιοτικού επιπέδου, η βελτίωση των μέσων μεταφοράς, η αύξηση του εισοδήματος και του ελεύθερου χρόνου των εργαζομένων κ.α.

Σύμφωνα με τις **στατιστικές του Παγκόσμιου Οργανισμού Τουρισμού** από τις αρχές τις δεκαετίας του 50 μέχρι και τις αρχές της δεκαετίας του 90 ο **διεθνής τουρισμός αυξήθηκε κατά 20 φορές** τουλάχιστον ξεπερνώντας τα **450 εκατομμύρια τουρίστες**, η αυξητική του δε αυτή πορεία συνεχίζει μέχρι τις μέρες μας. Όσον αφορά την Ελλάδα, ο τουρισμός εξελίσσεται σταδιακά σε μια από τις πλέον σημαντικές δραστηριότητες της ελληνικής οικονομίας¹.

4.2 Η ανάπτυξη του Πολιτισμικού τουρισμού στην Ελλάδα – Διαπιστώσεις¹

Οι σύγχρονες κοινωνίες έχουν πλέον αναγνωρίσει την ανάγκη διατήρησης της πολιτιστικής τους κληρονομιάς μια που αυτή τους παρέχει με την σειρά της την ταυτότητα τους για το παρόν. Σε έναν κόσμο που γνωρίζει μια γρήγορη αλλαγή στον κοινωνικό, οικονομικό, πολιτισμικό και τεχνολογικό τομέα, η γνώση του παρελθόντος προσφέρει ένα σημείο αναφοράς απαραίτητο για την αντιμετώπιση και πιθανώς την αφοσίωση των αλλαγών.

Καθώς ο τουρισμός αναδεικνύεται σε παγκόσμιο επίπεδο σε μια από τις πλέον κερδοφόρες βιομηχανίες πολλοί είναι εκείνοι οι προορισμοί που προσελκύουν το ενδιαφέρον των τουριστών.

---

¹Κοκκώσης Χ. και Τσάρτας Π. (2001). Βιώσιμη Τουριστική Ανάπτυξη και Περιβάλλον. Εκδόσεις Κριτική, ΑΘΗΝΑ, (σελ 136).

Έτσι αναπτύσσεται στις μέρες μας ισχυρός ανταγωνισμός και στην τουριστική βιομηχανία, που βασίζεται κυρίως στην αξιολόγηση των τουριστικών πόρων που διαθέτει κάθε περιοχή (πίνακας 1)².

Οι τουριστικοί πόροι του πίνακα 1 αποτελούν και τα κύρια κριτήρια της τουριστικής ζήτησης εκ των οποίων οι πολιτισμικοί και ιστορικοί πόροι αποτελούν σήμερα το δεύτερο δυναμικό άξονα των κινήτρων ζήτησης. Είναι προφανές λοιπόν ότι η διατήρηση και ανάδειξη του φυσικού και πολιτισμικού περιβάλλοντος καθώς και η ανάπτυξη του τουρισμού είναι στόχοι αλληλένδετοι και αλληλεξαρτώμενοι.

Η «βελτίωση» και η διατήρηση των φυσικών και πολιτισμικών αγαθών/πόρων πρέπει να αποτελούν αναπόσπαστα στοιχεία του στρατηγικού σχεδιασμού για τον τουρισμό μια που η διατήρηση της ποιότητας είναι απαραίτητη για την επίτευξη της βιωσιμότητας ενός τουριστικού προορισμού(βλ. ΠΑΡ. Ν. 2557/1997) .

Πίνακας 1 : Οι τουριστικοί πόροι που αποτελούν τα βασικά κριτήρια της τουριστικής ζήτησης .

Φυσικοί & Περιβαλλοντικοί Πόροι	Πολιτισμικοί & Ιστορικοί Πόροι	Ανθρωπογενείς Πόροι	Υποδομές & Υπηρεσίες
Φυσικό Περιβάλλον Κλίμα Ακτές Ορεινοί όγκοι Τοπία Λίμνες Φαράγγια Σπηλιές Θάλασσα Άγρια φύση Εθνικοί δρυμοί Περιβαλλοντικά πάρκα Προστατευόμενες περιοχές	Μνημεία Ιστορία περιοχής Παράδοση περιοχής Ήθη και έθιμα Τοπία Θρησκεία Πολιτισμικές δραστηριότητες & εκδηλώσεις Γλώσσα Μορφές τέχνης Παραδοσιακά προϊόντα	Παραδοσιακοί οικισμοί Κτίρια Παραδοσιακή αρχιτεκτονική Μουσεία Ιστορικά κέντρα πόλεων Θεματικά πάρκα Τοπία	Ξενοδοχεία Πρακτορεία Εταιρείες Μεταφορών Λιμάνια Αεροδρόμια Οδικό δίκτυο Δίκτυα τηλεπικοινωνιών Υποδομές Αθλητισμού Επιχειρήσεις εστίασης και αναψυχής

²Κοκκώσης Χ. και Τσάρτας Π. (2001). Βιώσιμη Τουριστική Ανάπτυξη και Περιβάλλον. Εκδόσεις Κριτική, ΑΘΗΝΑ, (σελ 145-147).

Είναι γεγονός ότι η παγκοσμιοποίηση του τουρισμού, ως κοινωνικο-οικονομικού φαινομένου (και ειδικά της μαζικής του μορφής), επιδρά συχνά **αρνητικά** τόσο στην διατήρηση των φυσικών και πολιτιστικών αγαθών, όσο και στην εξάλειψη της τοπικότητας και των ιδιαίτερων χαρακτηριστικών των τόπων προορισμού. Από την άλλη όμως η τουριστική ζήτηση απαιτεί από τους κατοίκους ενός προορισμού, την διατήρηση τόσο των διαφόρων φυσικών και πολιτισμικών χαρακτηριστικών της περιοχής τους όσο και την ανάδειξη των ιδιαιτεροτήτων της. **Η τουριστική βιομηχανία λοιπόν χαρακτηρίζεται από έναν φαύλο κύκλο;** Η απάντηση που δίνουν οι ειδικοί είναι πως **όχι**. Ο σχεδιασμός είναι ίσως το μοναδικό εργαλείο που θα επιτρέψει την ανάπτυξη της τουριστικής βιομηχανίας σε έναν προορισμό αλλά ταυτόχρονα και την μείωση των επιπτώσεων που αυτή φέρει στον προορισμό.

Η Ελλάδα είναι γνωστό σε διεθνές επίπεδο ότι αποτελεί μία χώρα, που **διαθέτει:**

- Πλούσια ιστορία και πολιτισμό, ο οποίος προσέφερε σε διεθνές επίπεδο, στην εξέλιξη τόσο των διαφόρων επιστημών όσο και των τεχνών και των γραμμάτων.
- Μνημεία και πολιτιστικά αγαθά διεθνούς ενδιαφέροντος.
- Μεγάλη ποικιλία τοπίων ιδιαίτερου φυσικού κάλλους και οικολογικού ή πολιτιστικού ενδιαφέροντος.
- Πλούσια χλωρίδα και πανίδα.
- Ήπιο μεσογειακό κλίμα με απουσία ακραίων καιρικών φαινομένων κατά την διάρκεια ολόκληρου του έτους.
- Πλήθος παραδοσιακών τεχνών και επαγγελμάτων που παράγουν προϊόντα υψηλού καταναλωτικού ενδιαφέροντος και ανταγωνιστικών τιμών.

Με βάση λοιπόν τα προαναφερθέντα γενικά χαρακτηριστικά, η Ελλάδα θα μπορούσε να έχει αναπτύξει διάφορες μορφές τουρισμού. Ο τουρισμός όμως που έχει αναπτυχθεί στην χώρα μας είναι ο **μαζικός**³.

---

³Κοκκώσης Χ. και Τσάρτας Π. (2001). Βιώσιμη Τουριστική Ανάπτυξη και Περιβάλλον. Εκδόσεις Κριτική, ΑΘΗΝΑ, (σελ 147-151).

Λίγες και αξιόλογες τοπικές, κυρίως, προσπάθειες ανάπτυξης των υπολοίπων εναλλακτικών μορφών τουρισμού, όπως του οικοτουρισμού, του ορεινού, του θρησκευτικού, του πολιτισμικού, του αθλητικού, του συνεδριακού κ.α., υπονομεύονται τόσο από την έλλειψη των απαραίτητων υψηλών προδιαγραφών υποδομών, όσο και από την έλλειψη σε κεντρικό επίπεδο στρατηγικού σχεδιασμού για την τουριστική ανάδειξη της χώρας μας. Έτσι, όταν κατά την διάρκεια της δεκαετίας του 70, άρχισε να αναπτύσσεται ο τουρισμός στη χώρα μας, αντιμετωπίστηκε σε επίπεδο κράτους αλλά και πολιτών, ως ένας σημαντικός **μόνον** φορέας εισροής ξένου συναλλάγματος. Υπήρχε πιθανόν άγνοια όσον αφορά τις αρνητικές επιπτώσεις που αυτός θα μπορούσε να φέρει τόσο στο περιβάλλον και στην πολιτιστική ταυτότητα μας, όσο και στις διάφορες ισορροπίες της κοινωνίας μας. Ακόμα αντιμετωπίστηκε ως μία πηγή εισροής χρημάτων, η οποία δεν απαιτούσε καμίας μορφής ανταλλάγματα. Έτσι, τα εισρεόμενα κεφάλαια από τον τουρισμό, δεν επενδύθηκαν ούτε για την κατασκευή των απαραίτητων υποδομών (δίκτυα συγκοινωνίας, τηλεπικοινωνιών, υποστηρικτικών υπηρεσιών, που είχε η ανάπτυξη της τουριστικής βιομηχανίας στην χώρα μας.

Ως αποτέλεσμα των προαναφερθέντων γεγονότων, ήταν να οδηγήσει ο **τουρισμός**, σε αρκετές περιοχές της Ελλάδας:

- στην πλήρη σχεδόν εγκατάλειψη των παραδοσιακών επαγγελμάτων.
- Έτσι, ο τουρισμός αποτέλεσε και αποτελεί ακόμα και σήμερα την μοναδική ή την πιο ισχυρή πηγή εισοδήματος για τις περιοχές αυτές (μονοκαλλιέργεια τουρισμού).
- στην υποβάθμιση του φυσικού αλλά και του πολιτιστικού περιβάλλοντος
- στην εμφάνιση άγνωστων μέχρι πρότινος κοινωνικών φαινομένων και εξελίξεων
- στην ανάπτυξη ή εξέλιξη του φαινομένου της αρχαιοκαπηλίας
- στην υποβάθμιση της αξίας ή στην μείωση της χρήσης παραδοσιακών μεθόδων, τεχνικών ή προϊόντων στην καθημερινή ζωή των ντόπιων κατοίκων κ.α⁴.

---

⁴Κοκκώσης Χ. και Τσάρτας Π. (2001). Βιώσιμη Τουριστική Ανάπτυξη και Περιβάλλον. Εκδόσεις Κριτική, ΑΘΗΝΑ, (σελ 152).

Η αλήθεια είναι ότι ο τουρισμός συνέβαλλε σημαντικά στην ανάπτυξη της οικονομίας της χώρας μας, στα δύσκολα μεταπολεμικά χρόνια. Όμως, η **ανυπαρξία τουριστικής πολιτικής στην Ελλάδα** για δεκαετίες ολόκληρες μέχρι και σήμερα, η **μη ανάπτυξη καινούριων και σύγχρονων και η μη συντήρηση και εξέλιξη των υφισταμένων υποδομών**, οδήγησε στις μέρες μας:

- στην καταγραφή των επιπτώσεων που αυτός έχει φέρει σε διάφορους τομείς της χώρας μας (οικονομικό, κοινωνικό, περιβαλλοντικό, πολιτιστικό και πολιτισμικό κ.α.) και
- στη μείωση της ανταγωνιστικότητας της χώρας μας στη διεθνή τουριστική βιομηχανία⁵.

Σε διεθνές επίπεδο την τελευταία κυρίως δεκαετία, έχει δημιουργηθεί μια τάση για την αλλαγή του **μαζικού μοντέλου τουρισμού** προς άλλες μορφές διακοπών **ειδικών κινήτρων**, όπως είναι ο **πολιτισμικός τουρισμός**, ο **οικολογικός**, ο **συνεδριακός**, ο **αθλητικός**, κ.λπ. Μελέτη που έγινε από τον **Δανικό Οργανισμό Τουρισμού** απέδειξε ότι το **40-60%** των Ευρωπαίων ερωτηθέντων απάντησαν ότι οι ιστορικές τοποθεσίες και οι πολιτιστικές εκδηλώσεις ήταν ένα «πολύ σημαντικό» ή «σημαντικό» κίνητρο των διακοπών τους.

Είναι καιρός, λοιπόν, για την χώρα μας, να προσαρμοστεί στις διεθνείς τάσεις της τουριστικής βιομηχανίας, λαμβάνοντας ταυτόχρονα μέτρα για την αντιμετώπιση των αρνητικών επιπτώσεων, που αυτή θα συνεχίζει να έχει για τους κατοίκους και το περιβάλλον της. Θα πρέπει να κάνει χρήση όλων των **σύγχρονων εργαλείων ανάδειξης** της πολιτιστικής της κληρονομιάς και του φυσικού περιβάλλοντος της. Θα πρέπει τέλος να επενδύσει στην βελτίωση των υποδομών της και των υπηρεσιών που μπορεί να προσφέρει (πίνακας 1)⁶.

---

⁵Κοκκώσης Χ. και Τσάρτας Π. (2001). Βιώσιμη Τουριστική Ανάπτυξη και Περιβάλλον. Εκδόσεις Κριτική, ΑΘΗΝΑ, (σελ 72-74).

⁶Χριστοφιλόπουλος Δ., (2002). Πολιτιστικό Περιβάλλον – Χωρικός Σχεδιασμός και Βιώσιμη Ανάπτυξη. Εκδόσεις Π.Ν. Σακκούλας, ΑΘΗΝΑ – ΚΟΜΟΤΗΝΗ, (σελ. 39).

Συνοψίζοντας, για να αναπτυχθούν βιώσιμα οι διάφορες εναλλακτικές μορφές τουρισμού στην χώρα μας, μεταξύ των οποίων και ο πολιτισμικός θα πρέπει:

- Να υπάρξει πλήρης καταγραφή, κατηγοριοποίηση και αξιολόγηση τόσο του πολιτιστικού αποθέματος όσο και των ιδιαίτερων φυσικών και ανθρωπογενών χαρακτηριστικών της χώρας έτσι ώστε να είναι δυνατή η διάσωση, η διατήρηση και η ανάδειξη τους.
- Να χρησιμοποιηθεί ο σχεδιασμός ως εργαλείο για την χάραξη τουριστικής πολιτικής και να αξιοποιηθεί η διεθνής εμπειρία και γνώση, στην αντιμετώπιση των επιπτώσεων που ο τουρισμός φέρει στους τόπους προορισμού.
- Να τεθούν και να γνωστοποιηθούν σε βάθος χρόνου, οι σκοποί, οι στόχοι, οι προδιαγραφές και οι δράσεις που θα βοηθήσουν στην βιώσιμη ανάπτυξη της τουριστικής βιομηχανίας στην χώρα μας.
- Να ληφθούν (εύχομαι προληπτικά), όλα εκείνα τα μέτρα που θα επιτρέψουν την μείωση της έκτασης των επιπτώσεων του τουρισμού στην χώρα μας. Θα πρέπει η Πολιτεία να χρησιμοποιήσει τις γνώσεις του έμπειρου επιστημονικού και τεχνικού προσωπικού που διαθέτει η χώρα μας και σε αυτόν τον τομέα, για την χάραξη εθνικής τουριστικής πολιτικής.
- Τέλος, θα πρέπει να επαναξιολογηθούν και να ιεραρχηθούν οι ελλείψεις των τουριστικών υποδομών με βάση τις σύγχρονες απαιτήσεις και να εξευρεθούν οι πόροι που θα επιτρέψουν την υλοποίηση όλων των προαναφερθέντων σταδίων⁵.

---

⁵Κοκκώσης Χ. και Τσάρτας Π. (2001). Βιώσιμη Τουριστική Ανάπτυξη και Περιβάλλον. Εκδόσεις Κριτική, ΑΘΗΝΑ, (σελ 74-75).

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Σχετικά με τη **ρύπανση του περιβάλλοντος** είδαμε ότι είναι η πιο ισχυρή απειλή για την διατήρηση της υλικής πολιτιστικής κληρονομιάς. Την τελευταία δεκαετία έχει αποδειχτεί ότι το περιβάλλον των διαφόρων εκθέσεων, θα πρέπει να ελέγχεται και να ρυθμίζεται με βάση τα υλικά των αντικειμένων και των υλικών συντήρησής τους, που αυτό φιλοξενεί. Είναι γνωστό ότι κάθε υλικό φθείρεται από το περιβάλλον στο οποίο φιλοξενείται. Το μόνο που διαφέρει είναι η ταχύτητα της φθοράς τους, χαρακτηρίζονται ως ανθεκτικά στο χρόνο, ενώ υλικά με αυξημένες ταχύτητες φθοράς ως εύθραυστα ή φθαρτά.

Οι απειλές για την διατήρηση των διαφόρων αντικειμένων, όταν φυλάσσονται σε κλειστούς χώρους (π.χ. μουσεία), δεν παύουν να ισχύουν. Παράμετροι όπως ο φωτισμός, η θερμοκρασία του περιβάλλοντος, το επίπεδο θορύβου, η υγρασία αλλά και η ρύπανση που προέρχεται τις περισσότερες φορές από τον αέρα που εισέρχεται στον κάθε κλειστό χώρο από το εξωτερικό περιβάλλον, συντελούν στην φθορά των διαφόρων συλλογών.

Τελικά η πιο σημαντική κατηγορία των παραγόντων, που μπορούν να απειλήσουν την διατήρηση των διαφόρων υλικών, είναι αυτή των περιβαλλοντικών συνθηκών και της ρύπανσης που επικρατούν στον χώρο όπου φιλοξενούνται.

Όσον αφορά την **παράνομη διακίνηση πολιτιστικών αγαθών** αποτελεί κοινή διαπίστωση ότι έχει αποκτήσει ανησυχητικές διαστάσεις, η ακριβής έκτασή της δεν είναι γνωστή. Οι κλοπές, οι βανδαλισμοί, οι λεηλασίες, οι λαθρανασκαφές και οι πλαστογραφίες πολιτιστικών αγαθών συγκαταλέγονται ανάμεσα στις σημαντικότερες εγκληματικές εκδηλώσεις της εποχής μας.

Είναι προφανές ότι αρκετοί έμποροι και οίκοι δημοπρασιών έργων τέχνης αδιαφορούν για τη νομιμότητα της προέλευσης των αντικειμένων που διαπραγματεύονται, παραλείποντας να την ελέγξουν ή αποκρύπτοντας τις σχετικές πληροφορίες που έχουν. Αλλά και ορισμένα μουσεία συμβάλλουν, ενεργητικά ή παθητικά, στην παράνομη διακίνηση των πολιτιστικών αγαθών.

Τα έργα τέχνης έχουν, επομένως, καταλήξει να αποτελούν περισσότερο αντικείμενο επένδυσης και κερδοσκοπίας παρά αισθητικής απόλαυσης ή έστω κοινωνικής καταξίωσης.

Σχετικά με την ενδοκοινοτική κυκλοφορία, στην πρόταση που κατάρτισε η Επιτροπή, προβλέπεται ένα σύστημα απόδοσης από τα κράτη – μέλη των πολιτιστικών αγαθών που εξήλθαν παράνομα από άλλα κράτη – μέλη.

Ορισμένα ζητήματα γεννώνται ως προς την απόδειξη του χρόνου της παραμονής εξόδου, την παραγραφή της αίτησης απόδοσης και την καταβολή αποζημίωσης στον καλόπιστο κάτοχο. Αλλά το επίμαχο θέμα είναι ξανά ο προσδιορισμός του καθ' ύλην πεδίου εφαρμογής της οδηγίας. Στην πρόταση δεν προβλέπεται η υποχρέωση απόδοσης όλων των εθνικών θησαυρών που εξήλθαν παράνομα, αλλά μόνο όσων ανήκουν σε ορισμένες κατηγορίες, που είναι αντίστοιχες με αυτές του κανονισμού, αν και εδώ δεν πρόκειται περί τελωνειακής νομοθεσίας. Έτσι όμως κινδυνεύει να περιορισθεί η εθνική κυριαρχία όσον αφορά την προστασία των εθνικών θησαυρών.

Θα ήταν εξάλλου σκόπιμο να υιοθετηθούν, μεσοπρόθεσμα ίσως, οι υποβληθείσες προτάσεις για την καθιέρωση ενός εναρμονισμένου πιστοποιητικού ελεύθερης κυκλοφορίας των πολιτιστικών αγαθών (η έλλειψη του οποίου θα απέκλειε τη δυνατότητα του κατόχου να επικαλεστεί την καλή του πίστη προκειμένου να αποζημιωθεί για την απόδοση του αγαθού) και για την ίδρυση ενός ευρωπαϊκού κέντρου πληροφόρησης για τις κλοπές πολιτιστικών αγαθών.

Για την **αντιμετώπιση του προβλήματος σε εθνικό επίπεδο**, η Ελληνική Αρχαιολογική Εταιρεία προσέφερε αρκετά στην έρευνα της πολιτιστικής μας κληρονομιάς, όπως την καταγραφή των αρχαιοτήτων, την συντήρηση των πιο σημαντικών μνημείων και την ανάπτυξη της επιστημονικής έρευνας στη χώρα μας.

Η αρχαιολογική έρευνα επί δεκαετίες ολόκληρες, βασίστηκε κυρίως στις επισκέψεις ξένων αρχαιολογικών αποστολών στη χώρα μας. Το φαινόμενο της αρχαιοκαπηλίας, που παρουσιάστηκε και παραμένει έντονο στην χώρα μας, είχε αρωγό την απουσία καταγραφής και την πρακτικά αδύνατη φύλαξη όλων των ευρημάτων, μερικά εκ των οποίων υψηλής ιστορικής, καλλιτεχνικής και πολιτιστικής αξίας. Οι ανεξέλεγκτες ανασκαφές – μεταφορές πολιτιστικών μας αντικειμένων, μας οδήγησαν, στην ανάγκη να ταξιδέψουμε στο εξωτερικό, ώστε να μπορούμε να θαυμάσουμε ορισμένα από τα πιο σημαντικά τεχνουργήματα και καλλιτεχνήματα του πολιτισμού μας.

Είναι αλήθεια ότι σε αρκετές περιπτώσεις το προσωπικό αλλά και τα κονδύλια που δίνονται στις αρμόδιες αρχαιολογικές υπηρεσίες δεν επαρκούν για τη χωρίς προβλήματα άσκηση των καθηκόντων τους. Τα τελευταία χρόνια, εξ' αιτίας των

έργων που χρηματοδοτήθηκαν κατά ένα μεγάλο μέρος από την Ευρωπαϊκή Ένωση, προσλήφθηκαν συμβασιούχοι αρχαιολόγοι στις διάφορες αρχαιολογικές υπηρεσίες, οι οποίοι έχουν προσφέρει αξιόλογο στην πλειοψηφία των περιπτώσεων έργο.

Παρά όμως τις αδυναμίες και τις ελλείψεις τους, που ελπίζουμε άλλωστε να καλυφθούν τελικά, η επικείμενη λήψη των σχεδιαζόμενων μέτρων συνιστά ένα σημαντικό βήμα για την προστασία των πολιτιστικών αγαθών στην Ένωση, προς όφελος των χωρών «εξαγωγής», των νότιων δηλαδή κρατών-μελών.

Τελειώς ανεπαρκή είναι τα μέτρα που προβλέπονται από την ελληνική νομοθεσία ενάντια στην παράνομη διακίνηση των πολιτιστικών αγαθών. Και τούτο, τόσο λόγω της ατελούς περιγραφής των παραβάσεων και του χαμηλού ύψους των προβλεπόμενων ποινών, όσο και λόγω των σοβαρών ελλείψεων στην καταγραφή, στη φύλαξη και ασφάλεια των αγαθών και στην ανακάλυψη των παραβάσεων.

Στη χώρα μας προσφέρεται η πρόσθετη ευκαιρία να βελτιώσει το καθεστώς προστασίας της πολιτιστικής κληρονομιάς, εκσυγχρονίζοντάς το και απαλλάσσοντάς το από το πνεύμα αρχαιολατρίας και εσωστρέφειας που το διαπνέει.

Όπως εκτιμούσε ο κοινωνιολόγος E. Morin αναφερόμενος στην ιδέα μιας ευρωπαϊκής πολιτιστικής ταυτότητας, «είναι ανάγκη, όχι να υπεραμυνθούμε με τρόπο τεχνητό, φολκλωρικό ή μουσειακό της διαφορετικότητας των πολιτισμών μας, αλλά να συνειδητοποιήσουμε ότι, έστω και αν δεν είμαστε ιδιοκτήτες, είμαστε οι κληρονόμοι και πρέπει να γίνουμε οι τροφοί αυτού που αποτέλεσε την πρωτοτυπία μας. Δηλαδή της ικανότητας να παράγουμε, σε ιδιόμορφες συνθήκες και με ξεχωριστό τρόπο, ιδέες με παγκόσμια δυναμικότητα, παραμένοντας ταυτόχρονα ριζωμένοι στις ιδιαιτερότητές μας».

Σχετικά με την **αντιμετώπιση του προβλήματος σε διεθνές επίπεδο**, οι εκστρατείες προσέφεραν κατά κύριο λόγο ουσιαστική βοήθεια στις αναπτυσσόμενες κυρίως χώρες, όχι μόνο για την εκτέλεση έργων διάσωσης, που υπερέβαιναν τις δυνατότητές τους, αλλά και για την δημιουργία, στοιχειώδους τουλάχιστον, εγχώριας τεχνικής υποδομής και την αποδοχή βασικών κανόνων διαχείρισης της κληρονομιάς και, ακόμη σημαντικότερο, για την αφύπνιση του ενδιαφέροντος και την καλλιέργεια του αισθήματος της εκτίμησης των πολιτών τους προς την πολιτιστική τους κληρονομιά. Έφεραν, τα μνημεία και τα άλλα στοιχεία που συνθέτουν το ιστορικό παρελθόν των λαών σε επαφή με το σύγχρονο κοινωνικό, οικονομικό και πολιτιστικό περιβάλλον και την ευρύτερη στρατηγική της ανάπτυξης.

Σε παγκόσμιο πεδίο, οι εκστρατείες βοήθησαν αποτελεσματικά να προωθηθεί και να εφαρμοστεί στην πράξη η αρχή της συλλογικής ευθύνης για την προστασία της παγκόσμιας πολιτιστικής κληρονομιάς και να λειτουργήσει το σύστημα της διεθνούς συνεργασίας με τους ειδικούς μηχανισμούς και τις διαδικασίες του. Προ πάντων, όμως, συνέτειναν στη διαμόρφωση μιας περισσότερο ηθικής στάσης στον τομέα των διεθνών σχέσεων απέναντι στη σκληρή πραγματικότητα των ρυθμίσεων αμοιβαίων συμφερόντων.

Ο προβληματισμός της διεθνούς κοινότητας για τη δυναμική των πολιτιστικών αγαθών στις σύγχρονες κοινωνίες την οδήγησε στην καθιέρωση μιας νέας ιδεολογίας, η οποία εδραιώνει την αναγνώριση της σημασίας της πολιτιστικής κληρονομιάς και συνακόλουθα επιβάλλει την ανάγκη προστασία της. Με βάση την ιδεολογία αυτή διαμορφώνεται σταδιακά και αναδεικνύεται ένα πρότυπο εννοιών και αρχών, το οποίο εισάγει την οικουμενική διάσταση της πολιτιστικής κληρονομιάς και του χρέους της ανθρωπότητας για τη διαφύλαξή της. Παράλληλα, προωθούνται κώδικες δεοντολογίας, οι οποίοι επηρεάζουν τη συμπεριφορά τόσο των κοινωνικών κι επιστημονικών φορέων όσο και των απλών πολιτών απέναντι στα μνημεία και τους ιστορικούς χώρους.

Για την αντιμετώπιση του προβλήματος σε κοινοτικό επίπεδο, έγιναν κάποιες ενέργειες από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή, για την διαφύλαξη της πολιτιστικής κληρονομιάς. Ωστόσο επιτρέποντας τη συμμετοχή τρίτων χωρών στα προγράμματά της, δημιουργώντας εταιρικές σχέσεις με χώρες από άλλες ηπείρους, αναπτύσσοντας δράση στην Ανατολική Ευρώπη στην προοπτική της διεύρυνσης, η Ευρωπαϊκή Ένωση εισάγει μια πολιτιστική διάσταση στις εξωτερικές της σχέσεις. Μεταξύ της Ευρωπαϊκής Ένωσης και του υπόλοιπου κόσμου, όπως και μεταξύ των ευρωπαϊκών χωρών, επικρατούν οι έννοιες των πολιτιστικών ανταλλαγών του διαλόγου.

Δίνοντας πολιτιστική διάσταση στην Ευρωπαϊκή Ένωση, οι κυβερνήσεις των ευρωπαϊκών κρατών θέλησαν να δημιουργήσουν μια Ευρώπη των Λαών. Ανέθεσαν στην ένωση την αποστολή να ευαισθητοποιήσει τους Ευρωπαίους στην ιστορία και τις κοινές αξίες τους, να τους ενθαρρύνει να γνωρίσουν τα ευρωπαϊκά έργα και την κληρονομιά αλλά με σεβασμό προς τις τοπικές και περιφερειακές πολιτιστικές ιδιαιτερότητες. Συγκεκριμένα οι κυβερνήσεις θέλησαν να ενθαρρύνουν τις πολιτιστικές ανταλλαγές στην Ευρώπη, να δώσουν τη δυνατότητα σε πολίτες, καλλιτέχνες και επαγγελματίες του πολιτισμού να συμμετάσχουν σε ευρωπαϊκά

σχέδια, να ενθαρρύνουν τη δημιουργικότητα και να διευκολύνουν την πρόσβαση των περισσότερων στον πολιτισμό.

Όσον αφορά τον **τουρισμό**, ο οποίος συνέβαλλε σημαντικά στην ανάπτυξη της οικονομίας της χώρας μας, στα δύσκολα μεταπολεμικά χρόνια. Όμως, η ανυπαρξία τουριστικής πολιτικής στην Ελλάδα για δεκαετίες ολόκληρες μέχρι και σήμερα, η μη ανάπτυξη καινούριων και σύγχρονων και η μη συντήρηση και εξέλιξη των υφισταμένων υποδομών, οδήγησε στις μέρες μας:

- α) στην καταγραφή των επιπτώσεων που αυτός έχει φέρει σε διάφορους τομείς της χώρας μας (οικονομικό, κοινωνικό, περιβαλλοντικό, πολιτιστικό και πολιτισμικό κ.α.) και
- β) στη μείωση της ανταγωνιστικότητας της χώρας μας στη διεθνή τουριστική βιομηχανία.

Είναι καιρός, λοιπόν, για την χώρα μας, να προσαρμοστεί στις διεθνείς τάσεις της τουριστικής βιομηχανίας, λαμβάνοντας ταυτόχρονα μέτρα για την αντιμετώπιση των αρνητικών επιπτώσεων, που αυτή θα συνεχίζει να έχει για τους κατοίκους και το περιβάλλον της. Θα πρέπει να κάνει χρήση όλων των σύγχρονων εργαλείων ανάδειξης της πολιτιστικής της κληρονομιάς και του φυσικού περιβάλλοντος της. Θα πρέπει τέλος να επενδύσει στην βελτίωση των υποδομών της και των υπηρεσιών που μπορεί να προσφέρει.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ:

**ΙΣΧΥΟΥΣΑ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΝΟΜΟΘΕΣΙΑ ΓΙΑ
ΤΗΝ ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΗ ΚΛΗΡΟΝΟΜΙΑ**

Σημαντικές συμβάσεις ή γεγονότα για την διατήρηση της πολιτιστικής κληρονομιάς

Έτος	Σύμβαση ή γεγονός
1882	Σύμβαση για την προστασία των Αρχαίων Μνημείων.
1907	Σύμβαση της Χάγης για την προστασία της Πολιτιστικής κληρονομιάς από ναυτικούς βομβαρδισμούς
1913	Σύμβαση για την Στερέωση των Αρχαίων Μνημείων.
1931	Διεθνές Συνέδριο του Διεθνούς Γραφείου Μουσείων στην Αθήνα. Ψήφισμα της Αθήνας.
1931	Χάρτης Αποκατάστασης της Ιταλίας – Carta Italiana del Restauro.
1933	Χάρτης των Αθηνών – 4 ^ο Διεθνές Συνέδριο της Μοντέρνας Αρχιτεκτονικής- (4 ^ο CIAM) ¹
1953	Σύμβαση για Ιστορικά Κτίρια και Αρχαία Μνημεία – Art for Historic Building and Ancient Monuments
1954	Σύμβαση για την Προστασία των Πολιτιστικών Αγαθών σε περίπτωση Ένοπλης Σύρραξης – Χάγη – ΟΥΝΕΣΚΟ (Σύμβαση Χάγης).
1957	Πρώτο Διεθνές Συνέδριο Αρχιτεκτόνων και Ειδικών των Ιστορικών Μνημείων – Παρίσι.
1964	Δεύτερο Διεθνές Συνέδριο Αρχιτεκτόνων και Ειδικών των Ιστορικών Μνημείων – Χάρτης της Βενετίας ή Διεθνής Χάρτης Αποκατάστασης – Βενετία. ²
1969	Ευρωπαϊκή Σύμβαση για την Προστασία της Αρχαιολογικής Κληρονομιάς – Λονδίνο. (Επικυρώθηκε από την Ελλάδα με τον νόμο 1127 ΦΕΚ, φύλλο 32/10-2-81 σελ.333-336).
1970	Σύμβαση για την Απαγόρευση και Παρεμπόδιση της Παράνομης Εισαγωγής, Εξαγωγής και Μεταβίβασης της κυριότητας των Πολιτιστικών Αγαθών – Παρίσι.
1972	Σύμβαση για την Προστασία της Παγκόσμιας Πολιτιστικής και Φυσικής Κληρονομιάς, Παρίσι. (Επικυρώθηκε από την Ελλάδα με τον νόμο 1126 ΦΕΚ Τεύχος Α', φύλλο 32/10-2-81 σελ. 32).
1975	Διακήρυξη του Άμστερνταμ, Άμστερνταμ. ³
1979	Σύμβαση για Αρχαία Μνημεία και Αρχαιολογικούς Χώρους.
1985	Σύμβαση για την Προστασία της Αρχιτεκτονικής Κληρονομιάς της Ευρώπης – Σύμβαση Γρανάδας
1992	Σύμβαση για την Προστασία της Αρχαιολογικής Κληρονομιάς (Αναθεώρηση της Σύμβασης του 1969), Μάλτα.
1992	Συνθήκη Μάαστριχτ (άρθρο 128, παρ. 2, σχετικά με την διατήρηση και την προστασία της Πολιτιστικής Κληρονομιάς Ευρωπαϊκής Σημασίας).

¹Το πλήρες κείμενο του χάρτη της Αθήνας, σε ελληνική μετάφραση, (Μετάφραση: κ. Γ. Καραδέδος), υπάρχει στο βιβλίο του κ. Λάββα Γ., Προστασία Αρχιτεκτονικών μνημείων και συνόλων. Βασικές αρχές, ιδεολογία, μεθοδολογία, Τεύχος Α, ΑΠΘ, 1984.

²Το πλήρες κείμενο του χάρτη της Βενετίας, υπάρχει στα «Αρχιτεκτονικά Θέματα», 9/1975, (σελ. 108), σε ελληνική μετάφραση του Ε. Φερεντίνου.

³Το πλήρες κείμενο του Χάρτη της Βενετίας, υπάρχει στα «Αρχιτεκτονικά Θέματα», 10/1976, (σελ 33-36).

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ : Ισχύουσα Ελληνική Νομοθεσία για την Πολιτιστική Κληρονομιά¹

Ν. 3082/2002, «Για την Προστασία των αρχαιοτήτων και εν γένει της Πολιτιστικής Κληρονομιάς», (ΦΕΚ 153/Α / 28.6.2002)

Κεφάλαιο πρώτο – Βασικές διατάξεις

Άρθρο 1 – Αντικείμενο

1. Στην προστασία που παρέχεται με τις διατάξεις του παρόντος νόμου υπάγεται η πολιτιστική κληρονομιά της Χώρας από τους αρχαιότερους χρόνους μέχρι σήμερα.
2. Η πολιτιστική κληρονομιά της Χώρας αποτελείται από τα πολιτιστικά αγαθά που βρίσκονται εντός των ορίων της ελληνικής επικρατείας, συμπεριλαμβανομένων των χωρικών υδάτων, καθώς και εντός άλλων θαλασσιών ζωνών στις οποίες η Ελλάδα ασκεί σχετική δικαιοδοσία σύμφωνα με το διεθνές δίκαιο. Η πολιτιστική κληρονομιά περιλαμβάνει και τα άυλα πολιτιστικά αγαθά.
3. Στο πλαίσιο των κανόνων του διεθνούς δικαίου, το Ελληνικό Κράτος μεριμνά και για την προστασία των πολιτιστικών αγαθών που προέρχονται από την ελληνική επικράτεια οποτεδήποτε και αν απομακρύνθηκαν από αυτήν. Το Ελληνικό Κράτος μεριμνά επίσης στο πλαίσιο του διεθνούς δικαίου για την προστασία των πολιτιστικών αγαθών που συνδέονται ιστορικά με την Ελλάδα.

Άρθρο 2 - Έννοια όρων

1. Για την εφαρμογή των διατάξεων του παρόντος νόμου:
  - α) Ως πολιτιστικά αγαθά νοούνται οι μαρτυρίες της ύπαρξης, και της ατομικής και συλλογικής δραστηριότητας του ανθρώπου.
  - β) Ως μνημεία νοούνται τα πολιτιστικά αγαθά που αποτελούν υλικές μαρτυρίες και ανήκουν στην πολιτιστική κληρονομιά της Χώρας και των οποίων επιβάλλεται η ειδικότερη προστασία βάσει των εξής διακρίσεων:

---

¹Γεράσιμος Παυλογεωργάτος (2003). Διατήρηση της Υλικής Πολιτιστικής Κληρονομιάς, Α Έκδοση – Παρατηρητής-, Θεσσαλονίκη, (σελ. 199).

αα) Ως αρχαία μνημεία ή αρχαία νοούνται όλα τα πολιτιστικά αγαθά που ανάγονται στους προϊστορικούς, αρχαίους, βυζαντινούς και μεταβυζαντινούς χρόνους και χρονολογούνται έως και το 1830. Στα αρχαία μνημεία συμπεριλαμβάνονται σπήλαια και παλαιοντολογικά κατάλοιπα για τα οποία υπάρχουν ενδείξεις ότι συνδέονται με την ανθρώπινη ύπαρξη.

ββ) Ως νεότερα μνημεία νοούνται τα πολιτιστικά αγαθά που είναι μεταγενέστερα του 1830 και των οποίων η προστασία επιβάλλεται λόγω της ιστορικής, καλλιτεχνικής ή επιστημονικής σημασίας τους.

γγ) Ως ακίνητα μνημεία νοούνται τα μνημεία που υπήρξαν συνδεδεμένα με το έδαφος και παραμένουν σε αυτό ή στο βυθό της θάλασσας ή στον πυθμένα λιμνών ή ποταμών και δεν είναι δυνατόν να μετακινηθούν χωρίς βλάβη της αξίας τους ως μαρτυριών. Στα ακίνητα μνημεία συμπεριλαμβάνονται οι εγκαταστάσεις, οι κατασκευές και τα διακοσμητικά και λοιπά στοιχεία που αποτελούν αναπόσπαστο τμήμα τους, καθώς και το άμεσο περιβάλλον τους.

δδ) Ως κινητά μνημεία νοούνται τα μνημεία που δεν θεωρούνται ακίνητα.

γ) Ως αρχαιολογικοί χώροι νοούνται εκτάσεις στην ξηρά ή στη θάλασσα ή στις λίμνες ή στους ποταμούς, οι οποίες περιέχουν ή στις οποίες υπάρχουν ενδείξεις ότι περιέχονται αρχαία μνημεία ή αποτέλεσαν ή υπάρχουν ενδείξεις ότι αποτέλεσαν από τους αρχαιότερους χρόνους έως και το 1830 μνημειακά, οικιστικά ή ταφικά σύνολα. Οι αρχαιολογικοί χώροι περιλαμβάνουν και το απαραίτητο ελεύθερο περιβάλλον που επιτρέπει στα σωζόμενα μνημεία να συντίθενται σε ιστορική, αισθητική και λειτουργική ενότητα.

δ) Ως ιστορικοί τόποι νοούνται είτε εκτάσεις στην ξηρά ή στη θάλασσα ή στις λίμνες ή στους ποταμούς που αποτέλεσαν ή που υπάρχουν ενδείξεις ότι αποτέλεσαν τον χώρο εξαίρετων ιστορικών ή μυθικών γεγονότων, ή εκτάσεις που περιέχουν ή στις οποίες υπάρχουν ενδείξεις ότι περιέχονται μνημεία μεταγενέστερα του 1830, είτε σύνθετα έργα του ανθρώπου και της φύσης μεταγενέστερα του 1830, τα οποία συνιστούν χαρακτηριστικούς και ομοιογενείς χώρους, που είναι δυνατόν να οριοθετηθούν τοπογραφικά²,

---

²Γεράσιμος Παυλογεωργάτος (2003). Διατήρηση της Υλικής Πολιτιστικής Κληρονομιάς, Α Έκδοση – Παρατηρητής-, Θεσσαλονίκη, (σελ. 199-200).

και των οποίων επιβάλλεται η προστασία λόγω λαογραφικής, εθνολογικής, κοινωνικής, τεχνικής ή εν γένει ιστορικής, καλλιτεχνικής επιστημονικής σημασίας τους.

ε) Ως άυλα πολιτιστικά αγαθά νοούνται εκφράσεις, δραστηριότητες, γνώσεις και πληροφορίες, όπως μύθοι, έθιμα, προφορικές παραδόσεις, χοροί, δρώμενα, μουσική, τραγούδια, δεξιότητες ή τεχνικές που αποτελούν μαρτυρίες του παραδοσιακού, λαϊκού και λόγιου πολιτισμού.

στ) Ως Υπηρεσία νοείται η αρμόδια Κεντρική ή Περιφερειακή Υπηρεσία του Υπουργείου Πολιτισμού.

ζ) Ως Συμβούλιο νοείται το κατά περίπτωση αρμόδιο γνωμοδοτικό συλλογικό όργανο, όπως αυτά ορίζονται στις διατάξεις των άρθρων 49 έως 51.

Άρθρο 3 – Περιεχόμενο προστασίας

1. Η προστασία της πολιτιστικής κληρονομιάς της χώρας συνίσταται κυρίως:

α) στον εντοπισμό, την έρευνα, την καταγραφή, την τεκμηρίωση και τη μελέτη των στοιχείων της,

β) στη διατήρηση και στην αποτροπή της καταστροφής, της αλλοίωσης και γενικά κάθε άμεσης ή έμμεσης βλάβης της,

γ) στην αποτροπή της παράνομης ανασκαφής, της κλοπής και της παράνομης εξαγωγής,

δ) στην συντήρηση και την κατά περίπτωση αναγκαία αποκατάστασή της,

ε) στην διευκόλυνση της πρόσβασης και της επικοινωνίας του κοινού με αυτήν,

στ) στην ανάδειξη και την ένταξή της στην σύγχρονη κοινωνική ζωή και

ζ) στην παιδεία, την αισθητική αγωγή και την ευαισθητοποίηση των πολιτών για την πολιτιστική κληρονομιά.

2. Η προστασία των μνημείων, αρχαιολογικών χώρων και ιστορικών τόπων περιλαμβάνεται στους στόχους οποιουδήποτε επιπέδου χωροταξικού, αναπτυξιακού, περιβαλλοντικού και πολεοδομικού σχεδιασμού ή σχεδίων ισοδύναμου αποτελέσματος ή υποκατάστατων τους³.

---

³Γεράσιμος Παυλογεωργάτος (2003). Διατήρηση της Υλικής Πολιτιστικής Κληρονομιάς, Α Έκδοση – Παρατηρητής-, Θεσσαλονίκη, (σελ. 200).

Άρθρο 4 – Εθνικό Αρχείο μνημείων

1. Τα μνημεία καταγράφονται, τεκμηριώνονται και καταχωρούνται στο Εθνικό Αρχείο Μνημείων, που τηρείται στο Υπουργείο Πολιτισμού.

2. Με προεδρικό διάταγμα που εκδίδεται με πρόταση του Υπουργού Πολιτισμού ρυθμίζεται η οργάνωση και η λειτουργία του Εθνικού Αρχείου Μνημείων και προσδιορίζονται ο τρόπος καταγραφής των μνημείων, ο τρόπος προστασίας των δεδομένων, οι προϋποθέσεις άσκησης του δικαιώματος πρόσβασης σε αυτά για ερευνητικούς και άλλους λόγους και κάθε αναγκαία λεπτομέρεια.

Άρθρο 5 – Προστασία άυλων πολιτιστικών αγαθών

1. Το Υπουργείο Πολιτισμού για την αποτύπωση σε γραπτή μορφή, καθώς και σε υλικούς φορείς ήχου, εικόνας ή ήχου και εικόνας, την καταγραφή και την τεκμηρίωση άυλων πολιτιστικών αγαθών του παραδοσιακού, λαϊκού και λόγιου πολιτισμού που παρουσιάζουν ιδιαίτερη σημασία. Με προεδρικό διάταγμα, που εκδίδεται με πρόταση του Υπουργού Πολιτισμού, καθορίζονται ο τρόπος καταγραφής και αποτύπωσης των άυλων πολιτιστικών αγαθών, οι αρμόδιες για την υλοποίηση των παραπάνω ενεργειών υπηρεσίες ή κα φορείς και ρυθμίζεται κάθε αναγκαία λεπτομέρεια.

Άρθρο 7 – Κυριότητα σε ακίνητα μνημεία

1. Τα αρχαία ακίνητα μνημεία που χρονολογούνται έως και το 1453 ανήκουν στο Δημόσιο κατά κυριότητα και νομή και είναι πράγματα εκτός συναλλαγής και ανεπίδεκτα χρησικτησίας.

2. Τα ακίνητα αρχαία που αποκαλύφθηκαν ή αποκαλύπτονται κατά την εκτέλεση ανασκαφών, ανεξάρτητα από τη χρονολόγησή τους, ανήκουν κατά κυριότητα στο Δημόσιο, είναι εκτός συναλλαγής και ανεπίδεκτα χρησικτησίας.

3. Το δικαίωμα κυριότητας σε άλλα ακίνητα αρχαία μεταγενέστερα του 1453 ασκείται υπό τους όρους και τις προϋποθέσεις του παρόντος νόμου.

4. Δεν υπόκεινται σε κατάσχεση ακίνητα αρχαία που χρονολογούνται έως και το 1453⁴.

---

⁴Γεράσιμος Παυλογεωργάτος (2003). Διατήρηση της Υλικής Πολιτιστικής Κληρονομιάς, Α Έκδοση – Παρατηρητής-, Θεσσαλονίκη, (σελ. 201-202).

Άρθρο 8 – Δήλωση, υπόδειξη ακινήτων αρχαίων και αμοιβή⁵

1. Κάθε πρόσωπο που ανακαλύπτει ή βρίσκει ακίνητο αρχαίο οφείλει να το δηλώνει χωρίς υπαίτια καθυστέρηση στην πλησιέστερη αρχαιολογική, αστυνομική ή λιμενική αρχή. Η δήλωση περιέχει την ακριβή τοποθεσία όπου βρίσκεται ή ανακαλύπτεται το αρχαίο, και κάθε άλλη χρήσιμη λεπτομέρεια. Τα στοιχεία της δήλωσης καταγράφονται σε έκθεση της παραπάνω αρχής. Αν το αρχαίο ανακαλύπτεται ή βρίσκεται σε ακίνητο όπου εκτελούνται έργα ή εργασίες, αυτές πρέπει να διακόπτονται αμέσως ότου αποφανθεί η Υπηρεσία.

2. Η Υπηρεσία οφείλει χωρίς υπαίτια καθυστέρηση να εξετάζει και να καταγράφει το αρχαίο και να λαμβάνει όλα τα αναγκαία μέτρα φύλαξης και προστασίας του, ύστερα από σχετική ειδοποίηση του ιδιοκτήτη του ακινήτου, όπου αυτό βρέθηκε, εφόσον αυτή είναι δυνατή.

3. Με απόφαση του Υπουργού Πολιτισμού ύστερα από γνώμη του Συμβουλίου παρέχεται χρηματική αμοιβή στο πρόσωπο που δηλώνει την ύπαρξη ακινήτου αρχαίου, το ύψος της οποίας καθορίζεται ανάλογα με τη σπουδαιότητα του αρχαίου και τη συμβολή εκείνου που το δηλώνει στην ανεύρεση και διάσωσή του.

4. Αμοιβή μπορεί να παρέχεται με όμοια απόφαση επίσης σε όποιον υποδεικνύει τον τόπο όπου υπάρχουν άγνωστα στην Υπηρεσία ακίνητα αρχαία, η καταβολή και το ύψος της οποίας κρίνεται ανάλογα με τη σπουδαιότητα των αρχαίων, καθώς και με τη συμβολή εκείνου που υποδεικνύει τον τόπο όπου βρίσκονται, στην ανεύρεση και τη διάσωσή τους.

5. Εάν η δήλωση ή υπόδειξη γίνεται από περισσότερα πρόσωπα, η αμοιβή επιμερίζεται μεταξύ τους σε ποσοστά που καθορίζονται με την ίδια απόφαση ανάλογα με τη συμβολή καθενός και σε περίπτωση αμφιβολίας κατά ίσα μέρη. Αν το αρχαίο ανακαλύπτεται ή βρίσκεται μέσα σε ιδιωτικό ακίνητο και εκείνος που το δηλώνει δεν είναι κύριος του ακινήτου, η αμοιβή επιμερίζεται μεταξύ εκείνου που το δηλώνει και του κυρίου του ακινήτου σε ίσα μέρη.

Προκειμένου για ενάλια αρχαία αν εκείνος που τα δηλώνει δεν είναι κύριος του μέσου και εκείνου που τα δηλώνει.

---

⁵Γεράσιμος Παυλογεωργάτος (2003). Διατήρηση της Υλικής Πολιτιστικής Κληρονομιάς, Α Έκδοση – Παρατηρητής-, Θεσσαλονίκη, (σελ. 203).

6. Δεν καταβάλλεται αμοιβή:

α) εάν το αρχαίο είναι ήδη γνωστό στην Υπηρεσία,

β) εάν βρίσκεται ή ανακαλύπτεται σε γνωστό στην Υπηρεσία αρχαιολογικό χώρο ή κατά την διενέργεια ανασκαφών ή την εκτέλεση άλλων εργασιών για τις οποίες απαιτείται να παρίστανται εκπρόσωπος της Υπηρεσίας,

γ) εάν εκείνος που το δηλώνει ή υποδεικνύει τον τόπο όπου βρίσκεται είναι υπάλληλος του Δημοσίου, ΟΤΑ, ή άλλου νομικού προσώπου δημοσίου δικαίου ή νομικού προσώπου ιδιωτικού δικαίου του ευρύτερου δημόσιου τομέα, όπως αυτός καθορίζεται κάθε φορά, και ενεργεί στο πλαίσιο των υπηρεσιακών του καθηκόντων.

δ) Δεν καταβάλλεται επίσης αμοιβή σε όποιον ανακαλύπτει ή βρίσκει αρχαίο προβαίνοντας σε δραστηριότητες που αντίκεινται στις διατάξεις της νομοθεσίας για την προστασία της πολιτιστικής κληρονομιάς, καθώς και σε όποιον επιχειρεί να αποκρύψει το αρχαίο ή προβαίνει σε ενέργειες που μπορούν να το βλάψουν, οπότε η αμοιβή καταβάλλεται στον άλλο κατά το ποσοστό που του αναλογεί.

Άρθρο 27 – Φύλαξη και συντήρηση κινητών μνημείων

1. Ο κάτοχος κινητού μνημείου και ο κύριος αρχαίου ή άλλου κινητού μνημείου ευθύνονται για την ασφάλεια και τη διατήρησή του. Οφείλουν να γνωστοποιούν στην Υπηρεσία τον ακριβή τόπο φύλαξής του, κάθε μετακίνησή του στην οποία προτίθενται να προβούν καθώς και τυχόν απώλειά του. Οφείλουν επίσης να επιτρέπουν την περιοδική ή έκτακτη επιθεώρησή του από την Υπηρεσία ύστερα από έγγραφη ειδοποίηση και να την ειδοποιούν χωρίς υπαίτια καθυστέρηση για κάθε γεγονός που είναι δυνατόν να το θέσει σε κίνδυνο, και να ακολουθούν τις υποδείξεις της. Αν το μνημείο διατρέχει άμεσο κίνδυνο φθοράς, απώλειας ή καταστροφής, η Υπηρεσία μπορεί να λάβει όλα τα αναγκαία μέτρα και να καταλογίσει τις σχετικές δαπάνες στον κύριο ή τον κάτοχο του μνημείου ή να αποφασίσει τη μεταφορά του προς φύλαξη σε δημόσιο μουσείο ή τον κάτοχο του μνημείου ή να αποφασίσει τη μεταφορά του προς φύλαξη σε δημόσιο μουσείο ή άλλο κατάλληλο χώρο, μέχρις ότου εκλείψει οριστικά ο κίνδυνος⁶.

---

⁶Γεράσιμος Παυλογεωργάτος (2003). Διατήρηση της Υλικής Πολιτιστικής Κληρονομιάς, Α Έκδοση – Παρατηρητής-, Θεσσαλονίκη, (σελ. 203,215).

Άρθρο 28 – Μεταβίβαση της κατοχής ή της κυριότητας κινητών μνημείων⁷

1. Ο κάτοχος κινητού αρχαίου που χρονολογείται έως και το 1453, μπορεί να μεταβιβάσει την κατοχή του αφού γνωστοποιήσει στην Υπηρεσία την πρόθεσή του και τα στοιχεία του υποψήφιου κατόχου, ο οποίος υποχρεούται να υποβάλλει αίτηση για άδεια κατοχής που χορηγείται σύμφωνα με τις διατάξεις του άρθρου 23. Μεταβίβαση που γίνεται χωρίς την άδεια αυτή είναι άκυρη και τα κινητά μνημεία αναλαμβάνονται χωρίς διατυπώσεις από το Δημόσιο.

3. Η μεταβίβαση της κυριότητας κινητού μνημείου που ανήκει σε νομικό πρόσωπο δημοσίου δικαίου σε ΟΤΑ ή σε νομικό πρόσωπο ιδιωτικού δικαίου του ευρύτερου δημόσιου τομέα, όπως αυτός καθορίζεται κάθε φορά, είναι δυνατή με απόφαση του Υπουργού Πολιτισμού, ύστερα από γνώμη του Συμβουλίου, ειδάλλως είναι άκυρη. Σε περίπτωση πώλησης, το Δημόσιο μπορεί να ασκεί δικαίωμα προτίμησης στην ίδια τιμή εντός τριών (3) μηνών από την υποβολή της σχετικής αίτησης.

6. Σε περίπτωση πώλησης μνημείων με δημοπρασία ή δημόσιο πλειστηριασμό, προτιμώνται στην ίδια τιμή, κατά σειρά, το Δημόσιο, τα μουσεία του άρθρου 45 και οι συλλέκτες μνημείων.

Άρθρο 30 – Αρωγή για την ανεύρεση και διεκδίκηση κινητών μνημείων

1. Ο κάτοχος κινητού αρχαίου προστατεύεται έναντι τρίτων ως νομέας και απολαμβάνει την αυτοδύναμη προστασία της νομής, δικαιούται δε να ασκήσει παράλληλα με το Δημόσιο τις αγωγές αποβολής και διαταράξεως της νομής. Αν το αρχαίο έχει εξαχθεί παράνομα, η διεκδίκηση γίνεται από το Δημόσιο. Ύστερα από την επιστροφή το αρχαίο αποδίδεται στον κάτοχο εκτός εάν η εξαγωγή του οφείλεται σε δόλο ή αμέλεια του. Στην περίπτωση αυτή η κατοχή του αρχαίου που επιστρέφεται περιέρχεται στο Δημόσιο χωρίς αποζημίωση του κατόχου. Ο κάτοχος επιβαρύνεται με τις δαπάνες στις οποίες υποβλήθηκε το Δημόσιο, συμπεριλαμβανομένης της αποζημίωσης που τυχόν καταβλήθηκε στον καλόπιστο νομέα, το αρχαίο ύστερα από την επιστροφή αποδοθεί σε αυτόν.

2. Ο κύριος μνημείου μπορεί να ζητά τη συνδρομή της Υπηρεσίας για την ανεύρεση καθώς και την απόδοσή ή την επιστροφή του αν κλαπεί ή εξαχθεί παράνομα.

---

⁷Γεράσιμος Παυλογεωργάτος (2003). Διατήρηση της Υλικής Πολιτιστικής Κληρονομιάς, Α Έκδοση – Παρατηρητής-, Θεσσαλονίκη, (σελ. 216-217).

Υστερα από την επιστροφή, το μνημείο αποδίδεται σε αυτόν, εκτός εάν το εξήγαγε ο ίδιος ή επέτρεψε την εξαγωγή του από δόλο ή βαριά αμέλεια. Στην περίπτωση αυτή η κυριότητα του μνημείου που επιστρέφεται περιέρχεται στο Δημόσιο, χωρίς αποζημίωση. Ο κύριος υποχρεούται να καταβάλει τα έξοδα στα οποία υποβλήθηκε το Δημόσιο για την επιστροφή, συμπεριλαμβανομένης της αποζημίωσης που τυχόν καταβλήθηκε στον καλόπιστο νομέα, εάν το μνημείο που επιστρέφεται αποδοθεί σε αυτόν.

3. Ο κύριος και ο κάτοχος μνημείου που επιστρέφεται κατά τις παραπάνω διατάξεις υποχρεούνται να επιτρέπουν την έκθεσή του στο κοινό υπό προϋποθέσεις και για χρονικό διάστημα που ορίζονται με απόφαση του Υπουργού Πολιτισμού ύστερα από γνώμη του Συμβουλίου.

Άρθρο 33 – Εισαγωγή πολιτιστικών αγαθών

1. Πολιτιστικά αγαθά εισάγονται ελεύθερα στην ελληνική επικράτεια υπό την επιφύλαξη των διατάξεων της Διεθνούς Σύμβασης των Παρισίων που αφορά στα ληπτέα μέτρα για την απαγόρευση και παρεμπόδιση της παράνομης εισαγωγής, εξαγωγής και μεταβίβασης της κυριότητας των πολιτιστικών αγαθών και έχει κυρωθεί με το ν. 1103/80 (ΦΕΚ Α'297) και των λοιπών κανόνων του διεθνούς δικαίου.

3. Το δικαίωμα κυριότητας σε αρχαία που χρονολογούνται έως και το 1453 και εισάγονται νομίμως διατηρείται, εφόσον αυτά δεν είχαν εξαχθεί από την ελληνική επικράτεια κατά την πεντηκονταετία πριν την εισαγωγή, και εφόσον δεν είχαν παράνομα αφαιρεθεί από μνημείο, αρχαιολογικό χώρο, εκκλησία, μουσείο, δημόσια συλλογή, συλλογή θρησκευτικών μνημείων, χώρο αποθήκευσης ευρημάτων ανασκαφών ή άλλο παρεμφερή χώρο που βρίσκεται στην ελληνική επικράτεια, ή δε προέρχονται από παράνομη ανασκαφή εντός αυτής, ανεξάρτητα από τον χρόνο εξαγωγής τους⁸.

---

⁸Γεράσιμος Παυλογεωργάτος (2003). Διατήρηση της Υλικής Πολιτιστικής Κληρονομιάς, Α Έκδοση – Παρατηρητής-, Θεσσαλονίκη, (σελ. 220-221).

Ο ενδιαφερόμενος οφείλει να προσκομίσει αποδεικτικά στοιχεία κτήσης ή εισαγωγής, καθώς και να αποδείξει την προέλευσή τους αν η Υπηρεσία έχει σοβαρές υπόνοιες ότι τα αρχαία είχαν εξαχθεί από την ελληνική επικράτεια κατά την τελευταία πεντηκονταετία πριν την εισαγωγή ή ότι προέρχονται από τις προαναφερόμενες παράνομες πράξεις. Εάν αποδειχθεί ότι τα εισαγόμενα αρχαία εμπίπτουν στις παραπάνω κατηγορίες εξομοιώνονται πλήρως με τα αρχαία της διάταξης της παραγράφου 1 του άρθρου 21. Εάν δεν καταστεί δυνατή η απόδειξη προέλευσής τους σύμφωνα με τα παραπάνω, χορηγείται στον ενδιαφερόμενο άδεια κατοχής, εκτός εάν συντρέχουν στο πρόσωπο του τα κωλύματα της περίπτωσης γ), της παραγράφου 2, του άρθρου 23:

5. Με κοινή απόφαση των Υπουργών Εθνικής Οικονομίας και Οικονομικών και Πολιτισμού καθορίζεται ο τρόπος απόδειξης της εισαγωγής και της κυριότητας των εισαγόμενων αρχαίων του παρόντος άρθρου και ρυθμίζεται κάθε άλλη σχετική λεπτομέρεια.

Άρθρο 34 – Εξαγωγή πολιτιστικών αγαθών

1. Η εξαγωγή μνημείων από την ελληνική επικράτεια απαγορεύεται, με την επιφύλαξη των διατάξεων των επόμενων παραγράφων.

2. Η εξαγωγή μνημείων επιτρέπεται ύστερα από άδεια, εφόσον αυτά δεν έχουν ιδιαίτερη σημασία για την πολιτιστική κληρονομιά της Χώρας και δεν πλήττεται η ενότητα σημαντικών συλλογών.

3. Ειδικά μνημεία που ανάγονται στην περίοδο των εκάστοτε τελευταίων εκατό ετών, μπορεί να χορηγείται άδεια εξαγωγής εφόσον δεν κρίνεται απαραίτητη για την πολιτιστική κληρονομιά της Χώρας η παραμονή τους σε αυτή.

5. Επιτρέπεται η εξαγωγή μνημείων που πιστοποιείται ότι έχουν εξαχθεί προσωρινά στη Χώρα και βρίσκονται νομίμως στην κατοχή ή την κυριότητα του ενδιαφερόμενου.

6. Επιτρέπεται η εξαγωγή μνημείων των παραγράφων 1^α, 1β και 5 του άρθρου 20 τα οποία πιστοποιείται ότι έχουν εισαχθεί νομίμως στην ελληνική επικράτεια πριν από το διάστημα μικρότερο των πενήντα (50) ετών εκάστοτε, εφόσον δεν είχαν εξαχθεί προηγουμένως από αυτή⁹.

---

⁹Γεράσιμος Παυλογεωργάτος (2003). Διατήρηση της Υλικής Πολιτιστικής Κληρονομιάς, Α Έκδοση – Παρατηρητής-, Θεσσαλονίκη, (σελ. 221-222).

7. Η άδεια εξαγωγής χορηγείται με απόφαση του Υπουργού Πολιτισμού μετά από γνώμη του Συμβουλίου. Η απόφαση εκδίδεται εντός προθεσμίας τεσσάρων (4) μηνών ή σε εξαιρετικές περιπτώσεις εντός έξι (6) μηνών από την υποβολή της σχετικής αίτησης.

9. Είναι δυνατόν να χορηγείται στους αρχαιοπώλες και εμπόρους νεότερων κινητών μνημείων άδεια εξαγωγή συγκεκριμένων μνημείων ισχύος δύο (2) ετών.

11. Με απόφαση του Υπουργού Πολιτισμού ύστερα από γνώμη του Συμβουλίου, μπορεί να επιτραπεί η προσωρινή εξαγωγή μνημείων, με σκοπό την έκθεσή τους σε μουσειακούς ή παρεμφερείς χώρους, εφόσον παρέχονται επαρκείς εγγυήσεις για την ασφαλή μεταφορά, έκθεση και επιστροφή τους και αφού σταθμιστεί η σημασία της έκθεσης για την προβολή της πολιτιστικής κληρονομιάς της Χώρας ή ενδεχόμενη αμοιβαιότητα, ή με σκοπό την συντήρησή τους ή για ερευνητικούς ή παιδαγωγικούς σκοπούς, εφόσον παρέχονται αντίστοιχες εγγυήσεις.

Άρθρο 35 – Έννοια αρχαιολογικής έρευνας πεδίου

1. Ως αρχαιολογική έρευνα πεδίου νοείται η έρευνα του εδάφους, του υπεδάφους, του βυθού της θάλασσας ή του πυθμένα λιμνών ή ποταμών που έχει ως σκοπό τον εντοπισμό ή την αποκάλυψη αρχαίων μνημείων, είτε αυτή συνίσταται σε ανασκαφή, χερσαία ή ενάλια, είτε σε επιφανειακή έρευνα που διενεργείται με γεωφυσικές ή άλλες μεθόδους.

Άρθρο 36 – Συστηματικές ανασκαφές

1. Οι συστηματικές ανασκαφές διενεργούνται από την Υπηρεσία, από επιστημονικούς ή εκπαιδευτικούς οργανισμούς της ημεδαπής με εξειδίκευση στον τομέα της αρχαιολογικής ή παλαιοντολογικής έρευνας, ή από ξένες αρχαιολογικές αποστολές ή σχολές που είναι εγκατεστημένες στην Ελλάδα. Για τη διενέργεια ανασκαφής απαιτείται απόφαση του Υπουργού Πολιτισμού, που εκδίδεται ύστερα από γνώμη του Συμβουλίου.

2. Οι ξένες αρχαιολογικές αποστολές ή σχολές που είναι εγκατεστημένες στην Ελλάδα, μπορούν να διενεργούν κάθε έτος έως τρεις ανασκαφές και άλλες τρεις σε συνεργασία με την Υπηρεσία¹⁰.

---

¹⁰Γεράσιμος Παυλογεωργάτος (2003). Διατήρηση της Υλικής Πολιτιστικής Κληρονομιάς, Α Έκδοση – Παρατηρητής-, Θεσσαλονίκη, (σελ. 222).

3. Προϋποθέσεις για την έκδοση της απόφασης της παραγράφου 1 είναι:

- α)** η κατάθεση αναλυτικής έκθεσης, από την οποία πιθανολογείται βάσιμα η ύπαρξη μνημείων και με την οποία οριοθετείται η προς ανασκαφή περιοχή και τεκμηριώνεται η προσδοκώμενη συμβολή της συγκεκριμένης έρευνας στην επιστημονική γνώση καθώς και η ανάγκη προσφυγής στην ανασκαφική μέθοδο,
- β)** το κύρος και η αξιοπιστία του φορέα που αναλαμβάνει τη διενέργεια της ανασκαφής,
- γ)** η ανασκαφική εμπειρία και το επιστημονικό κύρος του διευθύνοντος,
- δ)** η διεπιστημονική σύνθεση της ομάδας συνεργατών,
- ε)** η εμπειρία των μελών της επιστημονικής ομάδας στη στερέωση, συντήρηση, προστασία και δημοσίευση των ευρημάτων ανασκαφών,
- στ)** η επάρκεια της τεχνικής υποδομής και
- ζ)** η επάρκεια του προϋπολογισμού και του προγράμματος ανασκαφής, συντήρησης και δημοσίευσης των ευρημάτων.

4. Τη διεύθυνση ανασκαφής αναλαμβάνει αρχαιολόγος με πενταετή τουλάχιστον ανασκαφική εμπειρία και τουλάχιστον δύο (2) συνθετικές επιστημονικές δημοσιεύσεις αναφερόμενες σε ανασκαφές ή ανασκαφικά ευρήματα. Ως ανασκαφική εμπειρία νοείται αυτή που αποκτάται μετά τη λήψη του πτυχίου.

10. Τα κινητά ευρήματα μεταφέρονται χωρίς υπαίτια καθυστέρηση στο πλησιέστερο συναφές δημόσιο μουσείο, κατά προτίμηση, ή σε κατάλληλα διαμορφωμένους αποθηκευτικούς χώρους, που τελούν υπό την εποπτεία της Υπηρεσίας, όπου και είναι προσιτά υπό τους όρους της παραγράφου 8 του άρθρου 39.

Άρθρο 37 – Σωστικές ανασκαφές

3. Η Υπηρεσία οφείλει να μεριμνά για τη συντήρηση και τη φύλαξη των ευρημάτων σε συνεργασία με ειδικούς επιστήμονες, τεχνικούς και συντηρητές, για τη φύλαξη της περιοχής που έχει ανασκαφεί καθώς και για τη λήψη μέτρων ασφάλειας εργαζομένων και τρίτων¹¹.

---

¹¹Γεράσιμος Παυλογεωργάτος (2003). Διατήρηση της Υλικής Πολιτιστικής Κληρονομιάς, Α Έκδοση – Παρατηρητής-, Θεσσαλονίκη, (σελ. 222-224).

6. Η σωστική ανασκαφή χρηματοδοτείται από τον κύριο του έργου εφόσον πρόκειται για δημόσιο ή τεχνικό έργο υπό την έννοια του ν. 1418/1984 (ΦΕΚ Α'55), όπως αυτός ισχύει κάθε φορά, ή ιδιωτικό έργο προϋπολογισμού μεγαλύτερου των διακοσίων εκατομμυρίων (200.000.000) δραχμών (586.940^E). Το ποσό του προηγούμενου εδαφίου μπορεί να αναπροσαρμόζεται με απόφαση του Υπουργού Πολιτισμού. Η χρηματοδότηση καλύπτει και το κόστος συντήρησης, μελέτης και δημοσίευσης των ευρημάτων. Είναι δυνατή η χρηματοδότηση έργου προϋπολογισμού μικρότερου των διακοσίων εκατομμυρίων (200.000.000) δραχμών (586.940^E), μετά από αίτηση του κυρίου έργου, με απόφαση του Υπουργού Πολιτισμού ύστερα από γνώμη του Συμβουλίου.

Άρθρο 39 – Δημοσιεύσεις αποτελεσμάτων ανασκαφών και άλλων αρχαιολογικών ερευνών

1. Οι διευθύνοντες συστηματικές ανασκαφές ή άλλης μορφής αρχαιολογική έρευνα και οι διενεργούντες σωστικές ανασκαφές έχουν υποχρέωση να δημοσιεύουν τα αποτελέσματα των ερευνών εντός των χρονικών ορίων που ορίζονται παρακάτω. Εντός των ορίων αυτών έχουν αποκλειστικό δικαίωμα δημοσίευσης.

2. Οι παραπάνω οφείλουν να καταθέτουν στην Υπηρεσία ετήσιες επιστημονικές εκθέσεις, το αργότερο ως τον Απρίλιο του επομένου έτους, για τη δημοσίευσή τους σε επιστημονικό έντυπο ή την ηλεκτρονική καταχώρησή τους.

Άρθρο 47 – Φορολογικά κίνητρα

1. Στην υποπερίπτωση γγ' της περίπτωσης α' της παραγράφου.1 του άρθρου 31 του ν. 2238/1994 μετά το τέταρτο εδάφιο προστίθενται επτά νέα εδάφια ως εξής:

α) Η αξία των κινητών μνημείων όπως αυτά ορίζονται από την κείμενη νομοθεσία που μεταβιβάζονται λόγω δωρεάς στο Δημόσιο ή σε μουσεία αναγνωρισμένα από τον Υπουργό Πολιτισμού σύμφωνα με την ίδια νομοθεσία. Σε περίπτωση μεταβίβασης στο Δημόσιο η αποδοχή της δωρεάς γίνεται με κοινή απόφαση των Υπουργών Εθνικής Οικονομίας και Οικονομικών και Πολιτισμού, ύστερα από γνώμη του αρμόδιου γνωμοδοτικού Συμβουλίου του Υπουργείου Πολιτισμού και μετά από χρηματική αποτίμηση της αξίας από τον δωρητή¹².

---

¹²Γεράσιμος Παυλογεωργάτος (2003). Διατήρηση της Υλικής Πολιτιστικής Κληρονομιάς, Α Έκδοση – Παρατηρητής-, Θεσσαλονίκη, (σελ. 225,231,232).

Τα μνημεία κατατίθενται σε κρατικά μουσεία. Σε περίπτωση μεταβίβασης λόγω δωρεάς σε μουσεία που δεν ανήκουν στο Δημόσιο η αποδοχή της δωρεάς γίνεται μετά από χρηματική αποτίμηση των μνημείων από την ειδική εκτιμητική επιτροπή του έκτου εδαφίου του παρόντος. Το ποσό που αφαιρείται δεν μπορεί να υπερβεί ποσοστό 15% του συνολικού καθαρού εισοδήματος ή κερδών που προκύπτουν από τον ισολογισμό της διαχειριστικής περιόδου από τα ακαθάριστα έσοδα της οποίας εκπίπτει.

2. Η περίπτωση κγ' του άρθρου 23 του ν. 2459/1997 (ΦΕΚ Α') αντικαθίσταται ως ακολούθως: «κγ) Το 50% της αξίας των ακινήτων που βρίσκονται σε αδόμητη αρχαιολογική ζώνη και έχουν δεσμευθεί από την αρχαιολογική υπηρεσία του Υπουργείου Πολιτισμού».

3. α) Σε περίπτωση επιβολής φόρου κληρονομιάς, κληροδοσίας ή δωρεάς, με αντικείμενο κινητά μνημεία ή εικαστικά ή άλλα έργα τέχνης ο φόρος που αναλογεί μπορεί καταβάλλεται από τους υπόχρεους σε είδος με τη μεταβίβαση ίσης αξίας κινητών μνημείων ή άλλων εικαστικών ή άλλων έργων τέχνης στο Δημόσιο. Η αξία του κινητού καθορίζεται από ειδική εκτιμητική επιτροπή. Ειδικότερα θέματα που αφορούν στη διαδικασία, τα αρμόδια όργανα, τα μουσεία ή άλλους επιστημονικούς ή πολιτιστικούς φορείς στους οποίους κατατίθενται τα μνημεία ή άλλα πολιτιστικά αγαθά.

Άρθρο 48 – Άλλα οικονομικά κίνητρα

2. Με προεδρικό διάταγμα που εκδίδεται μετά από πρόταση των Υπουργών Εθνικής Οικονομίας και Οικονομικών, Περιβάλλοντος Χωροταξίας και Δημοσίων Έργων και Πολιτισμού ορίζονται η διαδικασία, οι όροι και οι προϋποθέσεις που απαιτούνται για την επιχορήγηση ή και την παροχή άλλων οικονομικών κινήτρων σε κύριους ή νομείς κτιρίων που έχουν χαρακτηρισθεί ως μνημεία ή διατηρητέα σύμφωνα με τις διατάξεις του παρόντος νόμου. Τα παραπάνω κίνητρα και επιχορηγήσεις παρέχονται όταν λόγω φθοράς ή καταστροφής των κτιρίων οφείλεται σε ανώτερη βία, παρίστανται ανάγκη συντήρησης, αναστήλωσης, ανακατασκευής και ανάδειξης τους ή ανάγκη επιμέρους αρχιτεκτονικών με ιστορική, καλλιτεχνική σημασία¹³.

---

¹³Γεράσιμος Παυλογεωργάτος (2003). Διατήρηση της Υλικής Πολιτιστικής Κληρονομιάς, Α Έκδοση – Παρατηρητής-, Θεσσαλονίκη, (σελ. 232-233).

Ποινικές Διατάξεις¹⁴

Άρθρο 53 – Κλοπή μνημείων

1. Με κάθειρξη μέχρι δέκα (10) ετών τιμωρείται η κλοπή (άρθρο 372 του Ποινικού Κώδικα), αν έχει αντικείμενο μνημείο ιδιαίτερα μεγάλης αξίας ή μνημείο που αφαιρέθηκε από ακίνητο μνημείο, από χώρο ανασκαμμένο, από μουσείο, αποθηκευτικούς χώρους αρχαίων ευρημάτων ή από χώρο όπου φυλάσσεται συλλογή.

2. Εάν η πράξη τελέστηκε από πρόσωπα ενωμένα για τη διάπραξη κλοπών ή ληστειών ή για τη διάπραξη εγκλημάτων που προβλέπονται στον παρόντα νόμο επιβάλλεται κάθειρξη. Η ίδια ποινή επιβάλλεται εάν ο δράστης διαπράττει κατά συνήθεια ή κατ' επάγγελμα εγκλήματα που προβλέπονται στον παρόντα νόμο.

Άρθρο 54 – Υπεξαίρεση μνημείων

1. Με κάθειρξη μέχρι (10) δέκα ετών τιμωρείται η υπεξαίρεση (άρθρο 375 του Ποινικού Κώδικα), αν έχει αντικείμενο μνημείο με ιδιαίτερα μεγάλη αξία ή αν ο δράστης τελεί την πράξη της υπεξαίρεσης μνημείων κατ' επάγγελμα ή κατά συνήθεια.

Άρθρο 55 – Αποδοχή και διάθεση μνημείων που αποτελούν προϊόντα εγκλήματος

1. Η πράξη της αποδοχής και διάθεσης προϊόντων εγκλήματος (άρθρο 39 παράγραφος 1 του Ποινικού Κώδικα) τιμωρείται με κάθειρξη μέχρι δέκα (10) ετών, αν έχει αντικείμενο μνημείο ιδιαίτερα μεγάλης αξίας και ο υπαίτιος γνώριζε ότι αυτό προέρχεται από αξιόποινη πράξη. Επιβάλλεται κάθειρξη, αν ο υπαίτιος επιχειρεί την πράξη του προηγούμενου εδαφίου ή εγκλήματα προβλέπονται στον παρόντα νόμο κατ' επάγγελμα ή κατά συνήθεια.

Άρθρο 56 – Φθορά μνημείου

1. Όποιος με άμεσο ή έμμεσο τρόπο καταστρέφει, βλάπτει, ρυπαίνει, ή αλλοιώνει την μορφή μνημείου ή ανήκοντος σε συλλογή μουσείου πολιτιστικού αγαθού που έχει τοποθετηθεί σε ανοικτό ή κλειστό δημόσιο, δημοτικό ή κοινόχρηστο χώρο τιμωρείται με φυλάκιση δύο (2) ετών, αν η πράξη δεν τιμωρείται βαρύτερα με άλλη διάταξη. Αν το μνημείο ανήκει στο δράστη επιβάλλεται φυλάκιση μέχρι τριών (3) ετών.

---

¹⁴Γεράσιμος Παυλογεωργάτος (2003). Διατήρηση της Υλικής Πολιτιστικής Κληρονομιάς, Α Έκδοση – Παρατηρητής-, Θεσσαλονίκη, (σελ. 237-238).

2. Αν πρόκειται για μνημείο ιδιαίτερα μεγάλης αξίας και η πράξη έγινε στο πλαίσιο τρομοκρατικής δραστηριότητας ή από πολλούς ενωμένους για την τέλεσή της, επιβάλλεται κάθειρξη μέχρι δέκα (10) ετών.

Άρθρο 57 – Φθορά μνημείου από αμέλεια

1. Με φυλάκιση μέχρι (2) δύο ετών τιμωρείται η πράξη του πρώτου εδαφίου της παραγράφου 1 του προηγούμενου άρθρου 56 αν τελέσθηκε από αμέλεια.

Άρθρο 58 – Παράβαση της υποχρέωσης δήλωσης μνημείου

1. Όποιος παραλείπει τη δήλωση που επιβάλλεται από τις διατάξεις της παραγράφου 1 του άρθρου 8 και της παραγράφου 1 του άρθρου 24 τιμωρείται με φυλάκιση μέχρι τριών (3) ετών. Όποιος παραλείπει τη δήλωση που επιβάλλεται από τις διατάξεις της παραγράφου 2 του άρθρου 24 ή της παραγράφου 2 του άρθρου 33 τιμωρείται με φυλάκιση μέχρι δύο (2) ετών.

Άρθρο 59 – Παράνομη μεταβίβαση μνημείου

1. Όποιος μεταβιβάζει την κυριότητα ή την κατοχή μνημείου ή αποκτά την κυριότητα ή αποδέχεται να περιέλθει στην κατοχή του μνημείο χωρίς την αναγκαία από τον νόμο άδεια, έγκριση ή γνωστοποίηση τιμωρείται με φυλάκιση μέχρι δύο (2) ετών. Επιβάλλεται φυλάκιση τουλάχιστον δύο (2) ετών, αν πρόκειται για αρχαίο μνημείο που δεν έχει δηλωθεί νόμιμα. Οι ποινές αυτές επιβάλλονται, αν η πράξη δεν τιμωρείται βαρύτερα με άλλη διάταξη.

Άρθρο 60 – Παράνομη εμπορία μνημείων

1. Όποιος ασκεί δραστηριότητα αρχαιοπώλη ή εμπόρου νεότερων μνημείων κατά την έννοια της διάταξης της παραγράφου 1 του άρθρου 32 χωρίς άδεια τιμωρείται με φυλάκιση.

Άρθρο 61 – Παράνομη ανασκαφή

1. Όποιος χωρίς προηγούμενη άδεια διενεργεί ανασκαφή με σκοπό την ανεύρεση ή αποκάλυψη αρχαίων τιμωρείται με κάθειρξη μέχρι δέκα (10) ετών.

2. Αν οι πράξεις της προηγούμενης παραγράφου τελέσθηκαν μέσα σε αρχαιολογικούς χώρους, ή αν ο υπαίτιος τις επιχειρεί κατ' επάγγελμα ή κατά συνήθεια επιβάλλεται κάθειρξη¹⁵.

---

¹⁵Γεράσιμος Παυλογεωργάτος (2003). Διατήρηση της Υλικής Πολιτιστικής Κληρονομιάς, Α Έκδοση – Παρατηρητής-, Θεσσαλονίκη, (σελ. 238-239).

Άρθρο 62 – Παράνομη χρήση ανιχνευτή μετάλλου

1. Όποιος χρησιμοποιεί ανιχνευτή μετάλλων ή άλλα όργανα διασκόπησης χωρίς την άδεια που απαιτείται από την διάταξη της παραγράφου 2 του άρθρου 38 τιμωρείται με φυλάκιση τουλάχιστον τριών (3) μηνών.
2. Αν η πράξη της προηγούμενης παραγράφου τελέσθηκε μέσα σε αρχαιολογικούς χώρους ή αν ο υπαίτιος της πράξης την επιχειρεί κατ' επάγγελμα ή κατά συνήθεια επιβάλλεται φυλάκιση τουλάχιστον τριών (3) ετών.

Άρθρο 63 – Παράνομη εξαγωγή πολιτιστικών αγαθών

1. Όποιος εξάγει ή επιχειρεί από την Ελλάδα, κατά παράβαση των διατάξεων του παρόντος νόμου, μνημείο ή πολιτιστικό αγαθό για το οποίο έχει κινηθεί η διαδικασία χαρακτηρισμού, όπως ορίζεται στο δεύτερο εδάφιο της παραγράφου 2 του άρθρου 20, τιμωρείται με κάθειρξη μέχρι δέκα (10) ετών. Η προέλευση του μνημείου κατ' αξιόποινο τρόπο συνιστά επιβαρυντική περίσταση.
2. Όποιος παραβαίνει τους όρους της απόφασης με την οποία έχει χορηγηθεί άδεια προσωρινής εξαγωγής μνημείου ή πολιτιστικού αγαθού που ανήκει σε συλλογή μουσείου και ιδίως αν δεν το επανεισάγει μέσα στην προθεσμία που τάχθηκε, τιμωρείται με φυλάκιση. Αν όμως η παράβαση του όρου δεν είναι ουσιώδης, το δικαστήριο μπορεί να αφήσει την πράξη ατιμώρητη. /το αξιόποινο της πράξης της μη εμπρόθεσμης επανεισαγωγής εξαλείφεται, αν ο υπαίτιος με δική του θέληση και πριν ακόμα εξετασθεί με οποιοδήποτε τρόπο για την πράξη του από τις αρχές επανεισάγει το μνημείο ή το πολιτιστικό αγαθό.
3. Με κάθειρξη μέχρι δέκα (10) ετών τιμωρείται ο υπαίτιος της πράξης του πρώτου εδαφίου της προηγούμενης παραγράφου, εφόσον η πράξη τελέστηκε με σκοπό την οριστική απομάκρυνση του μνημείου από τα όρια της ελληνικής επικράτειας.
4. Όποιος εξάγει ή επιχειρεί να εξαγάγει από την Ελλάδα εκτός των ορίων του τελωνειακού εδάφους της Ευρωπαϊκής Ένωσης, κατά παράβαση του Κανονισμού 3911/1992 του Συμβουλίου και 752/1993 της Επιτροπής της Ευρωπαϊκής Ένωσης και των προεδρικών διαταγμάτων εφαρμογής τους, πολιτιστικά αγαθά κατά την έννοια του Κανονισμού 3911/1992, τιμωρείται με φυλάκιση τουλάχιστον τριών μηνών, αν η πράξη δεν τιμωρείται βαρύτερα με άλλη διάταξη¹⁶.

---

¹⁶Γεράσιμος Παυλογεωργάτος (2003). Διατήρηση της Υλικής Πολιτιστικής Κληρονομιάς, Α Έκδοση – Παρατηρητής-, Θεσσαλονίκη, (σελ. 239).

Άρθρο 64 – Παράνομη εισαγωγή πολιτιστικών αγαθών

1. Όποιος εισάγει στην Ελλάδα πολιτιστικά αγαθά κατά την έννοια της από 17 Νοεμβρίου 1980 διεθνούς συμβάσεως των Παρισίων που κυρώθηκε με τον ν. 1103/1980 (Α'297), τα οποία έχουν αφαιρεθεί παράνομα από μουσεία ή άλλα παρόμοια ιδρύματα ή θρησκευτικά ή δημόσια μνημεία που βρίσκονται στην επικράτεια άλλων κρατών μερών της ίδιας συμβάσεως και τα οποία αποτελούν αποδεδειγμένα τμήμα της απογραφής των ιδρυμάτων αυτών, τιμωρείται με φυλάκιση τουλάχιστον ενός (1) έτους, αν η πράξη δεν τιμωρείται βαρύτερα με άλλη διάταξη.

Άρθρο 65 – Παράνομη μη επιστροφή πολιτιστικών αγαθών

1. Όποιος δεν συμμορφώνεται με εκτελεστή απόφαση δικαστηρίου ή διαιτητών, η οποία διατάσσει την επιστροφή πολιτιστικών αγαθών που έχουν απομακρυνθεί παράνομα από το έδαφος άλλου κράτους, κατ' εφαρμογή των διεθνών συμβάσεων που κυρώνονται και ισχύουν στην Ελλάδα ή των διατάξεων της νομοθεσίας της Ευρωπαϊκής Ένωσης, τιμωρείται με φυλάκιση.

Άρθρο 66 – Παράνομη επέμβαση ή εκτέλεση έργου

1. Όποιος χωρίς την αναγκαία από το νόμο άδεια ή καθ' υπέρβαση αυτής διενεργεί σε μνημείο, σε αρχαιολογικό χώρο, ή σε ιστορικό τόπο, πράξη από αυτές που αναφέρονται στις διατάξεις των άρθρων 10 παρ. 2-4,13,14 και 15 τιμωρείται με φυλάκιση μέχρι τριών (3) ετών. Με την ίδια ποινή τιμωρείται όποιος διενεργεί πράξη ή δραστηριότητα σε ζώνες προστασίας γύρω από τα μνημεία ή χώρους, όπως ορίζονται στα άρθρα 15 και 17, κατά παράβαση των όρων και περιορισμών που ισχύουν σε αυτές. Η ίδια ποινή επιβάλλεται σε όποιον χωρίς την αναγκαία από τον νόμο άδεια ή καθ' υπέρβαση της διενεργεί τις πράξεις που αναφέρονται στο άρθρο 42 καθώς και στην παράγραφο 4 του άρθρου 46.

Άρθρο 67 – Πλημμελής φύλαξη, διατήρηση ή συντήρηση μνημείου

1. Ο κύριος, ο νομέας ή ο κάτοχος μνημείου, ο οποίος εκτελεί τις υποχρεώσεις του για φύλαξη, διατήρηση ή συντήρησή του πλημμελώς και έτσι εκθέτει το μνημείο σε κίνδυνο, τιμωρείται με φυλάκιση μέχρι τριών (3) ετών¹⁷.

---

¹⁷Γεράσιμος Παυλογεωργάτος (2003). Διατήρηση της Υλικής Πολιτιστικής Κληρονομιάς, Α Έκδοση – Παρατηρητής-, Θεσσαλονίκη, (σελ. 239).

Άρθρο 68 – Πράξεις ελεγκτικών οργάνων

1. Οι διατάξεις του άρθρου 25B του ν. 1729/1987 (Α'144) που προστέθηκε με το άρθρο 22 του ν. 2161/1993 (Α'119) εφαρμόζονται αναλόγως και στα εγκλήματα της κλοπής μνημείων, της υπεξαίρεσης μνημείων, της φθοράς μνημείων, της αποδοχής και διάθεσης μνημείων που αποτελούν προϊόντα εγκλήματος, της παράνομης ανασκαφής και της παράνομης εξαγωγής πολιτιστικών αγαθών. Η ενέργεια του ελεγκτικού οργάνου περιορίζεται στις πράξεις που είναι απολύτως αναγκαίες για τη διακρίβωση των εγκλημάτων αυτών, η τέλεση των οποίων θα πρέπει πάντως να είχε προαποφασισθεί από το δράστη.

Άρθρο 69 – Δήμευση και χρηματική ποινή

1. Η δήμευση των πολιτιστικών αγαθών που αποτελούν αντικείμενο παράνομης εξαγωγής ή επιχειρούμενης παράνομης εξαγωγής καθώς και των μέσων τέλεσης της πράξης αυτής και της παράνομης ανασκαφής επιβάλλεται υποχρεωτικά εφόσον ανήκουν στον δράστη ή σε συμμετόχο.

2. Αν για οποιονδήποτε λόγο δεν επιβληθεί δήμευση των μέσων τέλεσης των εγκλημάτων που προβλέπονται στον παρόντα νόμο, επιβάλλεται χρηματική ποινή που μπορεί να ανέλθει στο ήμισυ (1/2) της αξίας των μέσων αυτών.

Άρθρο 70 – Επέκταση της εφαρμογής των διατάξεων του ν. 2331/1995¹⁸

1. Το εδάφιο αθ' του άρθρου του ν. 2331/1995 (Α'173) αντικαθίστανται ως εξής :
«αθ) Των αξιόποινων πράξεων που έχουν ως αντικείμενο μνημείο».

Άρθρο 71 – Αρμοδιότητα εφετείου

1. Τα κακούργηματα της κλοπής μνημείων, της υπεξαίρεσης μνημείων, της φθοράς μνημείων, της αποδοχής και διάθεσης μνημείων που αποτελούν προϊόντα εγκλήματος, της παράνομης εξαγωγής πολιτιστικού αγαθού και της παράνομης ανασκαφής υπάγονται στην αρμοδιότητα του τριμελούς εφετείου.

2. Μόλις περατωθεί η ανάκριση για πράξεις της προηγούμενης παραγράφου η δικογραφία υποβάλλεται από τον εισαγγελέα πλημμελειοδικών στον εισαγγελέα εφετών, ο οποίος εάν κρίνει ότι δεν συντρέχουν σοβαρές ενδείξεις για την παραπομπή του κατηγορούμενου στο ακροατήριο με απευθείας κλήση,

---

¹⁸Γεράσιμος Παυλογεωργάτος (2003). Διατήρηση της Υλικής Πολιτιστικής Κληρονομιάς, Α Έκδοση – Παρατηρητής-, Θεσσαλονίκη, (σελ. 240).

εισάγει την υπόθεση με πρότασή του στο Συμβούλιο Εφετών που αποφασίζει σύμφωνα με όσα ορίζονται στα άρθρα 309-315 του Κ.Π.Δ.

3. Εάν ο εισαγγελέας εφετών κρίνει ότι προκύπτουν ενδείξεις και ότι δεν πρέπει να επιστρέψει τη δικογραφία για να συμπληρωθεί, εισάγει εφόσον συμφωνεί και ο Πρόεδρος Εφετών, την υπόθεση στο ακροατήριο με απευθείας κλήση, κατά της οποίας δεν επιτρέπεται προσφυγή.

Άρθρο 72 – Τύχη χρηματικών ποινών

1. Οι χρηματικές ποινές, τα πρόστιμα, τα ποσά που προέρχονται από μετατροπή των στερητικών της ελευθερίας ποινών σε χρηματικές ποινές καθώς και τα ποσά χρηματικής ικανοποίησης του Δημοσίου λόγω ηθικής βλάβης που επιβάλλονται κατά τις διατάξεις της νομοθεσίας για την προστασία της πολιτιστικής κληρονομιάς αποτελούν πόρο του Ταμείου Αρχαιολογικών Πόρων και Απαλλοτριώσεων (ΤΑΠ).

2. Με κοινή απόφαση των Υπουργών Εθνικής Οικονομίας, Εθνικής Οικονομίας και Οικονομικών, Δικαιοσύνης και Πολιτισμού καθορίζεται η διαδικασία βεβαίωσης, είσπραξης και απόδοσης στο ΤΑΠ των πιο πάνω ποσών και ρυθμίζεται κάθε σχετική λεπτομέρεια.

Τελικές Διατάξεις¹⁹

Άρθρο 74 – Κωδικοποίηση της νομοθεσίας

1. Με προεδρικό διάταγμα, που εκδίδεται με πρόταση του Υπουργού Πολιτισμού, μπορεί να κωδικοποιείται στο σύνολό της η νομοθεσία για την προστασία της πολιτιστικής κληρονομιάς, να αλλάξει η σειρά και η αρίθμηση των διατάξεων, να συνενώνονται ομοειδείς διατάξεις και εν γένει να επέρχεται κάθε τροποποίηση αναγκαία για τη διοικητική κωδικοποίηση αυτής.

Άρθρο 75

1. Η ισχύς του παρόντος νόμου αρχίζει από τη δημοσίευσή του στην Εφημερίδα της Κυβερνήσεως εκτός εάν ορίζεται διαφορετικά στις επί μέρους διατάξεις. Κάθε διάταξη νόμου αντίθετη προς τις διατάξεις του παρόντος νόμου καταργείται.

---

¹⁹Γεράσιμος Παυλογεωργάτος (2003). Διατήρηση της Υλικής Πολιτιστικής Κληρονομιάς, Α Έκδοση – Παρατηρητής-, Θεσσαλονίκη, (σελ. 240,243).

N.2833/2000, «Θέματα προετοιμασίας των Ολυμπιακών Αγώνων 2004», (ΦΕΚ 150/Α΄30.5.2000)²⁰

Άρθρο 4

2^α Επιτρέπεται η αναγκαστική απαλλοτρίωση ακινήτων ή η σύσταση επ' αυτών εμπραγμάτων των δικαιωμάτων για την εκτέλεση έργων και εγκαταστάσεων που εξυπηρετούν αμέσως ή εμμέσως (όπως ιδίως η βελτίωση οδών ή δημιουργία κοινόχρηστων χώρων) την ενοποίηση αρχαιολογικών χώρων της Αθήνας. Ο σκοπός αυτών των αναγκαστικών απαλλοτριώσεων θεωρείται δημόσιας ωφέλειας.

β. Οι αναγκαστικές απαλλοτριώσεις της περίπτωσης α' της παρούσας παραγράφου χαρακτηρίζονται κατεπείγουσες και μείζονος σημασίας και κηρύσσονται με κοινή απόφαση των Υπουργών Οικονομικών, Πολιτισμού και Περιβάλλοντος, Χωροταξίας και Δημοσίων Έργων υπέρ της ανώνυμης εταιρείας «Εταιρεία Ενοποίησης Αρχαιολογικών Χώρων Αθήνας Α. Ε.» ή του Ελληνικού Δημοσίου και με δαπάνη του υπέρ του η απαλλοτρίωση ή άλλως του προσώπου που ορίζεται με την πράξη της κήρυξης.

N. 2557/1997, «Θεσμοί, μέτρα και δράσεις πολιτιστικής ανάπτυξης» (ΦΕΚ 271/Α΄/24.12.1997)²⁰

Άρθρο 2 – Εικαστική πολιτική – Μουσεία και Κέντρα Σύγχρονης Τέχνης

1^α. Ιδρύονται νομικά πρόσωπα ιδιωτικού δικαίου με την επωνυμία «Εθνικό Μουσείο Σύγχρονης Τέχνης» (Ε.Μ.Σ.Τ.), με έδρα την Αθήνα και το «Κρατικό Μουσείο Σύγχρονης Τέχνης» (Κ.Μ.Σ.Τ.), με έδρα τη Θεσσαλονίκη, που εποπτεύονται από το Υπουργείο Πολιτισμού.

β) Το Εθνικό Μουσείο Σύγχρονης Τέχνης και το Κρατικό Μουσείο Σύγχρονης Τέχνης, που στο εξής θα αποκαλούνται Μουσεία, λειτουργούν χάριν του δημόσιου συμφέροντος κατά τους κανόνες της ιδιωτικής οικονομίας και διέπονται από το ιδιωτικό δίκαιο, εφόσον δεν ορίζεται ειδικότερα στις διατάξεις του παρόντος.

---

²⁰Γεράσιμος Παυλογεωργάτος (2003). Διατήρηση της Υλικής Πολιτιστικής Κληρονομιάς, Α Έκδοση – Παρατηρητής-, Θεσσαλονίκη, (σελ. 243).

Οι επωνυμίες των Μουσείων μπορεί, όπου είναι αναγκαίο, να μεταφράζονται πιστά σε ξένη γλώσσα και να προστίθενται σε αυτές ο προσδιορισμός «Αθηνών» ή «Θεσσαλονίκης» αντίστοιχα.

γ) Στους σκοπούς των ιδρυόμενων Μουσείων περιλαμβάνονται:

αα) η διάσωση και ανάδειξη έργων Ελλήνων και ξένων καλλιτεχνών, τα οποία ανήκουν στην ιστορία της σύγχρονης τέχνης και έργων διαφόρων τάσεων της σύγχρονης καλλιτεχνικής παραγωγής, ελληνικής και ξένης με πρωτοποριακό και πειραματικό χαρακτήρα,

ββ) η προαγωγή της αισθητικής καλλιέργειας και της καλλιτεχνικής παιδείας του κοινού,

γγ) η ανάπτυξη της επιστημονικής έρευνας σε θέματα ιστορίας και θεωρίας της σύγχρονης τέχνης και της σύγχρονης καλλιτεχνικής δημιουργίας,

δδ) η εξυπηρέτηση της εξειδίκευσης στη μουσειολογία ιστορικών και θεωρητικών της τέχνης. Οι σκοποί των Μουσείων εκπληρώνονται ιδίως με:

I. Τη συγκρότηση συλλογών ζωγραφικής, γλυπτικής, κατασκευών και εγκαταστάσεων με πολυμέσα, σχεδίων και χαρακτικών, φωτογραφίας, βίντεο τέχνης και έργων τέχνης, αντικειμένων βιομηχανικού σχεδιασμού και άλλων συναφών αντικειμένων.

II. Τη φύλαξη και συντήρηση των συλλογών, σύμφωνα με τις πιο σύγχρονες και αποτελεσματικές μουσειολογικές προδιαγραφές.

III. Την αρχειοθέτηση και τεκμηρίωση των συλλογών με τη βοήθεια των ηλεκτρονικών μέσων.

IV. Την έκθεση σε μόνιμη βάση των συλλογών, σύμφωνα με τις επιστημονικές μεθοδολογίες.

V. Την έρευνα και δημοσίευση μελετών, βιβλίων και καταλόγων σχετικών με τις συλλογές ή τις εκθέσεις.

VI. Τη διοργάνωση περιοδικών εκθέσεων αυτοτελώς ή σε συνδιοργάνωση με έγκυρα Μουσεία και Κέντρα Σύγχρονης Τέχνης στην Ελλάδα και το εξωτερικό.

VII. Τη δημιουργία νέων έργων μετά από παραγγελία²¹.

---

²¹Γεράσιμος Παυλογεωργάτος (2003). Διατήρηση της Υλικής Πολιτιστικής Κληρονομιάς, Α Έκδοση – Παρατηρητής-, Θεσσαλονίκη, (σελ. 244).

VIII. Την εκπόνηση εκπαιδευτικών προγραμμάτων για σχολικές και άλλες ομάδες, όπως καλλιτεχνικά εργαστήρια για μαθητές, ξεναγήσεις, σεμινάρια εκπαιδευτικών, έκδοση εντύπων και C.D. - ROM για το κοινό, για την υποστήριξη, την οργάνωση παράλληλων εκδηλώσεων, όπως διαλέξεων, συνεδρίων, κινηματογραφικών προβολών, θεατρικών παραστάσεων, συναυλιών και άλλων αφιερωμάτων διακαλλιτεχνικού και διεπιστημονικού χαρακτήρα αυτοτελώς ή σε συνδιοργάνωση με έγκυρους πολιτιστικούς και εκπαιδευτικούς φορείς στην Ελλάδα και το εξωτερικό.

IX. Τη συγκέντρωση καλλιτεχνικών αρχείων και πάσης φύσεως τεκμηρίων που αφορούν την ιστορία της μοντέρνας τέχνης του 20^{ου} αιώνα και τη σύγχρονη καλλιτεχνική δημιουργία, στον ελληνικό και διεθνή χώρο.

X. Την ίδρυση βιβλιοθήκης ιστορίας και θεωρίας της τέχνης και μουσειολογίας και το συνεχή εμπλουτισμό της, καθώς και τη διασύνδεσή της με διεθνή ηλεκτρονικά δίκτυα.

XI. Την οργάνωση εργαστηρίου συντήρησης.

XII. Την οργάνωση εργαστηρίων παραγωγής οπτικοακουστικών έργων τέχνης (ιδίως βίντεο, ψηφιακές εικόνες) με εξοπλισμό υψηλής τεχνολογίας.

XIII. Την οργάνωση ειδικού προγράμματος επαγγελματικής κατάρτισης και εξειδίκευσης των επιμελητών μουσείων σύγχρονης τέχνης.

XIV. Κάθε άλλη συναφή δραστηριότητα. Με απόφαση του Υπουργού Πολιτισμού μετά από πρόταση του Δ.Σ., καθορίζεται η ιδιαίτερη κατεύθυνση των δύο μουσείων σε σχέση με τις συλλογές τους και το πρόγραμμα απόκτησης νέων έργων που καταρτίζουν.

Άρθρο 6 – Προβολή και ανάδειξη πολιτιστικής κληρονομιάς – Μουσειακή Πολιτική – Ερευνητικοί φορείς²²

1. Η Μουσειακή πολιτική σχεδιάζεται και εφαρμόζεται από το Υπουργείο Πολιτισμού. Συγκροτείται Γνωμοδοτικό Συμβούλιο Μουσειακής Πολιτικής, το οποίο απαρτίζεται από δεκαπέντε (15) μέλη. Τα μέλη του Συμβουλίου διορίζονται από τον Υπουργό Πολιτισμού για τριετή θητεία, η οποία μπορεί να ανανεώνεται.

---

²²Γεράσιμος Παυλογεωργάτος (2003). Διατήρηση της Υλικής Πολιτιστικής Κληρονομιάς, Α Έκδοση – Παρατηρητής-, Θεσσαλονίκη, (σελ. 244,251).

Με την απόφαση διορισμού των μελών ορίζεται και ο Πρόεδρος και ο Αντιπρόεδρος του Συμβουλίου. Στο Συμβούλιο μετέχουν στελέχη της αρχαιολογικής υπηρεσίας με ιδιαίτερη γνώση και εμπειρία σε θέματα οργάνωσης και λειτουργίας των μουσείων, διευθύνοντες μη κρατικών μουσείων, εκπρόσωπος του Επιμελητηρίου Εικαστικών Τεχνών Ελλάδας, ειδικοί επιστήμονες και προσωπικότητες του πνευματικού κόσμου της χώρας. Το Συμβούλιο γνωμοδοτεί για θέματα μουσειακής πολιτικής ύστερα από πρόταση του Υπουργού Πολιτισμού και εισηγείται μέτρα υποστήριξης και εξειδίκευσης της μουσειακής πολιτικής. Με προεδρικό διάταγμα, που εκδίδεται ύστερα από πρόταση του Υπουργού Πολιτισμού, καθορίζονται οι κατηγορίες μη κρατικών μουσείων και οι προϋποθέσεις που πρέπει να πληροί το μουσείο για να χαρακτηριστεί ως τέτοιο με απόφαση του Υπουργού Πολιτισμού.

2^α. Συνιστάται νομικό πρόσωπο ιδιωτικού δικαίου με τη μορφή ανώνυμης εταιρείας υπό την επωνυμία «Ανώνυμη Εταιρεία Προβολής της Ελληνικής Πολιτιστικής Κληρονομιάς». Για τις σχέσεις της εταιρείας με την αλλοδαπή θα χρησιμοποιείται η ίδια επωνυμία σε πιστή μετάφραση στην οικεία ξένη γλώσσα.

β) Έδρα της Εταιρείας ορίζεται ο Δήμος Αθηναίων. Με απόφαση του Διοικητικού Συμβουλίου (Δ.Σ.) της Εταιρείας και έγκριση του Υπουργού Πολιτισμού μπορεί να ιδρύνονται υποκαταστήματα, παραρτημάτων, γραφείων, σημείων πώλησης της Εταιρείας στο εσωτερικό ή στο εξωτερικό. Τους όρους λειτουργίας, καθώς και την έκταση και τη φύση των εργασιών των υποκαταστημάτων, παραρτημάτων, γραφείων, σημείων πώλησης της Εταιρείας καθορίζει το Διοικητικό Συμβούλιο, με την απόφαση ιδρύσεώς τους ή με μεταγενέστερες αποφάσεις. Η Εταιρεία δικαιούται να κάνει χρήση των εργαστηρίων και των χώρων του Ταμείου Αρχαιολογικών Πόρων και Απαλλοτριώσεων, καθώς και των χώρων του Υπουργείου Πολιτισμού, σύμφωνα με σχετικές αποφάσεις του Υπουργού Πολιτισμού.

γ) Η Εταιρεία λειτουργεί κατά τις διατάξεις του ιδιωτικού δικαίου, εφόσον δεν ορίζεται ειδικότερα στις διατάξεις του παρόντος νόμου.

δ) Σκοπός της Εταιρείας είναι η ανάδειξη και προβολή της πολιτιστικής κληρονομιάς και του πολιτισμικού δυναμικού της χώρας στο πλαίσιο της σχετικής πολιτικής που καθορίζεται από το Υπουργείο Πολιτισμού²³.

---

²³Γεράσιμος Παυλογεωργάτος (2003). Διατήρηση της Υλικής Πολιτιστικής Κληρονομιάς, Α Έκδοση – Παρατηρητής-, Θεσσαλονίκη, (σελ. 252).

Τα προς διανομή κέρδη της εταιρείας διατίθενται στο χώρο ευθύνης των αρχαιολογικών και αναστηλωτικών υπηρεσιών του Υπουργείου Πολιτισμού και του Τ.Α.Π. μέσω των υπηρεσιών του Υπουργείου Πολιτισμού και του Τ.Α.Π. Στο σκοπό αυτόν συμπεριλαμβάνονται ιδίως:

I. Η παραγωγή, έκδοση και διάθεση βιβλίων, περιοδικών και άλλων εντύπων, οπτικοακουστικού υλικού, φωτογραφιών, παιχνιδιών ή άλλων συναφών αντικειμένων που συνδέονται με την προβολή της πολιτιστικής κληρονομιάς και του σύγχρονου ελληνικού πολιτισμού, καθώς και η οργάνωση συνεδρίων και άλλων συναφών εκδηλώσεων στην Ελλάδα και το εξωτερικό.

II. Η διαχείριση των δικαιωμάτων του Δημοσίου επί των στοιχείων της πολιτιστικής κληρονομιάς, στο μέτρο που αυτή της ανατίθεται κατά περίπτωση ή για κατηγορίες θεμάτων με απόφαση του Υπουργού Πολιτισμού, μετά από γνώμη του Κεντρικού Αρχαιολογικού Συμβουλίου.

ε) Όλα τα παραγόμενα από την Εταιρεία ή με την έγκριση της Εταιρείας είδη μπορεί να διατίθενται από τα Μουσεία του Κράτους, τα διατηρούμενα από το Τ.Α.Π.Α. πωλητήρια και από τα καταστήματα στο εσωτερικό και εξωτερικό που θα δημιουργηθούν προς το σκοπό αυτόν από την Εταιρεία ή από άλλα συμβεβλημένα καταστήματα ή σημεία πώλησης.

στ) Το μετοχικό κεφάλαιο της Εταιρείας ορίζεται στο ποσό των πενήντα εκατομμυρίων δραχμών (50.000.000) που αντιστοιχεί σε μια μετοχή και καταβάλλεται εξ ολοκλήρου από το Ταμείο Αρχαιολογικών Πόρων και Απαλλοτριώσεων, το οποίο αναλαμβάνει τη μια μετοχή χωρίς δικαίωμα μεταβίβασής της Εταιρείας²⁴.

---

²⁴Γεράσιμος Παυλογεωργάτος (2003). Διατήρηση της Υλικής Πολιτιστικής Κληρονομιάς, Α Έκδοση – Παρατηρητής-, Θεσσαλονίκη, (σελ. 252-253).

Η καταβολή του συνολικού εταιρικού κεφαλαίου θα γίνει σε ένα (1) μήνα από την έναρξη ισχύος του παρόντος. Το Τ.Α.Π. μπορεί να χορηγεί χωρίς περιορισμό δάνεια στην Εταιρεία για τις ανάγκες λειτουργίας και για την προώθηση των σκοπών της. Η Γενική Συνέλευση έχει το δικαίωμα αύξησεως του κεφαλαίου με αντικατάσταση της αξίας της μιας αμεταβίβαστης μετοχής του Τ.Α.Π. Το Δ.Σ. συνέρχεται σε ένα δίμηνο από τη σύσταση ή μετά την αύξηση του κεφαλαίου, σε ειδική συνεδρίαση και πιστοποιεί με πρακτικό του την καταβολή το κεφαλαίου από το μέτοχο της Μέσα στην ίδια προθεσμία ο Πρόεδρος του Δ.Σ. υποβάλλει στην εποπτεύουσα αρχή αντίγραφο του πρακτικού αυτού, το οποίο δημοσιεύεται σύμφωνα με τις διατάξεις του άρθρου 4 παράγραφος 1 του ν. 2339/1995. Η μετοχή είναι αναπαλλοτριώτη, ονομαστική, έχει χρονολογία εκδόσεως, είναι σφραγισμένη με τη σφραγίδα της Εταιρείας και υπογράφεται από τον Πρόεδρο του Δ.Σ. και ένα σύμβολο, που ορίζεται από Δ.Σ.

ζ) Η εποπτεία της Εταιρείας για θέματα που ρυθμίζονται με τον παρόντα νόμο ασκείται από τον Υπουργό Πολιτισμού, ενώ αυτή που προβλέπεται από τις γενικές διατάξεις περί Α.Ε. ασκείται από τον Υπουργό Ανάπτυξης.

ι. Για όσα θέματα δεν ρυθμίζονται με το καταστατικό, ισχύουν οι διατάξεις του κ.ν. 2190/1920, όπως τροποποιήθηκαν και ισχύουν.

ια. Με κοινή απόφαση των Υπουργών Οικονομικών και Πολιτισμού καταρτίζεται το καταστατικό της Εταιρείας και ρυθμίζεται κάθε αναγκαία λεπτομέρεια²⁵.

---

²⁵Γεράσιμος Παυλογεωργάτος (2003). Διατήρηση της Υλικής Πολιτιστικής Κληρονομιάς, Α Έκδοση – Παρατηρητής-, Θεσσαλονίκη, (σελ. 253,307).

Υπουργική Απόφαση αρ. ΥΠΠΟ/ΓΝΟΣ/28856/12.6.1996, «Δικαίωμα εισόδου σε Μουσεία, Μνημεία και Αρχ/κούς Χώρους», (ΦΕΚ 445/Β'/13.6.1996)²⁶.

1. Για την είσοδο στα Μουσεία, Αρχαιολογικούς Χώρους, αρχαιολογικές συλλογές και μνημεία, καταβάλλεται από όλους ανεξαιρέτως τους επισκέπτες το προβλεπόμενο εισιτήριο, καθ' όλες τις ημέρες του έτους, με την επιφύλαξη των όσων ορίζονται κατωτέρω.

2. Καθορίζονται ως ημέρες ελεύθερης εισόδου σε όλους τους επισκέπτες οι Κυριακές κατά το πεντάμηνο 1 Νοεμβρίου έως 31 Μαρτίου, οι επίσημες αργίες του Κράτους, η 6^η Μαρτίου (μνήμη Μελίνας Μερκούρη), η 18^η Απριλίου (Διεθνής ημέρα Μνημείων), 18^η Μαΐου (Διεθνής ημέρα Μουσείων), η 5^η Ιουνίου (Παγκόσμιος ημέρα Περιβάλλοντος), το Διήμερο Ευρωπαϊκών Ημερών Πολιτιστικής Κληρονομιάς (τελευταίο Σαββατοκύριακο Σεπτεμβρίου κάθε έτους).

Με απόφασή του ο Υπουργός Πολιτισμού μπορεί να ορίζει συγκεκριμένη ημέρα ελεύθερης εισόδου.

3. Καθορίζεται «μειωμένο εισιτήριο», η τιμή του οποίου ανέρχεται στο 50% της εκάστοτε εγκεκριμένης τιμής, στρογγυλοποιούμενη προς τα άνω.

4. Για την είσοδο στα Μουσεία και Χώρους όσοι από τους επισκέπτες δικαιούνται να καταβάλλουν μειωμένο εισιτήριο ή απαλλάσσονται πλήρως από την καταβολή οφείλουν να επιδεικνύουν το, κατά περίπτωση, προβλεπόμενο αποδεικτικό στοιχείο.

5. Απαλλάσσονται από την καταβολή εισιτηρίου οι κατωτέρω:

α) Όλοι οι νέοι μέχρι ηλικίας 18 ετών με την επίδειξη της Αστυνομικής Ταυτότητας για την επιβεβαίωση της ηλικίας τους.

β) Οι φοιτητές και σπουδαστές των Α.Ε.Ι., Τ.Ε.Ι., ή ισοτίμων σχολών χωρών της Ε.Ε. με την επίδειξη της φοιτητικής τους ταυτότητας.

γ) Φοιτητές κλασικών σπουδών ή Σχολών Καλών Τεχνών εκτός Χωρών Ε.Ε. με την επίδειξη της φοιτητικής τους ταυτότητας. Λοιποί φοιτητές και σπουδαστές των χωρών αυτών καταβάλλουν μειωμένο εισιτήριο.

---

²⁶Γεράσιμος Παυλογεωργάτος (2003). Διατήρηση της Υλικής Πολιτιστικής Κληρονομιάς, Α Έκδοση – Παρατηρητής-, Θεσσαλονίκη, (σελ. 253,307).

δ) Οι υπηρετούντες τη στρατιωτική τους θητεία με την επίδειξη της στρατιωτικής τους ταυτότητας.

ε) Οι υπάλληλοι του ΥΠΠΟ και του ΤΑΠ με την επίδειξη τη υπηρεσιακής τους ταυτότητας.

στ) Κάτοχος ειδικής ταυτότητας μέλους ICOM+ICOMOS με την επίδειξη αυτής.

ζ) Ξεναγοί με την επίδειξη ταυτότητας ΕΟΤ.

η) Δημοσιογράφοι με την επίδειξη ταυτότητας ΕΣΥΕΑ.

θ) Οι κάτοχοι δελτίου ελεύθερης εισόδου.

Οι ταυτότητες πρέπει να είναι σε ισχύ.

6. Μειωμένο εισιτήριο καταβάλουν πλην των παραπάνω αναφερομένων στην παρ. 5 περ. γ, οι πολίτες κρατών - μελών της Ε.Ε. άνω των 65 ετών, με επίδειξη ειδικής κάρτας εισόδου.

7. Δικαιούνται να αποκτήσουν «ΔΕΛΤΙΟ Ελεύθερης Εισόδου» τριετούς διάρκειας, με δικαίωμα ανανέωσης οι :

α) Ακαδημαϊκοί

β) Εκπαιδευτικοί λειτουργοί Γ'βάθμιας, Β'βάθμιας και Α'βάθμιας εκπαίδευσης.

γ) Πτυχιούχοι Αρχαιολογικών και Ιστορικών Τμημάτων των Φιλοσοφικών Σχολών Χωρών της Ε.Ε.

δ) Διευθυντές και μέλη Ξένων Αρχαιολογικών Σχολών στην Ελλάδα.

ε) Τα μέλη του ΚΑΣ, του Συμβουλίου Νεότερων Μνημείων και των Τοπικών Συμβουλίων Μνημείων.

στ) τα μέλη του Δ.Σ. του ΤΑΠ.

ζ) Τα μέλη του Δ.Σ. της Αρχαιολογικής Εταιρείας.

η) Καλλιτέχνες μέλη του Καλλιτεχνικού Επιμελητηρίου.

θ) Συντηρητές αρχαιοτήτων, Πτυχιούχοι Σχολών Συντήρησης.

ι) Πολύτεκνοι γονείς²⁷.

---

²⁷Γεράσιμος Παυλογεωργάτος (2003). Διατήρηση της Υλικής Πολιτιστικής Κληρονομιάς, Α Έκδοση – Παρατηρητής-, Θεσσαλονίκη, (σελ. 308).

8. Άδεια εισόδου με μειωμένο εισιτήριο είναι δυνατόν να χορηγηθεί σε ομάδες πολιτών που επιθυμούν να επισκεφθούν τους χώρους και μνημεία για εκπαιδευτικούς σκοπούς ή αποδεδειγμένα έχουν ανάγκη της οικονομικής διευκόλυνσης της πολιτείας για συγκεκριμένο αριθμό ατόμων και σε συγκεκριμένη ημερομηνία.

Σε εξαιρετικές περιπτώσεις, με απόφαση του Γεν. Γραμματέα του ΥΠΠΟ, χορηγείται άδεια ελεύθερης εισόδου σε άτομα ή ομάδες για ειδικούς λόγους για μια επίσκεψη σε συγκεκριμένους χώρους και συγκεκριμένη ημερομηνία.

Κάθε προηγούμενη σχετική απόφαση παύει να ισχύει²⁸.

---

²⁸Γεράσιμος Παυλογεωργάτος (2003). Διατήρηση της Υλικής Πολιτιστικής Κληρονομιάς, Α Έκδοση – Παρατηρητής-, Θεσσαλονίκη, (σελ. 308-309).

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- Αναγνωστόπουλος Α.Κ., (1985). Η Ρύπανση του Περιβάλλοντος, Εκδόσεις Παρατηρητής, Θεσσαλονίκη.
- Γεράσιμος Παυλογεωργάτος (2003). Διατήρηση της Υλικής Πολιτιστικής Κληρονομιάς, Α Έκδοση – Παρατηρητής -, Θεσσαλονίκη.
- Δάφνη Βουδούρη (1992). Η Προστασία της Πολιτιστικής Κληρονομιάς στην Προοπτική της Ενιαίας Ευρωπαϊκής Αγοράς. Εκδόσεις Παπαζήση, Αθήνα.
- Δαγτογλου Π. «Ευρωπαϊκό Κοινοτικό Δίκαιο», (1998) τόμος Β΄: «Κοινοτικές Ελευθερίες», Σάκκουλας, Αθήνα-Κομοτηνή.
- Εγκυκλοπαίδεια Νέα Δομή. Εκδόσεις Δομή, Αθήνα.
- Καραλή Λ., (1998). Λεξικό Αρχαιολογικών – Περιβαλλοντικών Όρων, Αθήνα.
- Κοκκώσης Χ. και Τσάρτας Π. (2001). Βιώσιμη Τουριστική Ανάπτυξη και Περιβάλλον. Εκδόσεις Κριτική, Αθήνα.
- Κόνσολα Ν.Ν., (1995). Η Διεθνής Προστασία της Παγκόσμιας Κληρονομιάς, Εκδόσεις Παπαζήση, Αθήνα.
- Λάββας Γ.Π., (1991). Προστασία Μνημείων και Συνόλων. Βασικές Έννοιες, Ιδεολογία & Μεθοδολογία Τεύχος 1 ΑΠΘ, Τμ. Αρχιτεκτονικής, Θεσ/νίκη.
- Σιούτη Γ.Π., (1993). Δίκαιο Περιβάλλοντος, Γενικό Μέρος Ι, Δημόσιο Δίκαιο και Περιβάλλον. Εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλα, Αθήνα – Κομοτηνή.

- Χριστοφιλόπουλος Δ., (2002). Πολιτιστικό Περιβάλλον – Χωρικός Σχεδιασμός και Βιώσιμη Ανάπτυξη, Εκδόσεις Π.Ν. Σάκκουλας, Αθήνα – Κομοτηνή.

ΕΦΗΜΕΡΙΔΕΣ - ΠΕΡΙΟΔΙΚΑ

- Εφημερίδα ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ της Κυριακής (19/10/2003). Η «Χρησιμότητα» των Μαρμάρων, του Γιάννη Θ. Κεσσόπουλου, Θεσσαλονίκη.
- Ευρωπαϊκή Επιτροπή – Γενική Διεύθυνση Τύπου και Επικοινωνίας, (2002), « Οικοδομώντας την Ευρώπη των Λαών», Εκδόσεις B-1049 Bruxelles, Ευρωπαϊκές Κοινοότητες.
- Unesco Doc. 126 EX/20, Annex II (24/4/1987).

ΔΙΕΥΘΥΝΣΕΙΣ INTERNET

- Υπουργείο Πολιτισμού : www.culture.gr
- Ευρωπαϊκή Επιτροπή : www.ee.gr
- Κέντρο Ελληνικού Πολιτισμού : www.hcc.gr
- www.in.gr
- www.damon.gr/marmar/museum_gr.htm.